

UFORMELL ØKONOMI

NAMIBIA, OTJIWARONGO

2017

HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS
BACHELORPROGRAM I UTVIKLINGSSTUDIER
FELTARBEID OTJIWARONGO 2017

Eksamensform: Feltarbeidsrapport

Antall ord 25 262

SEBASTIAN BLYSTAD SKATLAND Kandidatnummer: 171
ANTON PETTERSEN ANDERSEN Kandidatnummer: 148
HENRIK DYPVIK MYKLEBUST Kandidatnummer: 107
LARS NESSET ROMUNDSTAD Kandidatnummer: 147
BENJAMIN GØTESTAM Kandidatnummer: 115

*Vi var i Namibia med “work visa” for å drive feltarbeid i perioden 29. Januar - 4. Mars 2017, etter invitasjon fra Namibian University of Science and Technology *

English Summary

By invitation from the Namibian University of Technology and Sciences (NUST), we were fortunate enough to get to spend five weeks in Namibia. The purpose of our visit was to conduct a field study about the informal economy. In doing so, we sought to answer three research questions, namely:

1. Who are the workers in the informal economy?
2. How are the working conditions in the informal economy?
3. Why do people seek employment in the informal economy?

In this paper, we present a summary of our findings. However, to do so, we must first establish what the term informal economy means.

What is the informal economy?

Despite being a popular topic of research amongst economists and academics in both Namibia and elsewhere, there is no consensus as to what exactly the term “informal economy” implies (Jauch 2006, p vi) This may be due to its complex nature in that it is mostly off the books, and thus makes it hard to get an overview of how this part of the economy operates. There are nevertheless some recurring features that scholars seem to agree characterizes an “informal economy”, its defining trait being that it refers to economic activities that exist outside an officially recognized institutional framework (Jauch 2006, p vi). Moreover, it is often low-level labour intensive enterprises that operate in this sector of the economy, many of them being small business or self-employed workers. Paperwork and official contracts are often scarce or non-existent, wages are low, working hours are long (Jauch 2006, pp vi, vii).

The Informal Economy in Namibia

Roughly half of all economically active Namibians work in some sort of informal job, many of them self-employed. The value of their contribution to economy is substantial; from 1999 to 2007, the informal sector on average accounted for 30.4% of the GDP (Arouri, Youssef &

Elgin 2014, p 2). Budlender (2011) provides a great deal of information about the demographics of the Namibian workforce, including those employed in the informal sector. This gives us insight into who the informal workers are in terms of factors such as gender, age, ethnicity, educational level and whether they live in rural or urban areas. By looking at these numbers, we can establish that the majority of informal workers are women (57%), accounting for 72% of all informal trade workers while occupying 68% of managerial positions in the unofficial economy as opposed to 32% in the formal one (Budlender, 2011, p. 12)

The level of education is closely linked to the probability of engaging in informal employment. In essence, the less education a person has, the more likely he or she is to become an informal worker. Amongst economically active persons who have just received primary education, almost twice as many are employed informally as formally. On the other hand, those who hold a University degree rarely become informal workers (Budlender 2011, pp. 17-18).

When it comes occupation, there are stark contrasts from profession to professions in terms of the percentage of workers working informally. A vast majority of those employed by the government have official written contracts, whereas in the agricultural industries almost two thirds of all employees are informal. While a majority employment in the trade industry is informal (around 60%), more than two thirds of the finance sector is formal (Budlender 2011, p.32)

In addition to occupation and demographics, another important trend in informal employment in Namibia is the rural-urban gap. Despite important exceptions such as the trade and construction industries, workers in rural areas are much more likely to work informally than their colleagues in urban areas. One noticeable example is the finance sector, where 63% work informally in rural areas as opposed to only around 25% in urban areas (Budlender 2011, p.32)

This is a great divergence in terms of salaries between the informal and formal sector. In essence, formal workers are generally paid much more than informal workers, especially in the upper end of the salary range. Also, as it turns out, government is where the best prospects of earning a good usually are, is also where the highest percentage of workers employed formally (Budlender 2011, p. 19).

Project Design and Methodology

The purpose of the social sciences is to provide knowledge about people and how people perceive reality (Johannessen, 2010, p 29). To do so, one has to choose a method of gathering information. It is common to distinguish between two strategies, quantitative and qualitative research (Johannessen, 2010, p.237). Quantitative research is all about numbers and understanding the bigger picture. It can be used to measure how many people think, feel or behave a certain way (Johannessen, 2010, p.237). An example of this is polling, such as when trying to determine how many people support a certain political party or presidential candidate. It is also used in demographic research and in censuses, in order to get an overview of the characteristics of population in terms of measurable factors such as gender, age, ethnicity and income. Qualitative research, on the hand, is more concerned with the individual. It aims to provide an in depth understanding of what people think, feel or do and most importantly, why. This method focuses on a limited selection of people, and does not offer statistically reliable information. It is nevertheless useful as it provides insight into the subjective experience of life for someone in a certain situation or someone in a given group (Johannessen, Tuft & Kristoffersen 2010s, 135). This helps us understand their relationship with society at large and how ongoing developments affect them on an individual level

We chose qualitative research in our fieldwork as our main method of collecting information. In essence, this was because we did not want to rely just on numbers and graphs; we wanted to understand the people behind the numbers. As such, our most important method of collecting information became in depth interviews with persons of interest. In order to find these people, we searched around in the informal settlements of Otjiwarongo, colloquially known as “the location”, looking for informal workers who were willing to participate in an interview. In doing so, we also got to witness informal workers in their natural everyday environment. We came to realize the importance of observation as a research method , as this presented a valuable opportunity of seeing how people in the informal economy do business regardless of our presence.

In the initial phase of our project, prior choosing a topic for our fieldwork, we all agreed that “the informal economy” is both an interesting subject and highly relevant to Namibia. After gathering additional information, we narrowed down our focus to two profession with a relatively high percentage of informal workers, namely street vendors (Budlender 2011, p.11)

and car-washes (The Namibian Sun, 2016). This was done partly in order to make our fieldwork operational, as we assumed that looking at the informal economy as a whole was too broad of a subject to examine. Once in Otjiwarongo, however, we yet again changed our approach because the informal workers we came in contact with did not just work in the car-wash industry or as street vendors, but in six different professions. Furthermore, we came to realise that the nature of the informal economy is much more complex than what initially believed. In fact, it was only we returned to Norway that we finally found out what to make of is. It took a great deal of effort, but after analysing the vast amount information we had gathered, we finally ended up with the research questions as outlined above.

Summary of Findings

The information presented below was acquired through 28 interviews with informal workers in Otjiwarongo. For additional information, we also conducted interviews with three Senior education officers within the Ministry of Education, the manager of COSDEC in Otjiwarongo and Dr. Cyril Ogbokor, acting dean at NUST.

Workers in the informal sector in Otjiwarongo come from many different backgrounds. These can be people with vocational skills or higher education, or people who failed to complete the school.

The age of our interviewees varied greatly. The youngest to participate in an interview with us was 20 years old, while the oldest was 60. The majority of our informants were men. This may be due to the fact that many of our informants worked in barbershops and car-washes, two professions which we we found be very male dominated. In fact, amongst our selection of informants, we found that the choice of profession seemed to be linked to gender. Just as barbers and car-washers were overwhelmingly men, street traders and bartenders were predominantly women.

The salary of our informants ranged from N\$ 700 to \$ 9000. Meanwhile, the median income was N\$2000. In that respect, we found that owners of informal business earned consistently better than their employees, in some cases four times as much. It seemed like most of them were generally satisfied with their current work situation, as opposed to their employees. Most of the employees in informal businesses whom we spoke to expressed a desire to be somewhere else in life, be that in educational training or in a better job. This was especially

the case with bar-staff, who also on average reported the worst working conditions of any group in our study. Among the challenges they faced were long and exhausting workdays. In weekends, they could work up to 16 hours a day. Furthermore, a few of them told us that they were often subject to all sexual harassment by overly drunk customers

One of the questions we asked our informants was what they did in case they got sick. One informant told us he could go to hospital in case of an emergency. After further questioning, he revealed that could not afford to pay for a private doctor. As the hospital only accepts patients with the most critical conditions, he has no choice but to just wait it out. Other informants gave us similar answers, one of whom was a woman who told us about one time she went to the hospital with stomach pains. Once she got there, she was declined treatment because her condition was not assessed as being life-threatening. Nevertheless, Namibia has a public health service that provides basic healthcare to 85% of the population (Brockmeyer, 2012, p. 3). However, the system has significant shortcomings, including a critical lack of healthcare professionals. In 2003, there were 947 patients per nurse, as well as more than 7000 patients per registered doctor (Brockmeyer, 2012, p. 3). As such, people tend to look for other solutions. Many informants told us they to rely on help from their families in case they got ill. Others told us they could borrow money from their employer. One lady, a manager of a minimarket, told us no-one would help her if she got sick because she did not have any living family left.

We also encountered informants who choose to work in the informal sector willingly and not because they had to. One interviewee previously worked at at the local supermarket Spar. At one point, there was a change in ownership in the business. The new management cut his salary significantly. He therefore chose to quit his job, and start an informal barbershop instead. He told us he was much more satisfied with his current arrangement, the reason for that being that got to be his own boss and that he now earned considerably more than he did at Spar.

One often stated reason for working in the informal economy was to save money. When asked why they did not do this in the formal sector, many told us that this was because they could not get a job in the formal sector. In any case, we were amazed at how people who earned as little as N\$1500 a month, could save up to half of their salary. I did not make much sense at the time, but in hindsight, it makes perfect sense. De Soto (2002) shows how even the poorest

in the world possess savings that combined make up for enormous values. So much in fact, that it exceeds all foreign aid provided in the world since 1945 (De Soto 2002, s6). So the poor save and they save because they have plans for the future. Almost every informant were working to save up money for something they wanted to achieve in the future. For some was this dream to expand the informal business they were already running, for others it was to start one of their own. The most common reason for saving money, however, was to pay for education.

When it came to education, the majority of our informants had not completed secondary school. As a matter of fact, the important discovery we made in our fieldwork is that there seems to be a connection between the lack of education and the probability of engaging in informal employment. Essentially, the less education one has, the more likely one is of ending up in the informal economy. This notion is also supported by quantitative research; Budlender (2011) shows how only 5% of those with higher education is employed in the informal sector, as opposed to 65% av those with only primary education (Budlender 2011, s.12).

There were many reasons behind this missing education. Some failed grade twelve, others had dropped out of school because their parents could no longer provide for them.. Two informants even told us told us they never went to school. Some of those who had completed secondary school, were not able to go on to higher education because they did not have the marks. Those who did, could not afford to pay for it.

In conclusion it must be mentioned that it is impossible capture the great complexity of reality in the course of a five-week study. However, through interviews with people on the ground in Otjiwarongo and through interviews with experts such as Cyril Ogbokor, we have created our own perspective. However, in the end, we will just be offering our point of view based on a limited experience of five weeks in Namibia, and the truth of the matter is that our answers our research questions; “*Who are the workers in the informal economy?How are the working conditions in the informal economy?Why do people seek employment in the informal economy?*” ,will merely be our opinion, not the only or the full answer.

Forord

Flere personer har vært til stor hjelp under alle faser av vårt feltarbeid. Vår reiselærer og senere veileder, Hilde Arntsen har bistått oss under alle deler av prosessen fra utforming av prosjektbeskrivelse høsten 2016 til innlevering av oppgaven i Mai 2017. Hun var også med for å gi råd og assistanse under feltarbeidet i Namibia, og fulgte skriveprosessen av oppgaven tett. Vi skylder henne en stor takk.

Vi vil også takke vår kontaktperson i Otjiwarongo, Mariane Kapepu, som fungerte som døråpner til flere informanter, og åpnet for intervjuer med sine kolleger i Ministry of Education, Otjozondjupa. Hun stilte også opp med hjelp til å kontakte og til å ha en god dialog med det lokale politiet etter at vi opplevde et innbrudd i Otjiwarongo.

Økonomiprofessor Cyril Ayetuoma Ogbokor ved Namibian University of Science and Technology holdt en forelesning ved universitet, stilte opp til et intervju og henviste til mye relevant forskning under vårt opphold i Windhoek, Namibia. For dette skylder vi han en stor takk.

Vi skylder alle våre informanter i de uformelle bosetningene i Otjiwarongo en stor takk. Uten deres vilje til å dele sin livshistorie og dele personlig informasjon med oss, ville dette feltarbeidet ikke vært mulig å gjennomføre.

Sist men ikke minst vil vi takke vår sjåfør og etterhvert gode venn Sylvester Vester Shiweda for å yte langt mer assistanse enn det som var forventet av han under oppholdet i Otjiwarongo. Han stilte ikke bare som sjåfør, men også døråpner og tolk under flere av intervjuene i de uformelle bosetningene.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	s. 1
2. Landprofil	
2.1 Geografi og demografi.....	s. 3
2.2. Historie.....	s.3
2.3.South West African People’s Organization (SWAPO).....	s.4
2.4.Politikk og styresett.....	s.4
2.5.Skole og utdanning.....	s.5
2.6.Økonomi.....	s.5
2.7.Otjozondjupoa og Otjiwarongo.....	s.6
3. Teori	
3.1 Hva menes med uformell økonomi.....	s.9
3.2.Uformell økonomi i Afrika sør for Sahara.....	s.13
3.3.Utviklingsbegrepet.....	s.15
3.4.Uformell økonomi i Namibia.....	s.17
3.5.Fattigdom.....	s.18
4. Metode og forskningsdesign	
4.1.Forskningstilnærming.....	s.22
4.2.Problemstilling.....	s.22
4.3.Samfunnsvitenskapelig metode.....	s.23
4.4.Hvorfor har vi valgt kvalitativ metode?.....	s.24
4.5.Hva er kvalitative intervjuer?.....	s.24
4.6.Observasjon.....	s.25
4.7.Etnografisk metode.....	s.27
4.8.Utvalgsstørrelse og strategi.....	s.28
4.9.Utføring av intervju.....	s.29
4.10. Forholdet mellom intervjuer og intervjuobjekt.....	s.31
4.11. Utforming av intervjuguide.....	s.32
4.12. Tolk.....	s.33
4.13. Etikk.....	s.34
4.14. Feilkilder.....	s.36
4.15. Dokumentering av intervjuene.....	s.36

5. Empiri

5.1.Feltarbeidet begynner.....	s.39
5.2.Ankomst Otjiwarongo.....	s.40
5.3.Rasedimensjonen.....	s.41
5.4.Operasjonaliseringen av feltarbeidet.....	s.43

5.5.Hvem er menneskene som jobber i den uformelle økonomien

5.5.1.Yrke.....	s.44
5.5.2.Kjønn.....	s.45
5.5.3.Alder.....	s.45
5.5.4.Utdanning.....	s.45
5.5.5.Etnisitet og opprinnelse.....	s.46
5.5.6.Familie.....	s.46

5.6.Hvordan er arbeidsforholdene i uformell sektor?

5.6.1. Arbeidstid.....	s.47
5.6.1. Inntekt.....	s.48
5.6.2. Arbeidslokaler.....	s.49
5.6.3. Helse.....	s.49
5.6.4. Seksuell trakassering	s.50
5.6.5. Fravær av regulering?.....	s.51

5.7. Hvorfor jobber folk i den uoffisielle økonomien?

5.7.1. Arbeidsledighet.....	s.52
5.7.2. Sparing.....	s.52
5.7.3. Korrupsjon og nepotisme.....	s.52
5.7.4. Mangel på utdanning.....	s.53
5.7.5. Byråkrati og kostnader med formalisering.....	s.54
5.7.6. Frivillige deltakere i den uoffisielle økonomien.....	s.54

6. Videre drøfting av funn

6.1. Utdanning.....	s.57
6.1.1. Folkegrupper.....	s.57
6.1.2. Infrastruktur.....	s.58
6.1.3. Lærere.....	s.58
6.1.4. Skolepenger.....	s.58
6.1.5. Skolesystemet.....	s.59

6.1.6. COSDEC & NAMCOL.....	s.60
6.1.7. Høyere utdanning.....	s.61
6.1.8. Språk	s.61
6.2. Urbanisering.....	s.62
6.3. Kostnader og byråkrati.....	s.63
6.4. Flyktninger.....	s.66
7. Oppsummering og konklusjon.....	s.67
8. Referanseliste.....	s.71
9. Vedlegg.....	s.82

Figurer:

Figur 1. *Figur. 1. Årsaksammenheng som fører til uformelt arbeid. Laget selv. S. 26*

Tabeller

- Tabell 1. *Oversikt over lønnsnivå blant uoffiselle arbeidere, rurale kontra urbane strøk. S. 70 (Budlender, 2008.S 63, 65).*

Bilder

Alle personer i bilder har gitt muntlig tillatelse for bruk i feltoppgaven.

- Bilde 1. Skjermdump fra Google Maps (2017). S. 19.
- Bilde 2. Fotograf: Lars Nettet Romundstad, S. 30.
- Bilde 3. Fotograf: Anton Pettersen Andersen, S. 31.
- Bilde 4. Fotograf: Lars Nettet Romundstad. S. 35.
- Bilde 5. Fotograf: Ukjent. S. 37.
- Bilde 6. Fotograf: Lars Nettet Romundstad, S. 39.

Liste over forkortelser, Akronymmer og begreper

ADB: Asian Development Bank.

AFDB: African Development Bank

BANTUSTAN: Administrativt enhet opprettet av apartheidregimet i Sør Afrika og Namibia. Slike områder ble opprettet som et område reservert svarte innbyggere for å holde de adskilt fra hvite.

BARBERSHOP: Bedrift som trimmet hår og skjegg.

BNP: Bruttonasjonalprodukt

CAR WASH: Bilvask

CC: Close Corporation

DESA: United Nations Department of Economic and Social Affairs

CIA: Central Intelligence Agency

COSDEC: Community Skills Development Centre

DRC: Den demokratiske republikken Kongo

ECA: Economic Commission of Africa

EPDC: Education Policy Data Centre

FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nation

FN: Forente Nasjoner

HAIRDRESSER: Kvinnelig frisør

HDI: Human Development Index

ILO: International Labour Organization

INFORMAL SECTOR: Uformell sektor.

MTC: Mobile Telecommunications Limited

NAMCOL: Namibian College of Open Learning

NPC: National Planning Commision.

NSA: Namibia Statistics Agency

NUST: Namibian University of Science and Technology

N\$: Namibian Dollar.

PLAN: The Peoples Liberation Army of Namibia

SAHO: South African History Online

SWAPO: The South West Africa People's Organization

TIRE SHOP: Dekk og felghandel, i tillegg til reperatør.

UN: United Nations

UNDP: United Nations Development Programme

UNHCR: the UN Refugee Agency

USD: United States Dollar

WIEGO: Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing

Kart over Namibia

(Kart over Namibia, Pilen peker mot Otjiwarongo)

(Kart over Otjiwarongo - Uformelle bosettinger strekker seg fra midten av bildet og mot høyre (Google Inc, 2017, Google Earth)

1. Innledning

Til vårt feltarbeid i Otjiwarongo, Namibia valgte vi temaet uformell økonomi. Vi visste på forhånd at den uformelle sektoren i regionen var stor. Mer presist hadde vi et ønske om å se nærmere på hvordan arbeidsforholdene til menneskene i den uformelle sektoren er, hvem de er og ikke minst årsakene til at de har havnet der. I tillegg ville vi finne mer ut av hvilke forhold som påvirker folk til å havne i en uformell sektor og i uformelt arbeid. Vi oppfattet den uformelle sektoren som et tema det ikke er gjort nok forskning på, og at det de senere årene har kommet stadig mer på dagsordenen.

Da uformell økonomi for første gang oppstod som et begrep på 70-tallet, ble det sett på som et perifert og forbigående fenomen (ILO 2013, s.3). I tillegg insinuerer vesten gjennom synonymene *underground economy* og *skyggeøkonomi*, at dette er noe som foregår i det skjulte. Dette er imidlertid ikke tilfellet. Disse gateselgerne, car washer og barene, for å nevne noen, driver helt åpenlyst. I 2012 anslo OECD at 1,8 milliarder mennesker jobbet i den uformelle økonomien på verdensbasis, og at antallet øker (Neuwirth, 2011, s.291). Nettopp derfor er denne sektoren et viktig tema i dag. Også innenfor utviklingsstudier vil dette være et svært relevant diskusjonstema, da økonomier i sør har store deler av sin arbeidsstyrke sysselsatt i denne sektoren (Neuwirth, 2011, s.33).

Den uformelle økonomien er av ekstra stor betydning for u-land, men også for verdensøkonomien, rett og slett fordi den gir arbeidsplass for en så stor andel av verdens arbeidsstyrke. Denne sektoren mange steder, og spesielt i u-land, vokser raskere enn alle andre deler av økonomien (Neuwirth, 2012, s.33). I Afrika sør for Sahara er 70% av jobber i uformell sektor og denne økonomien bidrar med rundt 55% av BNP i regionen (ECA, 2015, s. 2). Ettersom verdensdelen Afrikas populasjon vil øke med $\frac{1}{3}$ frem til 2030, vil presset på arbeidsmarkedet bli større. I år 2100 er det estimert at kontinentets populasjon vil ha nådd svimlende 4,3 milliarder (DESA, 2015, s. 1).

Vår problemstilling er:

Hvem er menneskene som jobber i uformell sektor?

Hvorfor jobber de der?

Hvordan er arbeidsforholdene?

2. Landprofil

I denne landprofilen skal vi først si litt generelt om Namibia som land, og deretter vil vi gjøre det samme med regionen vi var i, Otjozondjupa. Til slutt vil vi redegjøre om byen Otjiwarongo, som var vår base under feltarbeidet.

2.1 Geografi og demografi:

Namibia er et vidstrakt land med et areal på 824 292 km². Landet grenser til Sør-Afrika i sør, Angola og Zambia i nord, Botswana i øst og Atlanterhavet i vest. (CIA, 2016).

Namibia er sparsommelig befolket, med et folketall på rundt 2,4 millioner. (CIA, 2016) Dette skyldes blant annet at store deler av landet består av ørkenene Namib og Kalahari, som samlet sett utgjør rundt 50% av landmassen. Det tørre klimaet gir dårlige forutsetninger for agrikultur i store deler av Namibia (Eriksen 1982, s. 9), noe som begrenser landets evne til å livnære en stor befolkning.

57% av Namibias befolkning bor i rurale strøk, mens 43% bor i urbane områder.

(Government of Namibia, udatert). Landet er blant de hardest rammede av HIV/AIDS epidemien. I 2015 var 210 000 var smittet, noe som har store konsekvenser for landet. Blant annet er 45 000 barn foreldreløse som følge av sykdommen. (UNAids, 2015)

Engelsk er det offisielle språket i Namibia, og er språket som brukes i de fleste offisielle sammenhenger. Et eksempel på dette er at det er det eneste undervisningsspråket i skolen etter 7. Klasse. Dette til tross for at kun 1% av befolkningen har engelsk som morsmål. Afrikaans, som er førstespråket til 10% av befolkningen, benyttes dersom mennesker med ulikt morsmål skal kommunisere. Andre utbredte språk inkluderer Oshiwambo og Nama/Damara. (Government of Namibia, udatert).

2.2 Historie:

I 1884 gjorde Tyskland krav på Namibia, noe som førte til at landet ble en tysk koloni. Koloniherrne ga landet navnet "Tysk Sydvest-Afrika", og Tysklands herredømme over landet varte frem til første verdenskrig. Under krigen slo Sør Afrika seg sammen med britene og beseiret de tyske styrkene i landet. Namibia ble deretter et protektorat underlagt sørafrikansk styre. Ettersom det på denne tiden var mangel på jord i Sør-Afrika, begynte okkupasjonsmakten å dele ut landområder til sørafrikanske bosettere i Namibia for dempe

interne spenninger i hjemlandet. Dette førte etter hvert til at det ble en betydelig andel hvite sørafrikanere i Namibia. (Eriksen, 1982 s. 22-33).

2.3 South West African People's Organization (SWAPO)

Frigjøringsorganisasjonen SWAPO ble grunnlagt i 1960. Organisasjonen var en etterfølger av Ovamboland People's Congress, og hadde som mål å få slutt på apartheidregimet i Namibia. I 1966 startet den militære delen av SWAPO, People's Liberation Army of Namibia (PLAN) en væpnet kamp mot det sørafrikanske styret (Sturges, Katjihingua & Mchombu, 2005, s. 1-9). Til å begynne med var ikke SWAPO sterke nok til å kunne utfordre okkupasjonens militærmakt. De opererte derfor som en geriljagruppe. De var stort sett aktive i regntiden, og de utførte da flere angrep mot Sør-afrikanske baser. Disse angrepene ble møtt med sterk motstand fra okkupasjonsmakten. Ledere i frigjøringsbevegelsen ble fengslet, og apartheidregimet gjorde det de kunne for å skremme landsbyfolk fra å bli involvert i SWAPO. Til tross for dette ble aldri bevegelsen formelt gjort ulovlig. (Eriksen 1982, s. 166-169) Utover på 1970-tallet eskalerte kampen. Til valget i 1973 deltok så lite som 2-3% av befolkningen, noe som førte til at FN erklærte at SWAPO var det namibiske folkets rettmessige representant. Det som fulgte var en eskalering av okkupasjonsmaktens kamp mot bevegelsen, med nye runder av arrestasjoner og fengsling av SWAPOs ledere. Mot slutten av 70-tallet sluttet ulike andre grupperinger i Namibia seg til SWAPO. Dette hadde en samlende effekt, og ga bevegelsen større tyngde i sitt krav om selvstendighet fra Sør-Afrika. (Eriksen, 1982 s.169-171)

Sør-Afrika trakk seg ut av Namibia i 1989, og landets første frie valg ble avholdt i desember samme år. I valget fikk SWAPO flertall alene, med 53 av 73 representanter i parlamentet. Dermed ble SWAPOs leder, Sam Nujoma, Namibias første president (SAHO, 2017).

2.4 Politikk og styresett:

Namibia er en republikk med et tredelt statsapparat. Presidenten leder den utøvende makt og fungerer som statsoverhode og regjeringssjef. Parlamentet har lovgivende makt, mens domstolene med høyesterett i spissen utgjør den dømmende makt. Parlamentet består av 72 stemmeberettigede medlemmer, samt seks "nominerte medlemmer" uten stemmerett. Ingen av representantene kan ikke sitte lenger enn 5 år (The Commonwealth, 2017).

Siden uavhengigheten har SWAPO vunnet alle valg, og har fått omtrent 75% av representantene i parlamentet. Sist gang det var valg fikk de hele 87% av stemmene. (Africacheck, udatert)

2.5 Skole og Utdanning

Landet har gratis tolvårig grunnskole for alle.(EPDC 1, 2014) Et relativt fungerende skolesystem har ført til få analfabeter, og 90% av kvinner og 83,2% av menn mellom 15 og 24 år kan lese og skrive (UNICEF, 2012) Samtidig dropper veldig mange ut av skolen av ulike grunner. 7% av elevene mellom 7 og 13 år går ikke på skole, mens hele 30% av de mellom 14 og 18 ikke går på skole (EDPC 2, 2014, s. 1). Elevene blir vurdert tre ganger i løpet av grunnskolen, i 5., 10., og 12. klasse (EPDC, 2014). Årsaker til at så mange dropper ut, vil vi komme tilbake til senere i oppgaven.

Når det kommer til høyere utdanning, finnes det flere ulike universiteter, blant annet University of Namibia og Namibia University of Science and Technology (UniRank, udatert).

2.6 Økonomi

Namibias økonomi baserer seg mye på fiske og uthenting av mineralressurser. Blant annet har landet store forekomster av uran og diamanter, og utvinning av disse mineralene har økt mye siden uavhengigheten.. Det meste av eksportinntektene kommer fra denne sektoren (The commonwealth, 2017).

Namibia importerer mer enn de eksporterer, og er spesielt avhengig av matimport. Blant annet importerer Namibia 50% av kornet de bruker, og i tørkeperioder kan det bli matmangel i rurale strøk. Namibias økonomi er også tett knyttet opp mot den sørafrikanske. Blant annet er den namibiske dollaren låst til sørafrikanske rand med en fast vekslingskurs på 1:1. (CIA, 2016).

Namibia har en høy BNP etter afrikansk standard, og regnes for å være et mellominntektsland. En av årsakene til at økonomien er så godt utviklet, er den politiske stabiliteten i landet. I 2015 vokste BNP med moderate 4,2%, noe som er mye svakere veksten på 6,5% i 2014. (CIA, 2017) Dette må sees i sammenheng med lave priser på handelsvarer. Selv om landet har relativt høy BNP samlet sett, er rikdommen dårlig fordelt (CIA, 2016). Namibia er et av landene med størst ulikhet i fordelingen av ressurser i verden, med en Gini-koeffisient på 0,639. Her vil en verdi på 0 tilsvare at alle eier like mye, og en verdi på 1 tilsvare at én eier alt (UNDP, 2013). Til sammenligning hadde Norge, som er et av de landene i verden med jevnest fordeling av ressurser, en score på 0,258 i 2013 (UNDP, 2013)

2.7 Otjozondjupa og Otjiwarongo

Regionen Otjozondjupa ligger nordøst i Namibia med 144.000 innbyggere ved siste folketelling i 2011 (NSA, 2011, s. 7). Regionen, på størrelse med Island, strekker seg fra grensen til Botswana og inn til sentrale deler av Namibia. Den grenser til regionene Kavango i nord-øst, Oshikoto i nord, Kunene og Erongo i vest, Khomas i sør og Omaheke i sør-øst. Befolkningstettheten er på kun 1,4 mennesker per km², noe som har sammenheng med at store områder preget av tørke (Google Maps, 2017). Helt vest i Otjozondjupa og midt i landet ligger administrasjonssenteret og den største byen i regionen; Otjiwarongo.

Byen Otjiwarongo har ca 28.000 innbyggere og forbindes med hovedvei, samt jernbane sørover mot Windhoek, østover mot Grootfontein og vestover mot kystbyen Walvis Bay. Mesteparten av transporten fra gruver og fabrikker i området, i tillegg til transport fra nærliggende land som Zambia, Zimbabwe og DRC går gjennom Otjiwarongo på vei til Walvis Bay. Dette er den viktigste havnebyen i Namibia. Fra denne havnen eksporteres varene videre til hele verden (Namport, 2011). En stor del av transporten av jordbruksvarer fra den nordlige og frodige delen av Namibia går også gjennom Otjiwarongo for å komme til blant annet den urbane befolkningen i Windhoek.

Infrastrukturen og den geografiske plasseringen gjør Otjiwarongo til et viktig knutepunkt. Dette skaper mange arbeidsplasser, og mange fattige og arbeidsledige flytter fra omkringliggende småbyer og rurale områder til byen med et ønske om arbeid. Av de 137.000 som oppgir Otjozondjupa som «usual residence» er 121.000 født der, eller 88,6 prosent (NSA, 2011, s. 45). Ikke inkludert i disse tallene er de som flytter internt i regionen fra rurale områder til mer urbane deler av Otjozondjupa. Dette fører til en omfattende urbanisering av befolkningen. I flere av intervjuene og som en del av observasjonene vi gjorde i Otjiwarongo fikk vi bekreftet at mange kom fra fattigere, mindre steder på søken etter et bedre liv med høyere og mer forutsigbar inntekt. På landsbasis har andelen som bor i byene i Namibia steget fra 28 til 42,8 prosent i perioden 1991 til 2011. I Otjozondjupa har andelen steget fra 46 til 53,8% i samme periode. I byen Otjiwarongo har folketallet i steget fra 19.600 til 28.200 i tiårsperioden 2001-2011, noe som er en urbaniseringsrate på 44%. Den årlige befolkningsveksten i Otjozondjupa lå på 0,4 prosent i samme periode, så det er derfor rimelig å anta at urbanisering er hovedårsaken til den markante befolkningsveksten i Otjiwarongo i denne tiårsperioden (NSA, 2011, s. 37- 39). Som en konsekvens av den hyppige urbaniseringen er en stor andel av befolkningen bosatt i «informal settlements». Disse består stort sett av småhus bygget av enkle materialer som murstein og bølgeblikk. På grunn av den

høye arbeidsledigheten og utbredte fattigdommen, kombinert med provisoriske husholdninger i dette større området øst i byen kan stedet defineres som slum (UN-Habitat, 2007). For vårt forskningsprosjekt av uformelle bedrifter og forholdene innad i disse ble derfor Otjiwarongo et yndet sted å gjennomføre feltarbeidet.

I regionen Otjozondjupa er over 33 prosent av den yrkesaktive befolkningen sysselsatt i jordbruket (NSA, 2015 s. 8). Klimaet i store deler av Namibia kan i lange perioder være svært tørt, og gir svært store utfordringer når det kommer til jordbruk. Når nedbøren først kommer, kommer det i store mengder og til uregelmessige tidspunkt at det i kombinasjon med dårlig jord og lange tørkeperioder vil gjøre det svært vanskelig å få gode avlinger (FAO, 2017). Regntiden i sentrale deler av Namibia er i perioden fra Januar til og med April, noe som korresponderte med vårt feltarbeid fra Januar til Mars. Da vi ankom hovedstaden Windhoek i slutten av Januar var landskapet overraskende grønt til tross for en vannkrise. Dette var ettersom landskapet spirer umiddelbart etter regntiden har begynt. I løpet av de neste fire ukene hadde det regnet så mye at vannkrisen for lengst hadde blitt avblåst, og opptil flere nyhetsartikler omtalte flomkatastrofer nord i landet (Kooper, 2017). Den største delen av jordbruket drives ved hjelp av subsidierte, tradisjonelle småbruk. Disse har en høy arbeidsintensitet med lite bruk av moderne teknologi. Jordbrukene har også en begrenset markedsbase, og har derfor mindre inntekter enn industrielle jordbruk (FAO, 2017). Dette kan være med på å forklare noe av årsaken til urbaniseringen man er vitne til i Otjiwarongo.

Arbeidsledigheten i Otjozondjupa er på 26,5 prosent, noe som er litt bedre enn landsgjennomsnittet på 30,3 prosent (NSA, 2011, s.60). Av de som har kommet seg i arbeid, er så mye som 41% av den sysselsatte namibiske befolkningen ansatt i den uformelle sektoren. I Otjozondjupa er dette tallet oppe i hele 51,2 prosent ifølge The Namibian Labour Force Survey Report (NSA, 2015, s.65). Den uformelle sektoren er en stor del av de aller fleste typer arbeid, men den skiller seg spesielt ut i yrkesgrupper som bygningsarbeid, gruvedrift og fabrikkarbeid der er andelen over 80 prosent (NSA, 2015, s. 65)

I en studie av forholdene for baransatte og kullgruvearbeidere i henholdsvis Khomas og Otjozondjupa fra 2011 fortelles det om den utfordrende arbeidssituasjonen mange av de ansatte befinner seg i. Studien finner blant annet manglende kjennskap og kunnskap om fagforeninger og rettigheter, mangel på hensyn til opplæring innenfor helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen, lange arbeidsdager, lav jobbsikkerhet og mangel på regelmessig, forutsigbar lønn (Nicodemus, 2011). I studien ble 60 kullarbeidere i Otjozondjupa spurt om de hadde signert en arbeidskontrakt. Kun 10 av disse hadde signert en avtale, og det viste seg å være store mangler i denne kontrakten. Nicodemus fant også store mangler i

arbeidssikkerheten blant de ansatte. Flere hadde brannskader og helseproblemer som følge av det harde fysiske arbeidet (Nicodemus, 2011).

Namibia ratifiserte i 1995 International Labour Organizations konvensjon 87 om retten til organisering og arbeidsrettigheter, tross for dette fant Nicodemus studie ut av 60 intervjuede arbeiderne var kun 19 av disse organisert i fagforeningen Namibia Farm Workers Union. Da arbeiderne ble spurt om hvorfor de valgte å ikke organisere seg kom det frem at mange ikke hadde tid, ikke hadde kjennskap til unionen og heller ikke hvorfor bli en del av fagforeningen. Noen så heller ikke så poenget i å organisere seg, da de så på jobben som usikker. Sistnevnte i den forstand at de så på sjansen for å miste jobben som tilstedeværende (Nicodemus, 2011).

Otjozondjupa i rødt, Otjiwarongo i blått (Google Inc, 2017)

Bilde 1. Otjozondjupa i rødt, Otjiwarongo i blått

3. Teori

3.1 Hva menes med uformell økonomi?

Selve begrepet ”uformell økonomi” oppsto i starten av 1970-tallet for å beskrive økonomiske aktiviteter som finner sted utenfor et formelt anerkjent, institusjonelt rammeverk (Jauch 2006, s. vi). Enkelt forklart omhandler dette den delen av økonomien som eksisterer utenfor statlig oppsyn og kontroll. Selv om det er et populært emne innen forskningslitteraturen finnes det ingen universelt akseptert definisjon av nøyaktig hva ”uformell økonomi” innebærer (Jauch, 2006, s. vi). Ofte vises det til FN’s internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO) for en avklaring, men selv dette organet har med årene endret sin forståelse av konseptet. I 1972 sendte ILO en gruppe forskere til Kenya for å kartlegge økonomien i landet. De oppdaget utbredt økonomisk aktivitet som verken var anerkjent, dokumentert, beskyttet eller regulert av myndighetene (ILO, 2013, s. 3) Dette inkluderte alt fra selvbergingsaktiviteter til profitable bedrifter. I sin analyse brukte forskerne begrepet ”uformell sektor” for å beskrive dette fenomenet (ILO, 2013, s. 3) . Samme år lanserte ILO teorien om at den uformelle sektoren eksisterer som en følge av den moderne, formelle økonomiens manglende evne til å sysselsette folk som flytter til urbane strøk (Barnett & Sparks, 2010, s. 2). Derfor, som et resultat, oppstår en ustrukturert, uoffisiell økonomi på siden. I 1993 utviklet ILO en definisjon som gjorde det mulig å sammenligne tall og dermed lage statistikker; ” *The informal sector may be broadly characterized as consisting of units engaged in the production of goods or services with the primary object of generating employment and incomes to the persons concerned*” (Barnett & Sparks, 2010, s. 2). Når man skulle avgjøre om hvorvidt en økonomisk aktivitet er å regne som uformell, ble det enighet om å se på karakteristikken til produksjonseenheten, for eksempel en bedrift, fremfor å se på karakteristikken til arbeidsforholdet (Husmanns 2004, s.1). Dette synet har siden blitt kritisert for å være for snevert og for å ikke inkludere uformelle arbeidsforhold i formelle bedrifter (Husmanns, 2004, s. 1) . Således kan denne innfallsvinkelen sies å være dualistisk.

Dualismen er en av fire dominerende tenkemåter om uformell økonomi (ILO, 2013, s. 3-4). Her anser man de uformelle og formelle sektorene for å være uavhengig av hverandre, og har derfor lite, om noe, med hverandre å gjøre (Chen, 2007, s. 6). Den uformelle sektoren eksisterer fordi det finnes mange mennesker som er lite attraktive på det formelle arbeidsmarkedet. På grunn av et overskudd av lavt kvalifisert arbeidskraft vokser det frem en uformell sektor på siden. Her er det enklere å få seg jobb, men til gjengjeld er betingelsene

betydelig dårligere enn i formell sektor. Således utgjør ansatte i uformell sektor de mindre privilegerte arbeidstakerne i et dualistisk arbeidsmarked (Chen 2007, s. 6-7).

I 2002 lanserte ILO sin nåværende definisjon. Med dette fulgte en langt bredere forståelse av hva som regnes for å være uformelle økonomiske aktiviteter (Hausmann, 2004, s. 2). Blant annet ble uformelle arbeidsforhold i formelle bedrifter inkludert (Hausmann, 2004, s. 6). Det het seg nå at den uformelle økonomien inkluderer "all economic units that are not regulated by the state and all economically active persons who do not receive social protection through their work" (Reuter & Worrel, 2014, s. 440). På denne måten beveget ILO seg mot et mer strukturalistisk syn.

Strukturalismen er den andre av de rådende betraktningmåtene rundt "uformell økonomi". Strukturalistene er av den oppfatning av at det gir liten mening å snakke en uformell og en formell sektor, fordi uformelt arbeid finner sted i begge sektorer (Chen 2007, s. 2). Faktisk så fungerer de som to deler av samme økonomi i samhandel med hverandre (Chen, 2007, s. 7). For eksempel kan en formelt ansatt ha en uformell jobb på siden (Chen, 2007, s. 2). Noen formelle bedrifter foretrekker til og med uformelle arbeidsforhold som en måte kutte kostnader på, siden de på denne måten unngår sine forpliktelser som arbeidsgivere (Chen 2007, s. 7). På denne måten slipper de unna utgifter som sykepengene og arbeidsgiveravgift, samt ansvar knyttet til sikkerhet på arbeidsplassen. For å forhindre denne typen utnyttning mener strukturalistene myndighetene må gripe inn med reguleringer og sterkere statlig oppsyn (Chen 2007, s. 7-9). Dette står i kontrast til legalismen.

Legalistene mener den uformelle økonomien eksisterer som et resultat av statlig overregulering. Gjennom kompliserte byråkratiske regler skaper myndighetene kostnader og hindringer for å delta i den formelle økonomien (ILO 2013, s. 4). Løsningen på problemet blir dermed å fjerne disse unødvendige reglene. Følgelig er legalistene tilhengere av deregulering av økonomien, i den tro at det vil føre til økt innovasjon og utvikling (Chen, 2007, s. 9). Til tross for sin uttalte skepsis mot regulering understreker legalistene viktigheten av sikre eiendomsrettigheter og juridisk bindende kontrakter. En viktig årsak til dette er at det er en forutsetning for at et kapitalistisk system skal fungere (de Soto 2000, s. 1-8). Legalismen er i stor grad inspirert av den chilenske økonomen Hernando de Sotos lære (Chen, 2007, s. 7). De Soto (2000) fremhever mangelen på kapital som den viktigste årsaken til manglende økonomisk utvikling i den tredje verden (de Soto 2000, s. 5-8). Kapital i denne sammenheng forstås som muligheten til å ta nytte av den finansielle verdien av et formuesgode. Det er

viktig å merke seg at mangelen av kapital ikke er det samme som fraværet av verdier, selv verdens fattige besitter samlet sett enorm rikdom (de Soto, 2000, s. 6). Det er anslått at verdien av sparepengene til verdens fattige er førti ganger høyere enn all bistand gitt i verden siden 1945 (De Soto 2000, s.6). Utfordringen er at de fattige ofte ikke har formelt eierskap til verdiene de disponerer. Dette kan for eksempel ta form i hus bygd på land uten skjøte eller i form av uregistrerte foretak. Fordi formelt eierskap over disse verdiene ikke kan dokumenteres, så kan de ikke med enkelthet gjøres om til kapital (De Soto, 2000, s.6). Dette er fordi den finansielle verdien i disse besittelsene ikke kan stilles som sikkerhet for et eventuelt lån fra en offisiell finansiell institusjon, som en bank. Med andre ord er det vanskelig å få tilgang på kreditt i utviklingsland, noe som gjør det vanskelig for grundere å starte opp en bedrift eller utvide sin virksomhet (de Soto, 2000, s.84-86)

Voluntarismen ligner på legalismen i sitt fokus på lover og reguleringer. En viktig forskjell er at voluntaristene mener den uformelle økonomien i stor grad eksisterer for å fordi gründere og arbeidere frivillig velger å jobbe uformelt (ILO, 2013, s.2). Årsaken til dette er at de ønsker unngå kostnader knyttet til å operere i den formelle økonomien. På denne måten unnslipper de utgifter knyttet til leie og strøm, samt skatt og andre avgifter. I tillegg slipper de å forholde seg til kommersielle reguleringer (ILO, 2013, s.2). Et annet poeng er at noen rett og slett foretrekker jobber i uformell sektor fremfor jobber på det formelle arbeidsmarkedet. For å illustrere dette viser Maloney (Maloney, 2004, ss.1159-1160) til en undersøkelse blant uformelle arbeidere i Mexico; 60% av informantene oppga at de frivillig forlot sin tidligere formelle jobb til fordel for en jobb i uformell sektor. På spørsmål om motivasjonen bak dette valget fortalte mange at de fikk høyere lønn og nøt mer selvstendighet i sitt nåværende arbeid (Maloney 2004, s.1160).

Noe av kritikken rettet mot alle fire modellene handler om at de generaliserer og forenkler en kompleks virkelighet (Evans, Rosaldo & Tilly 2012, s.5). WIEGO (Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing) mener hver av de forskjellige retningene har et snevert fokus og at *“each school of thought has focused on one or another ‘slice of the (informal economy) pie,’ not on the whole pie”* (Evans, Rosaldo & Tilly, 2012, s.5) . Det tas ikke høyde for at den uformelle økonomien omfatter enormt heterogene arbeidsformer (Evans, Rosaldo & Tilly, 2012, s.5) , og at skillet mellom hva som er uformelt og formelt arbeid ofte er uklart. I overgangen mellom den formelle og uformelle sværen finnes det mange steder en semi-lovlig, “grå” økonomi.(Evans, Rosaldo & Tilly, 2012, s.6-7) For

eksempel, en studie av gateselgere i Lima i Peru viste at utvalget i undersøkelsen ikke betalte skatt eller rettet seg etter bestemmelser i arbeidsmiljøloven. Ut fra dette kan disse gateselgerne sies å være uformelle næringsdrivende, men det som viste seg var at myndighetene likevel regulerte flere aspekter ved virksomheten (Evans, Rosaldo & Tilly, 2012, s.6). En lignende studie i Nanjing i Kina avdekket at selv om myndighetene ikke tillater uformelle selgere på gata, så håndheves reglene sjeldent og selektivt. (Evans, Rosaldo & Tilly, 2012, s. 5). På denne måten tolereres tilstedeværelsen av uformelle gateselgere. Ferchen (2008, s.248-280) mener at må man se på hvilke regler som faktisk gjelder (de facto) fremfor hvilke regler gjelder på papiret (de jure) når man skal avgjør hvorvidt økonomiske aktiviteter anses som uformelle (Evans, Rosaldo & Tilly 2012, s.6) . Er det i virkeligheten uformelt arbeid når myndighetene, til tross for at de ikke formelt anerkjenner det, både vet om, tolererer og regulerer ”uformelle” gateselgeres virksomhet?

Hvert land har også sine geografiske, historiske og kulturelle særpreg som er med å forme den uformelle økonomiens struktur. For eksempel; I Pakistan deltar kun 25% av arbeidsføre kvinner i det formelle arbeidslivet (ADB 2016, s.1). Selv i uformell sektor utgjør kvinner bare 9% av arbeidsstyrken ifølge offisielle tall (Mumtaz & Saleem 2010, s.3). For å forstå hvorfor, må det ses i sammenheng med med kulturelle og religiøse normer (ABD 2016, s. 1-2). Tradisjonelle kjønnsroller står sterkt i Pakistan, og det en utbredt oppfatning at en kvinnes plass er i hjemmet. I en studie i regi av Den Asiatiske Utviklingsbanken oppga 40% av kvinnene i en undersøkelse at den viktigste grunnen til at de ikke var i arbeid var at mannlige familiemedlemmer ikke tillater dem å jobbe utenfor hjemmet (ADB, s.2). Dette betyr likevel ikke at de ikke bidrar til økonomien, tvert imot; innenfor hjemmet utfører kvinner arbeid av betydelig økonomisk verdi, blant annet knyttet til produksjon av fotballer. Denne industrien bidrar hvert år med femti millioner amerikanske dollar i eksportinntekter (ILO, 2010, s. xvii, s.43). Hjemmearbeideres bidrag til denne verdiskapningen tas ikke med i nasjonale statistikker om uformell sektor (Mumtaz & Saleem 2010 2010, s.4) . Således kan man snakke om en todelt uformell økonomi, hvor den ene delen vedkjennes å eksistere mens den andre ignoreres.

Nambia har også sine historiske og kulturelle særpreg som former landets uformelle økonomi. En viktig faktor som i fremdeles preger landet er arven fra apartheid. Under det hvite mindretallsstyre ble store deler av den svarte majoritetsbefolkningen tvangsflyttet til Townships eller “homelands” utenfor landets økonomiske sentre(Altman 2008,s.17).

Samtidig satset apartheidregimet på kapitalintensive industrier for å redusere avhengigheten av den svarte befolkningens arbeidskraft. For å støtte opp om denne strategien investerte myndighetene store summer i høyere utdanning for den hvite befolkningen (Altman 2008, s.17). Samtidig la de veldig lite ressurser i utdanning for svarte. Videre innførte de lover mot at svarte kunne eie land eller bedrifter i "hvite områder" (Altman 2008, s.17), som i følge apartheidregimets delingsplan for Namibia, "the Odeendal of 1964", til slutt skulle dekke to tredjedeler av Namibias areal (Banks & Muller 1998, s 642). Arven fra denne politikken lever videre i dag, og det er anslått at hvite fremdeles eier 4200 av landets 6000 kommersielle gårder (Amoo 2014, s 226). I 2011 hadde så lite som 48% Namibias befolkning over 15 år fullført grunnskolen (NSA 2011, s.59), samtidig som bare 5.8% hadde noen form for høyere utdanning (NSA 2011, s.61). Som vi kommer tilbake til senere, er mangel på utdanning en viktig årsak til at mennesker jobber i den uformelle økonomien (ILO, 2014, s. 71)

3.2 Uformell økonomi i Afrika sør for Sahara

Den uformelle økonomien i Afrika sør for Sahara vokser (Charmes 2016, s.16). Andelen sysselsatte i uformell sektor som prosentandel av den totale arbeidsstyrken økte fra et snitt på 63.2% mellom 2000 og 2004, til et snitt på 73.8% mellom 2010 og 2014 (Charmes 2016, s.16). Samtidig anslås det at 93% av alle nye jobber i regionen på 1990-tallet ble skapt i uformell sektor (Barnett & Sparks 2010, s.2). Den uformelle økonomiens bidrag til verdiskapningen i regionen er betydelig, og står for om lag 55% av regional BNP (Afd, 2013). Det er likevel vanskelig å tegne et klart bilde av den uformelle økonomiens i denne delen av verden og hvorfor den er så stor. Det har blant annet sammenheng med at forskjellige land har sin egen måte å avgjøre når økonomiske aktiviteter regnes som uformelle (Barnett & Sparks, 2010, s. 2) For eksempel, inkluderer Mali jordbrukssektoren i sine tall. Dette medfører at 90% av økonomisk aktive personer i landet regnes som uformelle arbeidere. Motsatt så samler noen land ikke inn data om sin uformelle økonomi i det hele. (Barnett & Sparks, 2010, s. 2). Dette til tross; det finnes noen fellestrekk på tvers av kontinentet, som følge av lik historie og lignende utviklingsstrategier. Blant annet deltok mange land i Afrika sør for Sahara på 1980 tallet i verdensbankens og Det internasjonale Pengefondets (IMF) strukturtilpasningsprogram (Barnett & Sparks, 2010, s.3).

Strukturtilpasningsprogrammene referer til en rekke betingelser Verdensbankens og IMF stilte til gjeldstyngende utviklingsland på 1980-tallet som forutsetning at de skulle få bistand eller lån (Eriksen & Feldberg, 2013, s. 74). Blant annet var privatisering, kutt i offentlige

utgifter og nedskjæringer i offentlig sektor sentrale krav (Barnett & Sparks, 2010, s. 2). Et resultat av denne politikken var økt arbeidsledighet i formell sektor. For eksempel i Kenya gikk formell sektors andel av total sysselsetting ned fra 10% i 1972 til 55% i 1994. Kiara & Ndung argumenter for at denne reduksjonen var en direkte konsekvens av strukturtilpasningsprogrammene (Barnett, Lee & Sparks, 2010, s. 2).

Et annet fellestrekk er økende urbanisering. I de siste tyve årene har Afrikas urbane befolkning økt med 3.5% årlig, og den afrikanske utviklingsbanken anslår at veksten vil doubles frem mot 2050 (African Development Bank, 2013). I Afrika sør for sahara har urbanisering i mange land ført til vekst den uformelle sektoren (Cassim, Lilenstein, Oosthuizen & Steenkamp 2016. ss.11-12). Cassim et al viser til den såkalte Harris-Todaro modellen, som tilsier at folk flytter fra land til by på fordi de forventer å få seg en bedre betalt jobb i urbane strøk(Cassim, et al, 2016. ss11-12).Noe av årsaken til det er at politikere i mange land har prioritert utvikling av byområder fremfor landsbygda, et fenomen kjent som som “urban bias” (Barnett & Sparks 2013, s2). Denne politikken har blant annet ført til at de beste helsetjenestene, jobbene og utdanningsinstitusjonene ofte befinner seg i urbane områder. I neste omgang fører dette til at folk i rurale områder flytter til byer for å få tilgang til disse godene. (Barnett & Sparks 2013, s2). I den sammenheng gjennomførte i 2012 verdensbanken en studie i tolv land i Afrika sør for Sahara (Brauw, Lee & Mueller 2012, s36). I denne studien viste det seg at lønningene var høyere i urbane enn rural områder i alle land i undersøkelsen bortsett fra i Niger (Brauw et al, s36). Dette var tilfellet både i formell og uformell sektor . I Zambia var lønningene i uformell sektor i byområder over tre ganger så høy som i uformell sektor i rurale strøk(Brauw et al, s36). Cassim et al (2016) kobler denne utviklingen til manglende vekst i formell sektor i urbane strøk (Cassim, et al, 2016. s11) Som følge av at formell sektor i urbane områder ikke skaper tilstrekkelig med nye jobber til innflyttere, ender derfor mange opp i uformell sektor (Cassim, et al, 2016. s11-12)

De fleste land i Afrika sør for Sahara har også til felles at de har svært rigide og kompliserte byråkratier som gjør det vanskelig å drive forretninger (Barnett & Sparks 2013, s2). Ut av alle regionen i verden, skårer Afrika sør for Sahara høyest på verdensbankens liste over antallet prosedyrer man må gjennom for å starte opp et foretak. Samtidig har regionen den lengste behandlingstiden i verden på slike søknader, som tar i snitt 63 dager (Barnett & Sparks 2013, s2).

3.3 Utviklingsbegrepet:

For å skjønne hvordan den uformell økonomien henger sammen med utvikling, må vi først forstå hva selve begrepet utvikling handler om. Det er derfor viktig for oppgaven vår å definere utviklingsbegrepet.

Grunnet de mange ulike dimensjonene, er utvikling et vanskelig begrep å definere. For å forstå de ulike dimensjonene er det nødvendig med en bred kompetanse. Man må ha kunnskap innenfor blant annet fagene samfunnsøkonomi, sosiologi, psykologi og filosofi (Smukkestad, 2013, s. 29). Utvikling er et kontekstuel begrep, noe som har en sammenheng med endringene begrepet har gått igjennom siden midten av forrige århundre. At begrepet er kontekstuel vil si at begrepets innhold forandrer seg med tid og sted. (Smukkestad, 2013, s.11).

Det vises ofte til tre forskjellige utgangspunkt for å diskutere utvikling. Det første er det normative perspektivet. I denne betraktningmåten forsøker man å beskrive hva et godt samfunn er, samtidig som man har en underliggende idé om hva det ideelle samfunn er. Den enkeltes ideologiske standpunkt vil ha mye å si for både visjonen om det ideelle, og hva et godt samfunn egentlig er. Et eksempel kan være om det er hensynet til individet eller fellesskapet som komme først (Smukkestad, 2013 s. 20).

Det andre perspektivet er å diskutere utvikling som en historisk prosess. Denne synsmåten deles inn i de tre metodene for et samfunn å fordele ressurser på. I det første bestemmes prisen på varer og tjenester av tilbud og etterspørsel, og dette kalles markedsprinsippet. Det andre er omfordeling, hvor goder og ressurser tas inn til staten via skatt. Videre er omfordeling styrt av fastsatte regler ut igjen til innbyggernes beste. I dette perspektivet er det staten som har den utøvende rollen. Denne fordelingen styres politisk, og har historisk vært brukt for å omfordele ressurser i samfunn. Det tredje prinsippet finner man ofte i jordbrukssamfunn i den tredje verden, og det kalles gjensidighetsprinsippet. Dette prinsippet foregår ved symmetrisk utveksling av varer og tjenester mellom mennesker og husholdninger. Transaksjonene er av økonomisk karakter, men tjenestene eller varene som byttes har ingen fast markedspris, og de er forskjellige fra gang til gang. Hensikten med dette er å sikre at alle samfunnets innbyggere har nok til å overleve, selv om for eksempel avlingen skulle være dårlig ett år (Smukkestad, 2013 s. 20-23).

Det tredje perspektivet kalles intendert utvikling. Som vil si bevisste tiltak fra organisasjoner, personer og myndigheter for å skape endring. Dette omfatter blant annet tiltak gjort av NGOer, og andre bistandsaktører. Dersom man er mer spesifikt interessert i den økonomiske dimensjonen, er en definisjon som brukes om økonomisk utvikling «at ressurser brukes på en bedre eller mer effektiv måte i et land, innenfor en region eller en sektor». (Smukkestad, 2013, s. 20-23).

Samtidig kan utvikling i all enkelthet sies å være “en samfunnsmessig endring som medfører at mennesker får det bedre” (Smukkestad, 2013, s.11)

Økonomisk vekst har tradisjonelt blitt målt i bruttonasjonalprodukt (BNP) per innbygger. BNP måler de samlede verdiene av et lands varer og tjenester. Når man skal måle hvorvidt det har vært en vekst eller nedgang i et lands BNP, tas befolkningsvekst i betraktning (Smukkestad 2013, s26-27). BNP har imidlertid blitt kritisert for å være et dårlig mål på økonomisk utvikling. Dette har blant annet sammenheng med at BNP ikke tar høyde for hvordan verdiene som skapes i de enkelte land fordeles innad i samfunnet. Videre inkluderes ikke den uformelle økonomien i utregningen av BNP (Smukkestad 2013, s.27-28), og dermed er store deler av verdiskapningen i mange land utelatt fra disse tallene.

På grunn av at BNP ikke lenger ble sett på som et godt mål på utvikling, begynte UNDP (United Nations Development Program) arbeidet med et alternativ. Resultatet av dette arbeidet ble HDI (Human Development Index). HDI er en summarisk indeks for menneskelig utvikling. Den måler i hvilken grad et land har klart å skaffe sine innbyggere et akseptabelt nivå når det gjelder levetilstand. Tre dimensjoner er viktige, ifølge UNDP. Den første dimensjonen er om man har et langt og sunt liv, målt ved hjelp av forventet levealder ved fødselen. Den andre er kunnskap og utdanningsnivå, som måles ved hjelp av lesekyndighet blant voksne og skolegang på alle nivåer, som vil si andel av totalbefolkningen som tar henholdsvis primærutdanning, videregående og høyere utdanning. Den tredje indikatoren er levestandard som måles i BNP per innbygger (Smukkestad, 2013 s. 28-29). Denne målemetoden vil ikke få med den uformelle økonomien i statistikk, og dermed gi et mer helhetlig bilde. Dette må sies å være viktig, fordi andelen som jobber uoffisielt i mange land er svært høy, og med kun BNP som målemetode risikerer man å få et feilaktig bilde av hvordan situasjonen egentlig ser ut (Smukkestad, 2013, s. 27-28).

I tillegg til dette har UNDP siden 90-tallet begynt å tenke på menneskelig utvikling som at det er en prosess som skal øke menneskers valgmuligheter. Måten man ønsker å oppnå det på, er ved å øke folks evne til å handle og påvirke sin egen situasjon. Menneskelig utvikling er både en prosess og et mål. Det favner også videre enn de tre parameterne innenfor HDI. Andre momenter som UNDP har løftet frem er deltakelse, sikkerhet, bærekraftighet, likhet mellom kjønn og menneskerettigheter. Utviklingsbegrepet har altså endret seg fra å bare handle om økonomi, til å også involvere en rekke andre samfunnsfag (Smukkestad, 2013 s. 29).

Som nevnt tidligere, så ble den uoffisielle økonomien tidligere sett på som et forbigående fenomen (ILO 2013, s3). Stikk i strid med disse forventningene skulle tilsi, så man etterhvert kontinuerlig vekst i denne sektoren (Neuwirth, 2012, .s.33,48). Derfor har temaet blitt stadig mer aktuelt i utviklingsstudier. De siste årene har det blitt stadig større enighet om at sektoren ikke vil forsvinne, men en er en permanent del av økonomien. I kapitalistiske samfunn har den uoffisielle økonomien også blitt gjenkjent som et viktig element, ikke bare i de tradisjonelle formene for økonomi. (Chen 2007, s.2) Derfor har det rådende synspunktet blitt å se på den uoffisielle økonomien som basen av økonomien, og ikke som en perifer eller marginal sektor. (Chen, 2007, s. 2). Som selve basen av økonomien, vil denne sektoren åpenbart ha innvirkning på utvikling. Det er dette som er bakgrunnen for at vi har valgt å ta for oss dette temaet innenfor utviklingsstudier.

3.4 Uformell Økonomi I Namibia

Om lag halvparten av alle økonomiske aktive i Namibia er sysselsatt i en eller annen form uformell jobb (Budlender, 2011, s.8). Sammen utgjør de et viktig bidrag til økonomien; mellom 1999 til 2007 sto den uformelle sektoren gjennomsnittlig 30,4% av BNP (Arouri, Youssef & Elgin 2014, s. 2).

Jauch (2006) peker på noen fellestrekk som beskriver den uformelle økonomien i Namibia. Mange av mennesker i uformell sektor driver små bedrifter, enten som selvstendig næringsdrivende eller med noen få ansatte. Arbeidsforholdene kan karakteriseres som dårlige, med lange arbeidsdager til lav lønn. Andre kjennetegn inkluderer manglende overtidsbetaling og fravær av tilgang på helsetjenester. Imidlertid tilbyr mange arbeidsgivere sine ansatte naturalytelser i form av mat, transport og husly (Jauch, 2006, s.vii).

Budlender (2011) har utarbeidet en oversikt over namibiske arbeidsstyrken som inkluderer uformelle arbeidsforhold. Dette gir oss innblikk i hvem de uformelle arbeiderne er ut fra målbare faktorer som kjønn, alder, etnisitet, utdanningsnivå og om de bor landlige eller

urbane områder. Ved å se på disse tallene kan vi slå fast at majoriteten av uformelle arbeidere er kvinner (57%). For eksempel utgjør kvinner hele 72% av alle uformelle handelsarbeidere. Samtidig holder de 72% av alle lederstillinger i uformell sektor. Dette står i sterk kontrast til formell sektor, hvor bare 32% av stillingene innehas av kvinner (Budlender, 2011, p. 12).

Utdanningsnivå spiller en viktig rolle i om hvorvidt namibiere jobber uformelt. Enkelt sagt, jo mer utdanning du har, jo mindre sannsynlig er det at du jobber i uformell sektor. Blant økonomiske aktive i Namibia som bare har fullført grunnskolen, jobber dobbelt så mange i uformell sektor som i formell sektor. Motsatt anslås det at bare 5% av de med utdanning fra et universitet jobber uformelt (Budlender, 2011, pp. 17-18).

Det er store forskjeller i andelen som jobber uformelt fra yrke til yrke i Namibia. Hos staten er kun 14.6% ansatt i et uformelt arbeidsforhold (Budlender, 2011, s.19). 94% av formelt statlige ansatte har en skriftlig arbeidskontrakt. Selv blant uformelt statlige ansatte oppgir majoriteten å ha en skriftlig arbeidskontrakt (62%) (Budlender, 2011, s.19). I jordbrukssektoren er det tilgjengelig helt andre forhold; 67.5% av alle jordbruksarbeidere er uformelt ansatt (Budlender, 2011, s.12). Samtidig oppgir knappe 20% i uformell sektor i landlige områder å ha en skriftlig kontrakt (Budlender, 2011, s.55).

Skillet mellom by og land, kjent som "the rural urban gap", setter også sitt preg på Namibias uformelle økonomi. Til tross for viktige unntak som handel og bygge-bransjen, finnes det flere mennesker på landet i uformelle arbeidsforhold enn hva som er tilfellet i byområder. I finansnæringen for eksempel jobber hele 63% uformelt i landlige områder, mot bare 25% i urbane strøk (Budlender, 2011, s.32)

Det er også klare lønnsforskjeller mellom formell og uformell sektor. I hovedsak tjener formelt ansatte langt mer enn sine kollegaer i uformell sektor, spesielt i det øverste lønnsstippet. For eksempel er statlige ansatte er den gruppen hvor flest tjener over N\$ 3500 i måneden (Budlender, 2011, s.63). Samtidig som det også den bransjen i økonomien hvor flest er formelt ansatte (Budlender, 2011, s.19).

3.5 Fattigdom

Den uformelle sektoren ofte finner sted i slumområder med svært høy fattigdom (UN Habitat, 2015. S. 1-2). Det er derfor viktig for feltarbeidet å forstå begrepet fattigdom og dens innvirkning på uformell økonomi. For å kunne forstå hvorfor mennesker begynner å jobbe i den uformelle sektoren, blir vi nødt til å se på sammenhengen mellom fattigdom og uformelt arbeid i Namibia.

FN definerer fattigdom som “å ha for lite penger og materielle goder til å leve et tilfredsstillende liv”. (FN, 2017). Fattigdom handler derfor ikke kun om å ha for lite penger, men også om den generelle levestandarden. For å kunne skille mellom personer som blir definert som fattige på verdensbasis, kontra i et bestemt land bruker man begrepene absolutt fattigdom og relativ fattigdom. Verdensbanken definerte fattigdomsgrensen på kun 1 USD om dagen i 1990. Grensen baseres etter prisnivå og kjøpekraft så det er mulig å sammenligne land. Denne grensen har senere blitt oppjustert. Først i 2005 til 1.25 USD om dagen. Dagens absolutte fattigdomsgrense ble fastslått i 2015 og er på 1.90 USD, ifølge FN er det omtrent 836 millioner mennesker som regnes som absolutt fattige (FN, 2017). Denne grensen er omskridt og usikker, siden de undervurderer fattigdommens størrelse. Om man for eksempel øker fattigdomsgrensen til 2.5 USD om dagen er det ca 3000 milliarder mennesker som burde bli sett på som absolutt fattige. (Eriksen, Feldberg 2013. S. 24).

Relativ fattigdom derimot, fokuserer på et lands egen fattigdomsgrense. Denne grensen varierer derfor selvfølgelig fra land til land, og kan gjøre at fattige i et land, og velstående i et annet land. I tillegg til disse to grensene, viser Eriksen til at mange land har sine egne fattigdomsgrenser, som gjør at den totale størrelsen fattige er enda større enn hva Verdensbanken oppgir. (Eriksen, Feldberg 2013. S 24). Ifølge Namibian Planning Commission med bakgrunn i tall fra Namibia Household Income and Expenditure Surveys har absolutt fattigdom i Namibia hatt en positiv utvikling. Absolutt fattigdom i Namibia var tidligere helt oppe i ca 70%, men i 2001 hadde den sunket ned til ca 28% (NPC, 2011, S.9.). For å forstå påvirkningen fattigdom har på uformelt arbeid i Namibia, er vi nødt til å se på den Namibiske definisjonen av fattigdom.

I Namibia blir man ansett som fattig dersom man ligger under fattigdomsgrensene som er fastsatt av Namibia Statistics Agency. For å måle fattigdom i Namibia brukes det to fattigdomsgrenser. Den øvre grensen definerer alle fattige i Namibia, mens den nedre definerer de som er ekstremt fattige. (NPC, 2011, S 9). Fattigdomsgrensene ble fastslått etter den estimerte årlige kostnaden av nødvendige behov. Den øvrige grensen gjelder for den andelen av befolkningen som har en årlig inntekt under N\$4 535. 52 og for den nedre, under N\$3 330. 48. (NPC, 2011, S 11).

Trap of poverty er et begrep som er svært relevant for vårt feltarbeid. Dette gjør at fattige mennesker ikke er i stand til å komme seg ut av fattigdom (Bowles, Durlauf & Hoff, 2006, s.

2). En persons familie kan for eksempel allerede være fattig, som fører til at man ikke har råd til utdanning. Dette så vi i flere intervjuer og mange jobbet for å ha råd til å komme seg tilbake til skolen. Mangelen på utdanning, fører dette til at jobbene som er tilgjengelige, ofte er lavt lønnet arbeid, da ofte i den uformelle sektor. Dette fører til en slags form for ond spiral for fremtidige generasjoner, ettersom flere og flere ser seg nødt til å droppe ut av skolen siden de ikke har råd. Igjen fører dette til arbeidsledighet siden de ikke har nødvendige kvalifikasjoner for formelt arbeid, og ser seg nødt til å jobbe uoffisielt med svært lav lønn og dårlige arbeidsvilkår. Det er dette som menes med Trap of Poverty, siden folk ikke er i stand til å komme seg ut av fattigdommen, og forekommer som en følge av myndighetenes mangel på tilbud av jobber, skoler og mangel på infrastruktur (Ogbokor 2012,s. 39). Mange av våre informanter hadde droppet ut av skolen, og jobbet for å spare nok til å kunne begynne igjen. Problemet med dette er at utdanning i Namibia er svært dyrt, i forhold til inntekt. For eksempel koster en bachelorgrad på NUST innenfor regnskap totalt N\$60 570. Det er derfor svært vanskelig å ha råd til å fullføre høyere utdanning i Namibia (NUST.na).

Ogbokor lister opp årsakene arbeidsledighet og mangel på utdanning som hovedårsakene til fattigdom i en undersøkelse blant befolkningen i den uformelle sektor i Windhoek (Ogbokor, 2012. S. 38). Fattigdom og utdanning har en klar sammenheng. Utdanning er en svært viktig faktor for økt levestandard. Det er for eksempel en klar sammenheng mellom kvinners utdanning og redusert barnedødelighet (Eriksen, 2013. S 25). Noe som også kom frem i intervjuene vi gjennomførte, var antall lærere i forhold til antall elever. Petrus N. Fotolela nevnte at størrelsesforholdet mellom antall elever og antall lærere er alt for stort. Han var svært klar på at myndighetene var nødt til å øke antall lærere, og etablere flere skoler. Spesielt i rurale områder. Dette stemmer overens med FHI360 (2014) sin rapport om utdanning i Namibia, som vi kommer tilbake til i kapitlet om utdanning.

Fattigdom har en direkte tilknytning til den uformelle økonomien i Namibia. De fattige regionene helt nord i landet, Kavango, Oshikoto, Zambezi, Kunene og Ohangwena er de fattigste regionene i landet (NPC, S.14). I nord er en stor del av befolkningen fattige og jobber med jordbruk. (Ogbokor, 2012. S 7). Det lave nivået på utdannelsen, for eksempel i Kavango, der 35% av alle fra år 15 ikke har bestått skolen innen grade 12 (NPC, S. 29), samt den hyppige arbeidsledigheten er direkte årsaker til fattigdommen, i de nordlige regionene er andelen arbeidsledige svært høye. For eksempel i Kavango er arbeidsledigheten på 50% (NPC, s. 29).

Ønsket og håpet om høyere inntekt og bedre arbeidsforhold i byen fører til en urbanisering fra rurale til urbane strøk i Namibia, fortalte flere av informantene våre. Den hyppige urbaniseringen er en faktor som bidrar til å øke den uformelle sektoren. Ifølge Ogbokor (2011) er fattigdom i urbane strøk en følge av en økt urbanisering fra fattige strøk preget av landbruk (Ogbokor, 2012. S. 7). Fattigdom i rurale strøk, fører til en økt urbanisering til urbane strøk. Den uformelle sektoren øker deretter. Mennesker flytter til urbane områder for å øke sine jobbmuligheter for å komme seg ut av fattigdommen. Som en følge av manglende utdanning derimot, er disse mulighetene svært begrenset. Det er derfor langt enklere for en nyinnflyttet borger i den uformelle sektoren og måtte ty til uformelt arbeid som følge av mangel på andre muligheter. (Ogbokor, 2012. s. 7).

Figur. 1. Årsaksammenheng som fører til uformelt arbeid. Laget selv.

Metode og forskningsdesign

Innledning

Vi startet vårt feltarbeid med fem gruppedeltakere, som hadde sine individuelle erfaringer og forventninger. Under gjennomføringen av feltarbeidet har vi alle møtt på ukjente situasjoner og utfordringer. ”Hvert enkelt individ er sentrum i sin egen verden og gjør sine hverdagerfaringer.” (Johannessen & m.fl, 2011, s. 27). Alle situasjoner og observasjoner vi har gjort oss, medfører en viss kunnskap. Selv om vi kanskje ikke ser den direkte, er den der.

4.1 Forskningstilnærming

Deduktiv og induktiv, er de to hovedtypene forskningstilnærming innenfor vitenskapsteori. En induktiv forskningstilnærming vil si at man samler inn empiri uten et teoretisk utgangspunkt. En vil starte med å samle inn empiri med formål om å vurdere gjentakende mønstre. Etter hvert vil man kunne hente ut generelle trekk og derfra utlede en teori. I denne tilnærmingen går man ”fra empiri til teori” (Johannessen & m.fl, 2011, s. 51) Ved en deduktiv forskningstilnærming legges teori til grunn før man starter å samle inn empiri. En kan deretter teste teorien gjennom empiriske eksperimenter for å så beslutte om teorien stemmer i praksis. I denne tilnærmingen går man ”fra teori til empiri” (Johannessen & m.fl, 2011, s. 51)

Vår oppgave har basert seg på en induktiv forskningstilnærming. Vi gikk inn i feltarbeidet med noe kunnskap fra tidligere forskning, men problemstillingen var ikke utformet i tråd med dette. Vi tok derfor utgangspunkt i empirien som ble samlet inn, og utformet oss noen teorier om hvem personene i uformell sektor er, hvorfor de havner i små uformelle bedrifter og hvordan arbeidsforholdene er i denne delen av økonomien.

4.2 Problemstilling

En problemstilling kan defineres som: ”spørsmål som blir stilt med et bestemt formål, og på en så presis måte at det lar seg belyse gjennom bruk av samfunnsvitenskapelige metoder.” , (Johannessen & m.fl, 2011, s. 59). Vi startet dette forskningsprosjektet med en problemstilling som vi så for oss at var mulig å finne et svar på. Denne Problemstillingen var “hvorfor unge jobber som bilvaskere og gateselgere i uformell sektor i Namibia? Vi oppdaget etterhvert at virkeligheten var annerledes enn det vi hadde forestilt oss. Menneskene som omsider ble våre informanter i Otjiwarongo, var ikke bare unge mennesker, men folk av alle aldre. Videre jobbet disse informantene i uformelle bedrifter i seks forskjellige yrker. Da vi begynte å samle inn empiri så vi at problemstillingen måtte rettes mer direkte mot disse

uformelle bedriftene, arbeidsforholdene der og hvorfor de jobber i uformell sektor. Dermed endret problemstillingen seg underveis i feltarbeidet.

4.3 Samfunnsvitenskapelig metode

Samfunnsvitenskapen har som formål å bidra med kunnskap om hvordan realiteten i verden ser ut, og for å klare dette er man nødt til å gå metodisk til verks (Johannessen & m.fl, 201, s. 29). “Å bruke en metode, av det greske methods, betyr å følge en bestemt vei mot et mål.”(Johannessen & m.fl, 2011, s. 29). Deretter analyseres informasjonen man har innhentet. Metode er derfor hvordan forskeren går frem for å hente inn empiri og hvordan vi skal analysere innhentede data (Johannessen & m.fl, 2011, s. 30).

Ved bruk av metode er det to forskjellige strategier en kan bruke, kvantitativ- og kvalitativ. (Johannessen & m.fl, 2011, s. 237). Kvantitativ metode benyttes gjerne ved forskning på naturvitenskap og økonomi. Kvantitativ metode opererer med tall. Den brukes når man ønsker å finne ut hva som skjer med mange mennesker. Undersøkelsen baserer seg ofte på spørreskjemaer, samt en hypotese som er bestemt ved undersøkelsens begynnelse (Desai & Potter, 2006, s. 117). Denne bruken av metode vil gi mye informasjon om spesifikke spørsmål. Det vil også hindre at forskeren er partisk til den data som blir innsamlet. Ved bruk av kvantitative metode vil en derimot begrensede muligheter til å stille oppfølgingsspørsmål eller nærmere undersøke temaer som kan dukke opp under datainnsamlingen. På denne måten kan man utelate informasjon som kunne vært relevant for forskningen (Desai & Potter, 2006, s. 120-121). Kvalitativ metode benyttes gjerne ved forskning innenfor fagene antropologi, sosiologi, geografi og historie (Desai & Potter, 2006, s. 117). Kvalitativ metode har få objekter, men mange variabler (Johannessen & m.fl, 2011, s. 135). Man ønsker å få en forståelse av komplekse prosesser. Metoden baserer seg på dybdeintervjuer, observasjoner, samt i nyere tid, visuell media i form av bilder og video (Desai & Potter, 2006, s. 117). Denne bruken av metode fanger opp underliggende betydninger og lokale oppfatninger av temaet som forskes på. Det er også mulig å innhente mer informasjon i form av å stille oppfølgingsspørsmål eller spørre mer om temaer som dukker opp underveis i intervjuet. Dette var noe vi brukte i utstrakt grad i vårt feltarbeid, dersom intervjuobjektene kom med informasjon vi ville gå nærmere inn på. Samtidig kan den innsamlede empirien påvirkes av partiskhet. Det vil si at forskeren legger større vekt på noen av informantenes synspunkter enn andre. Forskningen vil også basere seg på et lavt antall mennesker og det vil derfor føre til at forskningen er mindre representativ (Desai & Potter, 2006, s. 120-121).

4.4 Hvorfor har vi valgt kvalitativ metode?

Den uformelle sektoren er svært avansert emne å ta for seg. Ser vi til tidligere forskning er mye basert på antagelser, noe som henger sammen med at det er vanskelig å få presise tall. Noe av årsaken til det er at den uformelle sektoren er så stor, men også fordi veldig lite dokumenteres og registreres. Det brukes ofte bare kontanter, regnskap føres som regel ikke og bedrifter kan startes uten noe form for registrering. Vi kan også se at statistikk forteller veldig lite om av hva uformell sektor faktisk er. Dette fordi det er veldig mange dyptliggende faktorer som må trekkes inn når man skal få en helhetlig forståelse av denne sektoren. Vi valgte nettopp å bruke kvalitativ metode for å et dypere forståelse av menneskene i den uformelle økonomien i Otjiwarongo, jamfør spørsmålene i vår problemstilling:

6.4.2. Hvem er de?

6.4.3. Hvordan er arbeidsforholdene?

6.4.4. Hvorfor er de der?

Når vi går inn på hvem de er ønsker vi å gå dypere enn kun alder og kjønn. Vi ønsker for eksempel å finne ut om hvordan utdanningsforløpet påvirker jobbmulighetene, hvordan er familiesituasjonen, og hvor er de fra? Dette er noen av mange viktige spørsmål som må stilles for å få en dypere forståelse av menneskene i den uformelle økonomien. Ved å utføre kvalitative intervjuer, fikk vi muligheten til å se nærmere på dette for hver informant.

4.5 Hva er kvalitative intervjuer?

Et kvalitativt intervju skal fungere som en samtale med en struktur og et formål (Johannessen & m.fl, 2011, s. 135). Det er ønskelig å samle inn mye informasjon om et begrenset antall personer. Personer i en slik setting kaller vi informanter (Johannessen & m.fl, 2011, s. 104). I en intervjusituasjon er det ønskelig å stille spørsmål som for informantens liv og virke. Dette gir informanten mulighet til å tolke betydningen av de spørsmålene som stilles og gi et meningsfylt svar (Johannessen & m.fl, 2011, s. 136). Videre er det forskeren som fastsetter tema og struktur på intervjuet, og bestemmer dermed hvorvidt spørsmålene skal være fastsatte eller ikke. Et ustrukturert intervju er uformelt hvor forskeren har klart for seg et tema, men spørsmålene er ikke planlagt. Et semistrukturert intervju har en fastsatt intervjuguide som

utgangspunkt, men spørsmål, tema og rekkefølge kan variere. I et strukturert intervju vil forskeren bestemme et tema og spørsmål som man følger gjennom hele intervjuet (Desai & Potter, 2006, s. 144-145).

(Bilde nr 1, Fotograf: Lars Nettet Romundstad, her er et eksempel på et kvalitativt intervju med en av våre informanter. Bildetillatelse er gitt) Bildet viser utføringen av et kvalitativt intervju.

4.6 Observasjon

Å observere er en viktig del av den kvalitative datainnsamlingen. Som en observatør ønsker forskeren å forstå samt beskrive dagligdagse hendelser. Dette kan forskeren gjøre ved å være deltakende i de aktiviteter som observeres. Vi kan også observere ved å erfare, lukte, smake, lytte og se. Ved å bruke sansene våre får vi nye inntrykk som vi kan bruke for å tilegne oss kunnskap (Johannessen & m.fl, 2011, s. 117). I vårt tilfelle observerte vi markeder og andre relevante bedrifter før vi valgte å ta kontakt med dem. Når vi kjørte inn i de uformelle bosetningene så vi underveis mange barer som var satt opp i hus av blikkplater, samt folk som

solgte mat og småting fra bord langs veien. Vi merket oss at det virket aktuelt å utføre vårt feltarbeid disse stedene

En setting er der man konkret er delaktig i observasjonen. Settingen kan være naturlig eller arrangert (Johannessen & m.fl, 2011, s. 118). Under vårt feltarbeid ble vi satt i flere settinger som var

relevante for vår oppgave. Vi barberte oss hos de lokale barbershopene, handlet på markeder, kjøpte drikkevarer (Bilde nr 2, fotograf Anton Andersen) Bilde viser en av forskerne satt i en naturlig setting.

på de lokale barene og vasket bilen hos car washes. En av gruppemedlemmene benyttet rullestol og vi opplevde flere ganger at hjulene punkterte. Vi tok derfor i bruk en lokal tireshop for å fikse dekkene. Alle disse bedriftene var uformelle og vi møtte de i en naturlig setting.

Hva som kan observeres gjenspeiler seg i hva som er relevant for oppgavens problemstilling. Målet med å observere vil være å innhente informasjon som er vanskelig å få under en intervjusituasjon (Johannessen & m.fl, 2011, s. 119). En del av vår problemstilling var å finne ut hvordan det sto til med arbeidsforholdene i uformell sektor. For å innhente så mye informasjon som mulig om temaet følte vi at observasjon var et nødvendig redskap i tillegg intervjuer. Vi ble mer kjent med arbeidsforhold informanten ikke ville klare å beskrive i en intervjusituasjon, siden informanten kanskje ikke var klar over disse forholdene selv. Årsaken til at noen ikke klarer å beskrive sine arbeidsforhold kan være at de ikke har annen arbeidserfaring, og har dermed vansker for å sammenligne vilkårene i sin jobb med andre arbeidsplasser.

Dokumentering av observasjon kan skje på strukturert- og ustrukturert måte. Ved en strukturert observasjon vil forskeren bruke skjema som beskriver hva som skal observeres eller videoopptak. En ustrukturert observasjon er mer spontan. Her vil forskeren gå i felt for å innhente empiri om sitt tema, og er mer fleksibel i gjennomføringen av datainnsamling

(Johannessen & m.fl, 2011, s. 130-131). Under vårt feltarbeid brukte vi ustrukturerte observasjoner. Vi dokumenterte dette i ettertid ved å notere og skrive flere ukesrapporter.

4.7 Etnografisk metode

Etnografisk metode baserer seg på å utforske det sosiale livet, slik det foregår i det hverdagslige liv. Denne typen metode, velger heller ekte forskningssituasjoner, isteden for å basere forskningen på kunstige situasjoner. Dette gjør man for å få en mer genuin observasjon. Fra et etnografisk synspunkt, vil man vil helst bli ansett som et normalt medlem av det sosiale livet man utforsker, ikke som en outsider, for å skape mest mulig realistiske situasjoner og observasjoner (Desai & Potter, 2006, s. 180). Selve ordet etnografi oppsto i perioden under den Europeiske ekspansjonen for å beskrive eksotiske folk. Det er derfor også en sammenheng mellom konfrontasjoner mellom ulike kulturer. Dette gjør begrepet svært relevant for utviklingsstudier, ettersom en konflikt mellom kulturer er uunngåelig del av utviklingsarbeid (Desai & Potter, 2006, s. 180).

Ettersom etnografi er en forskningsmetode som ofte er veldig tidkrevende, er det stilt skeptiske spørsmål om dette egner seg når det gjelder utvikling. Forskning på utvikling krever ofte at man er nødt til å ta hurtige avgjørelser (Desai & Potter, 2006, s. 180). I etnografisk metode, må man først tjene opp tilliten og kjennskap til folkegruppen man observerer, slik at man naturlig tar del i hverdagslivet og derfor har muligheten til å utføre forskningen. Deretter burde man bli kjent med språket, slik at man kan enklere kommunisere og forstå hva folk prater om. Denne typen observasjon foregår som oftest over lengre tid. Et bilde dannes gradvis over hva som skjer i sosiale situasjoner (Desai & Potter, 2006, s. 181). Dette er viktig for å få de nødvendige språklige og kulturelle ferdighetene som trengs for å forstå lokale begreper, normer og verdier. I følge Desai & Potter er det når man får repetitive resultater, at man begynner å få en bredere forståelse av forskningen. (Desai & Potter, 2006, s. 181).

I løpet av feltarbeidet var vi i daglig kontakt med lokalbefolkningen både i intervjusituasjoner og i det hverdagslige livet. Etterhvert som vi intervjuet personer og omgikk lokalbefolkningen hver dag, lærte vi mer og mer av de kulturelle normene som for eksempel lokale hilsener og håndhilser, i tillegg til forskjellige fraser som hjalp oss med å lettere skli inn i det sosiale livet. Familien vi bodde med fikk vi etterhvert svært god kontakt med, og vi ble også kjent med venner av disse som gjorde at det ble lettere for oss å forstå hvordan vi skulle stifte kjennskap til lokalbefolkningen. I våre første intervjuer merket vi tydelig at informantene var svært

skeptisk til oss, men i takt med at vi lærte oss de nødvendige kulturelle og sosiale ferdighetene merket vi informantene ble mer og mer komfortable. Språket og den manglende tilliten informantene hadde til oss til å begynne med var blant våre største utfordringer. Tilliten tjente vi etterhvert, mens språket var en utfordring og vi fikk god hjelp av vår tolk i intervjuene. Dette var svært viktig for å for at informantene skulle være villig til å dele informasjon med oss. De som ga oss mest informasjon, var nettopp de som var komfortable med oss. Det hjalp også at vår tolk kjente flere i området og tok oss med til blant annet hans barbershop, der han gikk god for oss, noe som gjorde intervjuprosessen enklere.

4.8 Utvalgsstørrelse og strategi

Når man skal utføre kvalitativ metode er det relevant å se på utvalgsstørrelsen av informanter (Johannessen m.fl, 2011, s. 104). Antall informanter som er optimalt varierer ut ifra problemstilling og måten data innhentes. Det vil derfor være relevant å finne ut hvor mange man ønsker å intervju. Problemstilling og prosjektets størrelse er med på å påvirke antall intervjuer som er nødvendig (Johannessen m.fl, s. 104). Det kan være vanskelig å bestemme hvor mange intervjuer man trenger før prosjektet er i gang. Hovedsakelig er det essensielt at man intervjuer et antall informanter som sikrer nok relevant informasjon om problemstillingen (Johannessen & m.fl, 2011, s. 104). Det har utviklet seg noen uskrevede regler om at mindre forskningsprosjekter skal bestå av 10-15 intervjuer. Samtidig er det viktig å se hvor mye tid og økonomiske midler forskeren har til rådighet, da dette kan påvirke antall intervjuer som vil være optimalt (Johannessen & m.fl, 2011, s. 104). Da vi gjennomførte vårt feltarbeid hadde vi en kontaktperson som var godt kjent i lokalområdet og en personlig sjåfør. Etter endt fem ukers feltarbeid satt vi igjen med 37 intervjuer, i tillegg til gode observasjoner, som til sammen utgjør vår empiri. Vi hadde ikke fastsatt på forhånd antall intervjuer som skulle gjennomføres, fordi vi var usikre på hvor mye informasjon vi kom til å få ut av hver informant. Grunnen til at det ble utført så mange intervjuer var at vi intervjuet informanter i seks forskjellige yrker. I tillegg var de fleste intervjuene var ganske korte, som regel mellom 15 og 30 minutter. Ettersom vi hadde korte intervjuer ga dette oss tid til å intervju flere informanter. Vi mener derfor empirien som ble innsamlet er tilstrekkelig.

Når man utfører kvantitative undersøkelser er det ønskelig at utvalget skal være tilfeldig (Johannessen m.fl, s. 106). Dette er fordi resultatet er ment å representere det tema og den gruppe mennesker som blir forsket på. Når det kommer til kvalitative undersøkelser er det mindre aktuelt med et tilfeldig utvalg av informanter fordi man søker mye informasjon om et

fenomen. Ved utvelgelse av informanter er det derfor viktig at disse har informasjon som kan rettes direkte til problemstillingen (Johannessen & m.fl, 2011, s. 106). Kriteriebasert utvelgelse vil si at man velger sine informanter ut ifra spesielle krav (Johannessen & m.fl, 2011, s. 109). Vi valgte hovedsakelig å bruke en kriteriebasert utvelgelse. For at informanten skulle være relevant for vårt prosjekt måtte personen ha en form for tilknytning til den uformelle sektoren. Derfor var vi ute i den uformelle sektoren og intervjuet de forskjellige uformelle bedriftene. Her fikk vi intervjuer med både eiere og ansatte. Heuristisk utvelgelse vil si at man velger sine informanter på bakgrunn fra deres spesielle kompetanse om et tema. Disse kan gjerne kalles eksperter (Johannessen & m.fl, 2011, s. 107). Vi benyttet oss også av heuristisk strategi gjennom å intervjuer fem "eksperter". Dette gjorde vi for å få en dypere innsikt i bakgrunnen for den uoffisielle økonomien og hva som leder folk til uoffisielt arbeid. Ekspertene vi snakket med ga mye nyttig informasjon om diverse årsaker til dette, spesielt utdanningsbakgrunnen til unge i Namibia.

4.9 Utføring av intervju

Under et intervju vil intervjueren stille spørsmål og informanten svare. Ettersom intervjueren velger spørsmål og kontrollerer situasjonen er maktforholdet mellom disse skjevt fordelt. I en vanlig dialog vil maktforholdet være mer likestilt (Johannessen & m.fl, 2011, s. 135). I vår bruk av etnografisk metode, var maktforholdet mer likestilt ettersom dette var basert på det hverdagslige livet til en innbygger i Otjiwarongo. En informant er frivillig deltakende på intervjuet, og kan selv velge om den vil svare på spørsmål eller ikke.

For å gjøre vår informant trygg startet vi hvert intervju med å meddele at informanten ville forbli anonym. Intervjuene begynte også med bakgrunn relaterte spørsmål slik at vi kunne bli litt kjent med informanten. Det hendte også at vi fortalte litt om oss selv slik at vi fikk en myk start. Vi følte til tider at vi måtte stille sensitive spørsmål og vi valgte derfor å forklare før vi stilte spørsmålene at det var frivillig å svare. Vi valgte å gå frem på denne måten slik at vi kunne legitimere prosjektet best mulig (Johannessen & m.fl, 2011, s. 142).

Rammen rundt intervjuet dreier seg om der intervjuet finner sted. En intervjusituasjon som foregår på forskerens kontor kan informanten føle seg underlegen. Velger man å føre et intervju på informantens arbeidsplass eller i hjemmet vil det være fare for avbrytelser, men det kan også gi en trygghet til informanten (Johannessen & m.fl, 2011, s. 142). Det er en fordel å føre et intervju der informanten føler seg komfortabel. Hvis intervjuet skjer i informantens hjem eller arbeidsplass, vil du kunne observere andre faktorer enn det som

informanten har å dele. Dette kan være levevilkår og arbeidsforhold (Desai & Potter, 2006, s. 148). For å få et tilstrekkelig antall intervjuobjekter var vi avhengig av å intervju informantene på deres arbeidsplass. Vi var derfor forberedt på at det kunne oppstå distraksjoner.

(Bilde nr. 3. Fotograf: Lars Nettet Romundstad. Bildet viser en typisk arbeidsplass vi utførte våre intervjuer på).

Det var også noe vi erfarte underveis, hvor informanten fikk en kunde og ble uinteressert eller distraheret. På den andre siden fikk vi inntrykk av at informantene følte seg komfortable i de omgivelsene vi utførte intervjuene. Samtidig kunne vi observere deres arbeidsforhold på jobb, noe som var relevant for vår oppgave.

4.10 Forholdet mellom intervjuer og intervjuobjekt

Under et intervju er det flere forhold som kan påvirke hvilken relasjon intervjueren(e) får til intervjuobjektet. Faktorer som alder, etnisitet, utseende, kjønn og oppførsel kan påvirke dette forholdet. Johannessen kaller dette fenomenet for intervju-effekt (Johannessen & m.fl, 2011, s. 143). I respekt for de vi skulle intervju kledde vi oss derfor i skjorter og lange bukser. Dette fordi vi ønsket å fremstå seriøse og ikke som turister. Vi opplevde at det ga en positiv effekt da folk tok oss på alvor og var imøtekommende. Etter hvert som vi ble kjent med det lokale

miljøet og innbyggerne ble vant til å se oss, begynte vi å kle oss noe mer avslappet. Det føltes naturlig for oss og vi ble fortsatt møtt av de lokale på en vennlig måte.

Det er også andre forhold som kan ha innvirkning på intervjuet. Informanten kan få inntrykk av at intervjueren ikke er interessert i det de sier, noe som kan føre til at de gir mindre utfyllende svar på spørsmålene som stilles (Johannessen & m.fl, 2011, s. 143). I de første intervjuene var alle fem på gruppen med. Vi oppdaget raskt at dette kunne få informanten til å føle seg omringet og usikker. Vi bestemte oss derfor for å ikke være mer enn tre på hvert intervju. Vi merket raskt at det ga en positiv effekt; informantene følte seg mer komfortable og intervjuene ble bedre.

(Bilde nr 4, Fotograf: Sylvester Shiweda. Bildet viser informanter vi fikk et godt forhold til.)

4.11 Utforming av intervjuguide

I innledningen av intervjuet må forskeren presentere seg selv og sitt prosjekt. Videre er det relevant å beskrive hvorfor informanten er med på intervjuet og garantere anonymitet hvis informanten ønsker det. Det er også viktig å legge til at informanten har rett til å avbryte intervjuet dersom den ønsker det (Johannessen & m.fl, 2011, s. 141). I starten av intervjuet valgte vi å presentere oss og forklare hvorfor vi var i Otjiwarongo samt hvorfor det var interessant for oss å snakke med informanten. Vi la også til at informanten ville holdes

anonym og at det bare var gruppemedlemmene som fikk tilgang på informasjonen som ble delt. For å gjøre den intervjuede trygg sa vi tydelig at det var frivillig å svare på spørsmålene. Etter at vi hadde hatt med vår veileder, Hilde Arntsen, på noen intervjuer, ble vi instruert til å være enda tydeligere og bruke litt mer tid i presentasjonen av oss selv. Da vi implementerte denne instruksjonen, oppfattet vi at våre intervjuobjekter lettere åpnet seg, og de var merkbart lettere å få i tale.

Neste steg i intervjuet vil være å stille faktaspørsmål. Her vil man stille enkle spørsmål som informanten lett kan svare på. Det vil være spørsmål relatert til jobb og interesser. For å ikke gjøre informanten ukomfortabel bør man unngå sensitive spørsmål. Det er i denne delen av intervjuet hvor forsker og informant skaper en relasjon og det vil derfor være viktig og vise interesse om personen du skal intervjuer (Johannessen & m.fl, 2011, s. 141). For å få en myk start på intervjuet stilte vi enkle spørsmål som alder, familie, bakgrunn og interesser. Det at de fikk litt informasjon om oss og motsatt skapte en positiv relasjon, noe som var en fin åpning før vi gikk over på de mer kompliserte spørsmålene.

Nøkkelspørsmålene er den delen av intervjuet hvor intervjueren vil innhente informasjon tilknyttet problemstillingen. Den vil derfor ta mest tid av intervjuet. Her ønsker forskeren å få utdypende svar og stille oppfølgingsspørsmål om det er relevant. Skulle det dukke opp interessante tema er det også rom for å stille flere oppfølgingsspørsmål relatert til det (Johannessen & m.fl, 2011, s. 141). Under denne delen av intervjuet stilte vi spørsmål som var relatert til vår problemstilling. Dette var spørsmål som handlet om informantens arbeidsforhold, tilknytning til myndighetene og hvordan de opplevde sin egen situasjon, i tillegg til faktorene som har ført dem til uoffisielt arbeid. Vi prøvde etter best evne så stille spørsmål som informanten kunne kjenne seg igjen i slik at personen hadde et grunnlag for å svare. Vi valgte også å unngå større kompliserte spørsmål og bruke et mest mulig folkelig språk. Dette for å unngå å gjøre informanten forvirret og usikker.

Når forskeren er ferdig med å stille sine spørsmål går vi over i avslutningsfasen. Der er det viktig å sette av tid å oppklare noe som kan være utydelig, og spørre om informanten vil legge til noe som ikke har blitt nevnt. Det er viktig at forskeren gir rom for innspill fra informanten hvis det er noe personen ønsker å kommentere eller supplere til intervjuet (Johannessen & m.fl, 2011, s. 142). Da vi skulle avslutte intervjuene begynte vi alltid med å spørre om det var noe informanten ville legge til eller om personen hadde noen spørsmål. For å få en myk

avslutning spurte vi om informanten hadde noen fremtidige planer og mål. Vi opplevde at flere stilte seg positivt til spørsmålet, og hadde mye spennende å fortelle oss.

4.12 Tolk

Under intervjuene oppdaget vi at engelskkunnskapene til informantene varierte. Heldigvis ble vi fort godt kjent med vår sjåfør, Sylvester, som snakket både Afrikaans og Otsjiwambo. Han inntok derfor en naturlig rolle som tolk. Samtidig var han godt kjent med vårt feltarbeid og med hva vi ønsket å finne ut av. Det viste seg å fungere bra og vi fikk flere gode intervjuer med ham som oversetter.

Det viste seg etterhvert at det ikke bare var språk som måtte oversettes, men lokale konsepter og kulturell kontekst. Vi opplevde ofte at våre informanter tok for gitt at vi kjente til trekk med det Namibiske samfunnet som vi egentlig ikke hadde kjennskap til. De fleste intervjuene gikk på afrikaans, et fåtall på Oshiwambo. Det er to språk ingen av gruppe medlemmene snakker. Derfor har vi ingen mulighet til å kontrollere hva som faktisk ble sagt mellom informant og tolk. Dermed kan vi ikke med sikkerhet vite at de svarene vi fikk gjennom tolk stemmer overens med det informantene har sagt. Det ble i tillegg nevnt flere lokale begrep som vi ikke forstod, som tolken var nødt til å forklare for oss, for eksempel hva fatcakes er. Vi var ikke klare over hva dette betydde, og tolken forklarte at dette er en typisk hvetekake lokalbefolkningen spiser. Tolken bidro også sterkt til å skape tillit hos informantene, siden flere var under oppfatning at vi kom fra staten. Han forklarte at vi kun var studenter fra Norge og ikke fra myndighetene. Dette var spesielt for bilvasker, ettersom flere bilvaskerier i Windhoek blant annet hadde blitt stengt av myndighetene på grunn av vannkrisen i landet (Haidula 2017). I tillegg til å være tolk i intervjuene, var Sylvester svært hjelpsom i vårt hverdagsliv i Otjiwarongo, både ved å forklare hvor ting lå og med å vise oss rundt.

(Bilde nr. 5, fotograf: Lars Nettet Romundstad. Bildet viser vår tolk oversette for informanten).

4.13 Etikk

”Etikk dreier seg om prinsipper, regler og retningslinjer for vurdering av om handlinger er riktige eller gale.” (Johannessen m.fl, 2011, s. 89)

Etikk handler om hvordan vi mennesker påvirker hverandre direkte og indirekte, samt hva som er riktig og galt å gjøre. Når man utfører en samfunnsfaglig forskning berører man gjerne mennesker direkte. Dette gjennom intervjuer, observasjoner og eksperimenter. Når man utfører en forskning drøftes det og det trekkes konklusjoner om andre mennesker og samfunn. Dette kan være med på å påvirke forståelsen mennesker får av seg selv eller andre får av en. For å ta hensyn til dette er det derfor viktig å sette seg inn i de forskningsetiske retningslinjene (Johannessen m.fl, 2011, s. 89-90).

De forskningsetiske retningslinjene er delt inn i tre kategorier, vi vil ta for oss to av de som er mest relevant for oss. Informantens rett til selvbestemmelse og autonomi samt forskerens plikt til å respektere informantens privatliv. Informantens rett til selvbestemmelse og autonomi går ut på at det skal være frivillig å delta som informant i en forskning. En hver deltaker skal kunne bestemme over sin egen deltakelse før, under og etter undersøkelsen. Det er også viktig å få bekreftet at informanten samtykker til å delta og at forsker gjør det klart for informanten at en kan trekke seg når en måtte ønske uten påfølgende konsekvenser (Johannessen m.fl.,

2011, s. 91-92). Da vi skulle ha tak i informanter relevante for vår problemstilling reiste vi rundt i “the location” hvor det var mange uformelle bedrifter. For å få tak i informanter gikk vi ganske enkelt til de forskjellige bedriftene å spurte om vi kunne utføre et intervju. Før intervjuet startet la vi frem hvem vi var og hvorfor vi var der. Vi fikk vår første bekreftelse på at de var villige til å delta da de svarte ja på om vi kunne stille dem noen spørsmål rettet til forskning. Før selve spørsmålene startet informerte vi dem også at de til enhver tid kunne avbryte intervjuet.

Når man gjennomfører en forskning får man mye informasjon om informantens personlige liv. Mye av dette kan være sensitiv informasjon og det er derfor viktig at informanten bestemmer hvilken informasjon som skal bli tilgjengelig å presenteres. Det vil altså si at informanter skal kunne nekte å gi forskere opplysninger om seg selv. Samtidig er det viktig at forskeren gjør det klart for informanten at all informasjon som blir innhentet er konfidensielt, slik at informanten blir holdt anonym (Johannessen m.fl, 2011, s. 92). Før hvert intervju startet informerte vi informanten om at det er kun forskerne som har tilgang på den informasjonen som blir delt, samt at informanten er anonym.

Vi har nevnt noen etiske grunnprinsipper som er relevant for vår forskning, men vi kan også se at det er lovpålagt taushetsplikt blant forskere. I forvaltningsloven § 13 (1977) blir det fastslått at

“§ 13 e. (forskeres taushetsplikt).

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid i forbindelse med en forskingsoppgave som et forvaltningsorgan har støttet, godkjent eller gitt opplysninger undergitt taushetsplikt til, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til:

2. opplysninger som i forbindelse med forskningsarbeidet er mottatt fra private under taushetsløfte, “

Opplysningene kan bare brukes slik det er nødvendig for forskningsarbeidet...” (Lovdata

4.14 Feilkilder

Data som er innsamlet via kvalitative intervjuer, må vi være kritiske til. Det var umulig for oss å kontrollsjekke informasjonen informantene delte med oss, som inntekt og sparing. Det

var fullt mulig for informantene å overdrive sin faktiske lønn og sparing. Dette kan gjøre at vår oppfatning av deres inntekt og evne til å spare kan vise seg å ikke stemme. Det som derimot gjør det mer troverdig er at vi kan støtte opp informasjonen ved hjelp av sekundærlitteratur.

En feilkilde vi ikke forutså skulle skje under vårt feltarbeid, som vi hadde fått streng beskjed på forhånd var at ingen intervjuer skulle være lønnet. Et av våre intervjuer har blitt strøket fra feltarbeidet fordi informanten mottok penger av en av forskerne etter intervjuet. Det var aldri en intensjon å betale for intervjuet så dette ble til en misforståelse. Dette kan skape falske premisser for intervjuet. Dette hendte ved en anledning, og gjorde at all data fra dette intervjuet ikke lenger kan bli ansett som gyldig.

Ved enkelte intervjuer der vår kontaktperson Mariane var til stede, kunne det virke som informantene var svært usikre på om de ville delta på intervjuet. Vi fikk også inntrykk av at Mariane ved noen anledninger overtalte informanter til å la seg intervjuet. Dette kunne skape en feil setting for intervjuet, da forutsetningen for et godt intervju er at informantene skal delta frivillig. Dette kan gjøre at informanten ikke er like pratsom som personen kunne vært.

4.15 Dokumentering av Intervjuene

Hvordan man ønsker å dokumentere intervjuene avhenger av flere faktorer. Vi ser her på forhold som språklige utfordringer, logistikk, forhold til informant og hva en foretrekker. Det er flere teknikker man kan bruke for å dokumentere et intervju. De følgende er lydopptak, notere underveis i intervjuet og notere etter intervjuet. Ved bruk av lydopptak vil man kunne rette all fokus mot informanten, her unngår du de korte pausene hvor man må notere og intervjuobjektet kan miste fokus. Ved bruk av lydopptak vil du også kunne gå tilbake i ettertid å finne ut nøyaktig hva informanten sa. Dette kan være fordelaktig når det kommer til språklige utfordringer. Kommer det frem begreper eller ord man ikke forstår kan man finne betydningen av de. En taleopptaket kan også påvirke intervjuet negativt. Informanten kan holde tilbake informasjon da de er redde for at informasjonen de deler kan spores tilbake til dem. Har man et tema hvor det blir stilt sensitive spørsmål kan det derfor være en hindring å bruke lydopptak. Man må også ta til betraktning at det kan være støy i området intervjuet utføres som kan gjøre det umulig å bruke lydopptak (Desai & Potter, 2006. s. 149-150). Under vårt feltarbeid tok vi i bruk lydopptak kun under ekspertintervjuer. Grunnen til det er at vi var ute etter å innhente informasjon på et avansert nivå. Vi forutså at det ville komme frem

flere begreper og organisasjoner vi ikke hadde kontroll på. Ved bruk av lydopptak kunne vi også forsikre oss om at vi hadde tolket det informantene sa på riktig måte. Det var også språklig fordelaktig da flere snakket noe utydelig engelsk som gjorde det vanskelig å forstå hva de sa underveis i intervjuene.

Det kan også egne seg å notere underveis i intervjuet. Det kan være en utfordring å notere den essensielle informasjonen informanten gir, samtidig som man må holde oppmerksomheten rettet mot informanten. Ved bruk av notering kan intervjuobjektet se når du noterer hyppig og ikke. Ut ifra det kan personen skjønne hvilken informasjon du som intervjuer er interessert i, noe som kan påvirke svarene du får. Når man bruker tolk kan det være en fordel å notere. Da får du tid til å notere mens tolken oversetter spørsmål og svar. Det er dog viktig at du gir oppmerksomhet til intervjuobjektet når personen svarer på spørsmål. En viktig del av det å notere er at du kan legge til observasjoner underveis. Dette kan være observasjoner som omgivelser, og hvordan informanten responderer på forskjellige spørsmål. Observasjoner kan være en viktig del av analysen i etterkant (Desai, 2006. s. 150). Da vi utførte våre bakke intervjuer valgte vi å notere intervjuene istedenfor å ta lydopptak, og det var flere årsaker til dette. Siden vi alltid var flere enn en person på hvert intervju delte vi opp arbeidsoppgavene. Vi hadde en som ledet intervjuet, mens en hadde fokus på å notere. Dette gjorde det enklere for oss å få notert de viktigste poengene som kom frem, samtidig som det var rettet fokus mot informanten. En annen årsak til at vi valgte å notere intervjuene var at arbeidsforhold var en del av vår problemstilling. Det var derfor nyttig for oss å få med observasjon om omgivelsene og andre ting vi la merke til underveis. Alle bakke intervjuene ble utført på informantens arbeidsplass og vi kunne mye støy fra trafikk og folk. Det ville derfor ikke egnet seg med lydopptak.

(Bilde nr. 6, fotograf: Hilde Arntsem. Bildet viser dokumentering av et intervju)

5. Empiri

5.1 Feltarbeidet begynner

Vi ankom hovedstaden i Namibia, Windhoek, Søndag den 29 Januar. Under innflygningen til flyplassen la vi merke at at det var overraskende frodig. Vi hadde på forhånd lest mye om Namibia og uformell økonomi. I den anledning hadde noen dager i forveien lest i avisen “The Namibian” at myndighetene hadde begynt å stenge ned uformelle bilvasker i Windhoek på grunn av byens vannmangel (Haidula 2017). Vi hadde derfor ikke forventet å se et såpass grønt landskap.

I løpet av vårt opphold i Windhoek besøkte vi en forstad kjent som Katutura. Katutura er en “township” som ble til i 1959 etter at apartheidregimet tvangsflyttet svarte innbyggere dit fra fra området som i dag er kjent som Hochland Park. Selve navnet “Katutura” kommer fra herero-språket og betyr “stedet vi ikke vil bo” (Mchombu 2012, s.79). Vi skjønnte fort hvorfor når vi fikk se stedet med egne øyne. De fleste hus var egenbygde strukturer av bølgeblikk, det var søppel overalt og radmagre løshunder vandret fritt. I åssiden lå det så mye dopapir at det nesten så ut som det hadde snødd og det luktet forferdelig. Buning, Legant, Schauwindhold, Süßenguth & Steinbrink (2016, s75) rapporterer om høy arbeidsledighet i Katutura og det stemte godt overens med hva vi observerte. Flere steder satt folk med tomme blikk og stirret ut i luften. Det virket ikke som de hadde noe gjøre og vi antok det var fordi de var arbeidsledige. Samtidig så vi at mange hadde åpnet uformelle foretak, deriblant gatekjøkken, skomakerforretninger og spesielt barer. Med tanke på feltoppgaven, så det vi oss merke i at dette var relevante virksomheter å undersøke. Dette var, tross alt, vårt første virkelige møte med uformell økonomi i Namibia.

Vi forlot omsider Kutatura for å besøke “Penduka Trust”, en organisasjon som hjelper vanskeligstilte kvinner gjennom å tilby dem jobb. Mange av disse kvinnene er funksjonshemmende, døv eller har tilstander som gjør dem lite konkurransedyktige på det øvrige arbeidsmarkedet. Hos Peduka jobbet de derimot som håndverksarbeidere, og lagde alt fra keramikk til håndduker. Vi ble fortalt hvordan virksomheten hadde vokst og at de nå til og med eksporterte sine produkter til Tyskland. Det var inspirerende å se hvordan disse kvinnene ble løftet ut av fattigdom til en anstendig liv med fast jobb. Vi kom også til å tenke hvordan dette kunne være en måte å komme seg ut av lavt betalte jobber i uformell sektor.

Mot slutten av oppholdet i Windhoek var innom Namibia University of Science and Technology for å delta på to forelesninger. Den ene av disse forelesningene var av en engasjert økonomiprofessor ved navn Cyril Ogbokor. Vi kom i prat med ham etter forelesningen og det kom frem at han hadde mye kunnskap om den uformelle økonomien i landet. Vi avtalte siden å intervjuer han på slutten av feltarbeidet og vi har i ettertid hatt god nytte av hans tidligere forskning.

5.2 Ankomst til Otjiwarongo

Vi ankom Otjiwarongo sent på kvelden onsdag 1. Februar. Det første vi la merke til var at byen lignet mer på en småby i Texas enn hvordan vi hadde sett for oss en småby i Afrika. Følelsen av å være i USA ble ytterligere forsterket da vi ble plukket opp våre lokale kontakter i to ganske moderne pickuper. I det vi satt oss i bilen møtte vi vår lokale kontaktperson Mariane Kapepu. Hun jobber for kunnskapsdepartementet i Otjiwarongo og skulle bistå oss i vårt feltarbeid. Med seg hadde hun sin nevø, Sylvester Shiweda, som skulle være vår faste sjåfør de neste ukene. Etersom vi var trøtte og slitne, ble det ikke mye prat i bilen, men vi fikk likevel et godt førsteinntrykk av de to. De slapp oss etter litt av på vertshuset vi skulle bo på, hvor vi ble godt mottatt av eieren Albertina. Det var bra med plass og vi konkluderte raskt med at det var gode forutsetninger for å jobbe med feltoppgave på dette stedet. Samtidig ble vi gjenforent med en av de andre gruppene fra utviklingsstudier, som sammen med en fransk frivillighetsarbeider skulle bo på samme sted som oss.

Første dag ble brukt til å reise ut til slummen, eller det som de lokale omtalte som «the location», eller «the informal settlements». Vår faste sjåfør i Otjiwarongo, Sylvester Shiweda, kjørte oss ut på en rekognoseringsrunde der vi kunne bli litt kjent med området, og få et lite innblikk i hvor stort og omfattende dette området var. Området med de uformelle boligene og foretakene i Otjiwarongo befinner seg øst i byen, og er forholdsvis avgrenset fra resten av byen. Det er en glidende overgang fra sentrum, der man finner moderne butikker, fast food restauranter og bensinstasjoner, til et område der standarden på boliger blir sakte men sikkert dårligere. Jo lenger øst man kommer, jo tettere kommer de uformelle bilvaskene, dekkverkstedene og barbershopene langs veien. Boligene får gradvis dårligere og dårligere standard, fra relativt pene murhus til boliger satt opp kun ved hjelp av enkle og billige byggematerialer som bølgeblikk og småplanker. Med stadig flere tilflyttere til dette fattige området ser det bare ut til å bli større i både innbyggertall og areal. Med vissheten om at det bare var drøyt 28.000 innbyggere i Otjiwarongo, var det ingen av oss som kunne forberede

seg på hvor stor og omfattende denne uoffisielle bebyggelsen var, kun ved hjelp av kart, bilder og sekundærlitteratur hjemme i Norge (NSA, 2011 s.7).

Veien degraderte fra god asfalt til dårlig grusvei jo lengre inn i slummen vi kom. Sjøppel lå strødd i veikantene, folk i slitte klær som bar på store og tilsynelatende tunge ting på hodet gikk i veikanten, og trafikken ble tilnærmet fraværende. Flere hadde også en liten flekk med pløyd og plantet jord for å dyrke mat i hagen utenfor boligen sin. Det var kort mellom barer i alle former og standarder. Mange av disse hadde flere gjester, der noen av disse åpenbart var beruset, selv om det var midt på dagen.

På nåværende tidspunkt var det starten av måneden, noe som vil si lønnsdag for de aller fleste Namibiere. Dette medførte at markedene og butikkene, og bybildet i sin helhet bugnet med folk. Senere i feltarbeidet ble det klart at folk flest handler inn for resten av måneden i denne perioden , noe som gjør at dette også er månedens viktigste arbeidsdager for butikker og tjenester - også de uformelle. Informanter i samtlige yrkesgrupper i den uformelle sektoren kunne bekrefte at den første halvdel av måneden utgjør mesteparten av inntekten deres.

Påfølgende kveld ble vi invitert til skolestart på den lokale privatskolen “Edugate”, av Justine, som var datter av verten i gjestehuset vi bodde i. Førsteintrykket var at denne privatskolen var velstående og satset høyt på gode resultater og prestisje blant elevene, og standarden på skolen var langt høyere enn det vi hadde forventet å se i en forholdsvis liten by i Namibia. Skolen koster N\$4900 per måned (Justine Smiliy, peprsonlig kommunikasjon, 2. Februar, 2017). Edugate selv oppgir at 8.-12. klasse koster N\$4300 per måned, 11 måneder i året. Et fullt skoleløp fra 1. klasse til 12. klasse ved Edugate vil koste elevene i underkant av N\$500.000 (Edugate, udatert). For å sette ting i perspektiv, ville det tatt vår informant med lavest inntekt 59,5 år å opptjene dette beløpet (se kapittel om inntekt). Dette er mer enn hva flere av våre informanter i den uformelle sektoren tjente på flere måneder (se kapittel om inntekt).

5.3 Rasedimensjonen

Underholdningskvelden elevene arrangerte som en markering på skolestart gikk gjennomgående, og ikke overraskende på Afrikaans. Det ble naturligvis litt vanskelig for oss å følge med på handlingen, men vi kunne gjøre en interessant observasjon. Det var så og si kun de hvite elevene som sto for underholdningen. De få mørkhudede elevene på skolen ble,

dog noe diskret, skjøvet i bakgrunnen, om de i det hele tatt var på scenen. Senere på kvelden kunne Justine fortelle om hverdagsrasismen hun har sett seg nødt til å finne seg i. Hun fortalte at under den første tiden på skolen ble hun sett på med avsky i blikket av de hvite medelevene, og måtte finne seg i å bli utfryst på grunn av sin hudfarge. Videre fortalte hun at dette bedret seg etter noen måneder på skolen, og at hun nå ikke synes dette er et problem lengre (Justine Smiliy, personlig kommunikasjon, 2. Februar, 2017). Det vi observerte på skolen kan ha vært en ren tilfeldighet, og vil derfor ikke anta at dette er representativt for resten av byen og landet, men det er en liten bekreftelse på mistanken vi hadde om at selv om Apartheid offisielt ble avskaffet i 1994, henger det fortsatt igjen holdningsproblemer i den Namibiske befolkningen som fortsatt forskjellsbehandler og diskriminerer utvalg av befolkningen på grunn av hudfarge.

Namibia ratifiserte “Convention on elimination of All Forms of Racial Discrimination” i 1981, men oppfølgingen har vært kritikkverdig, og det finnes fortsatt en subtil, underliggende segregering mellom svarte og hvite i Namibia (Chomba, udatert, s. 189).

Et annet eksempel på dette fikk vi når vi skulle handle på den største lokale dagligvarebutikken Theo’s Superspar. Da vi hadde handlet ferdig, og skulle gå ut av butikken, ble vi klar over at andre kunder måtte stoppe opp for å vise kvittering til vaktene ved utgangen. Da vi kom, ble vi som regel bare vinket forbi. Dette skjedde gjentatte ganger, og vi kunne også se at dette gjaldt andre hvite mennesker, alle mørkhudede kunder ble imidlertid stoppet og sjekket. På kjøpesenteret, privatskolen og tidvis inne i passerende i biler var for så vidt også det eneste stedet vi kunne se den hvite lokalbefolkningen. Gatebildet i Otjiwarongo er i all hovedsak bestående av mørkhudede fotgjengere.

Vi innså tidlig at de aller fleste lokale ikke er vant til å se utlendinger. Om vi skulle på butikken ble vi ofte tiltalt på afrikaans, og mange av gateselgerne ble ekstra påtrengende da de så oss. Som hvit og utlending ble det åpenbart at dette oppfattes som nærmest et synonym for penger, for en andel av befolkningen. I jobbsammenheng ble det derfor viktig å tidlig stadfeste at vi var her etter invitasjon fra Namibian University of Science and Technology, og at vi var forskere som ønsker å kartlegge den uformelle økonomien, ikke drive bistandsarbeid.

5.4 Operasjonaliseringen av feltarbeidet

Dagen etter rekognoseringsrunden hadde vi en dag med planlegging. Vi hadde et møte med kontaktpersonen vår, Mariane Kapepu, der vi diskuterte fremgangsmåte og operasjonalisering med utgangspunkt i prosjektbeskrivelsen. Denne hadde hun fått tildelt og lest en tid i forveien. Hun syntes prosjektet vårt var svært interessant og følte at det var veldig aktuelt og mulig å gjennomføre i Otjiwarongo. Med sin mangeårige karriere som lærer i byen, hadde hun enten direkte eller indirekte kjennskap til mange av personene i området. Noen har hun hatt som tidligere elever, eller møtt tidligere via foreldre eller søsken. Vi planla derfor at hun skulle stå for introduksjonen før intervjuene, og at informantene da ville ha økt tillit til oss . På den måten håpet vi å kunne stille og få svar på mer sensitive og følsomme spørsmål. Mariane Kapepu ville også kunne gi en økt sikkerhet ute i the location, et område som hun betegnet som utrygt, og at det spesielt etter mørkets frembrudd har en tilstedeværende forekomst av vold og ran. Hun ga oss instruksjoner om hva vi skulle gjøre, og hva vi ikke skulle gjøre. Dette kunne innebære å ikke vise verdisaker i all åpenhet, og ellers opptre på en anstendig og respektfull måte overfor informanter og forbipasserende. Vår veileder Hilde Arntsen hadde også informert oss om dette før avreise fra Norge.

5.5 Hvem er menneskene som jobber i den uformelle økonomien?

I løpet av vårt feltarbeid i Otjiwarongo intervjuet vi 28 forskjellige mennesker som jobbet en eller annen form for uformell jobb. Samtlige informanter holdt til i Otjiwarongos uformelle bosetning, på folkemunne kjent som “the location”.

5.5.1. Yrke

Våre informanter var sysselsatt i seks forskjellige yrker.

“Barber” var det vanligste yrket blant våre intervjuobjekter. På engelsk finnes ikke noen direkte oversettelse av det norske ordet “frisør” og det er vanlig å skille mellom “barber” og “hairdresser”. “Barber” retter seg spesielt mot menn, og bruker gjerne barbermaskin istedenfor for saks når de skal klippe hår. I tillegg trimmer de ofte skjegget til kundene sine. “Hairdresser” ligner mer på det norske frisør, men har til gjengjeld kvinner som sin viktigste kundegruppe. “Barber” var det yrket hvor flest oppga å eie bedriften de jobbet i (7 av 8), enten som selvstendig næringsdrivende eller som daglig leder med andre ansatte.

Den nest største gruppen i vårt utvalg var gateselgere som drev såkalte “mini-markets”. Dette var i hovedsak små salgsboder. Utvalget varierte med forskjellige utsalgene , og de solgte alt fra tannkrem til kontantkort for mobiltelefoner. I likhet med med “barbers” så eide de fleste gateselgerne (5 av 7) sin egen bedrift. Videre jobbet de som regel alene.

Det tredje mest vanlige yrket blant våre informanter var baransatte. I den sammenheng snakket vi med fire bartenderere og to eiere. Disse barene solgte først og fremst øl, men også sprit og sider. Den ene av eierne vi snakket med drev i tillegg til sin bar en bilvask som en del av den samme virksomheten

Den fjerde største gruppen i vårt utvalg var folk som jobbet som bilvaskere. Selve vaskingen ble gjort for hånd, samt hjelp av hageslanger og høytrykkspylere. Ut av seks informanter som jobbet i slike foretak, eide fire sin egen arbeidsplass. Ingen av de vi snakket med i denne bransjen jobbet alene. En eier blant disse “car-wash” bedriftene drev også det som er kjent som en “tireshop”.

En “Tireshop” er en slags form for kombinert dekkforhandler og verksted. Her kan man både få kjøpt nye dekk og få fikset sine gamle. To av våre informanter drev en slike foretak, medregnet informantene nevnt ovenfor som i tillegg drev bilvask-virksomhet.

Vedrørende det sjette yrket, så hadde vi et intervju med en slakter. Vedkommende var en 24 år gammel mann som drev et slakteri i lag med familien sin.

5.5.2. Kjønn

Til tross for at majoriteten av uformelle arbeidere i Namibia er kvinner (57%) (Budlender 2011, s.12), var de fleste av våre informanter menn. Disse to funnene står ikke i noe motsetningsforhold til hverandre, men har antageligvis sammenheng med yrkene til våre informanter. I sammenheng fant vi klare skiller i yrkesvalget blant i vårt utvalg ut i fra kjønn. For eksempel var 7 av 8 “barbers” menn, mens 5 av 7 gateselgere som drev “minimarkets” var kvinner. Selv om vårt feltarbeid ikke er en kvantitativ undersøkelse, er det likevel interessant at vårt utvalg samsvarer med Budlenders (2011) funn om at 72.5% av alle uformelle “trade workers” er kvinner (Budlender 2011, s.12).

Ut fra hva vi observerte, var bilvasker et svært mannsdominert yrke. Kun ett av intervjuobjektene var kvinne, og hun drev en en bilvask med fire mannlige ansatte. Motsatt så var samtlige bartendere kvinner, men til gjengjeld var begge bareierne menn. Faktisk var alle de resterende intervjuobjektene menn, inkludert to eiere av “tiresops”, samt en slakter.

5.5.3. Alder

De fleste av våre intervjuobjekter var i tyveårene. Likevel var aldersspennet på våre informanter ganske bredt; den yngste vi snakket med var 20 år, mens den eldste var 60. Her var det også klare forskjeller knyttet til yrke. Blant bartenderne vi snakket med var alle sammen mellom 20 og 25 år, og dette skilte seg ut som den yngste gruppen arbeidere samlet sett. Alderen på gateselgere var veldig variert, men de fleste var over 30 år. En annen faktor som virket å spille inn var om hvorvidt informanten eier i virksomheten han eller hun jobbet i. Den klare tendensen var at bedriftseierne var eldre enn sine ansatte, selv om det fantes unntak. For eksempel så en var en informant bare 23 år, men drev like fullt sin egen “barbershop”.

5.5.4. Utdanning

Utdanningsnivået til våre informanter reflekterer i stor grad Budlenders (2011) demografiske profil på en typisk arbeider i den uformelle økonomien. Av våre 28 informanter, hadde bare 7 fullført videregående skole. De fleste vi snakket med hadde av forskjellige grunner droppet ut av skolen, og hadde således lite formell utdanning å vise til. Det fantes likevel unntak. En av de vi snakket med hadde høyere utdanning fra universitetet, en annen hadde formelle kvalifikasjoner som mekaniker. Begge disse to hadde riktignok en formell jobb på siden, og drev sin uformelle bedrift for å få en ekstraintekt.

Noe som var iøynefallende var at veldig mange hadde droppet ut i, eller rett før, 10 klasse. Vi fikk senere vite at dette skyldes de nasjonale prøvene alle må igjennom i 10 klasse. Veldig mange stryker denne testen og som konsekvens får de ikke fortsette på skolen. Vi kommer

nærmere tilbake til hvorfor og årsakssammenhengen bak det hele i kapitlet om hvorfor folk jobber uformelt.

5.5.5. Etnisitet og opprinnelse

Kallenavnet for Otjiwarongos uformelle bosetning, “the location”, stammer fra kolonihistorien og apartheidtiden. Det kommer av at bare hvite fikk bo i sentrum, mens svarte ble tvunget til å bo i egne adskilte områder (Falola & Salm 2005, s.58).

Segregeringspolitikken setter et tydelig preg på bosetningen i dag. Til tross for at Otjiwarongo har en betydelig andel hvite innbyggere (Falola & Salm 2005, s.58), var ingen av de vi snakket med i de uformelle bosetningene hvite .

De fleste av våre informanter var innflyttere til Otjiwarongo (17 av 28). 14 av intervjuobjektene våre oppga å komme fra Owamboland. Owamboland er det tidligere navnet på et område nord i Namibia som senere ble en “Bantustan” under apartheidregimet (Banks & Mueller 1998, s 642). I dag omfatter området regionene Omusati, Oshana, Ohangwena og Oshikoto (McIntyre 2015, s.457), og er for mange kjent som “the north”. To av disse distriktene, Oshikoto og Ohangwena, er stadig blant Namibias fattigste regioner (National Planning Commission 2015, s 3). I tillegg til disse var det seks andre innflyttere til Otjiwarongo, hvorav fire kom fra andre steder i Namibia og to kom fra DR Kongo. De øvrige ti intervjuobjektene kom alle fra Otjiwarongo.

5.5.6. Familie

Våre informanter hadde en variert familiebakgrunn. De yngste bodde som regel fremdeles hjemme med foreldrene sine og hadde som oftest ikke barn. Til gjengjeld hadde de fleste over 25 år egne barn, og tendensen var at antallet økte med alderen til informantene. Som nevnt tidligere kom de fleste av våre intervjuobjekter utenbys fra. Flere av disse oppga å ha familie andre steder, først og fremst i “Owamboland”. Videre fortalte to av eierne vi intervjuet at de drev virksomheten sin som en familiebedrift.

En dame vi snakket med fortalte at hun ikke hadde noe familie igjen etter at mannen døde. Hun sa at hun gjerne skulle hatt noen til å hjelpe seg med salgsboden sin, men at hun nå var helt alene.

5.6. Hvordan er arbeidsforholdene i uformell sektor?

Etter endt feltarbeid sitter vi igjen med egen innsamlet data fra observasjoner og kvalitative intervjuer. Vi vil nå ta for oss arbeidsforholdene i den uformelle sektoren i Otjiwarongo.

5.6.1. Arbeidstid

Noe av det vi vil trekke ut fra den innsamlede empirien er at alle våre informanter hadde lange arbeidsdager, mellom 10 og 16 timer. Akkurat hvor lenge de jobbet, varierte etter hvor mange kunder bedriften hadde den aktuelle dagen.

Det kom tidlig frem at de lange arbeidsdagene kunne være en påkjenning for noen av våre informanter. Den første personen vi intervjuet jobbet på en enkel bar som besto av to spillemaskiner, noen benker og en jukeboks. Ettersom intervjuet utfoldet seg, ga hun uttrykk for at hun ikke trivdes på det stadiet i livet hun er nå. Hun ønsket heller å åpne en egen bedrift der hun skulle drive med salg av fisk. Det kom etter hvert frem at hun hadde 14 timers arbeidsdag i ukedagene, og 16 timer i helgene. På grunn av de lange arbeidsdagene hadde hun ikke tid til å finne en bedre jobb selv om hun ønsket det. Vi fikk inntrykk at hun på sett og vis var fanget der. Samtidig er det forståelig hun ikke sluttet jobben ettersom arbeidsledigheten er svært høy (NSA, 2014 s. 68). Hennes historie viser hvordan fattigdom kan være fangende, jamfør “Trap of Poverty” som vi tidligere har vært inne på. (Ogbokor 2011, s. 39). Hun var imidlertid ikke den eneste som befant seg i denne situasjonen; de tre andre barjentene vi snakket med fortalte også at de slet med å komme seg videre.

I kontrast til baransatte, skilte Barbershops seg ut som den gruppen som virket mest fornøyd med jobben sin. Det kom etter hvert frem at dette blant annet skyldes at de fleste drev sin egen bedrift. De var dermed sin egen sjef og kunne styre sine egne arbeidstimer. En informant vi intervjuet hadde en enkel Barbershop, hvor huset var konstruert med stålplater som vegger og tak. Informanten var hyggelig og i godt humør. Han fortalte at han var fornøyd med sin livssituasjon. Tidligere hadde han jobbet for Spar i Otjiwarongo, men sluttet for å starte barbershop i “the location”. En grunn til dette var nettopp at han ville være sin egen sjef og styre sine egne arbeidsdager.

5.6.2. Inntekt

I dette avsnittet presenterer vi inntekt blant våre informanter ut i fra egen innsamlet empiri.

Inntekten blant våre informanter varierte fra N\$700 til 9000\$. Medianinntekten til våre intervjuobjekter var N\$2000. Disse tallene er basert på hva våre informanter oppga å tjene på en gjennomsnittlig måned, og for de fleste kunne dette variere noe fra måned til måned.

Ut fra empirien vi samlet inn kan vi fastslå at bedriftseiere konsekvent tjente bedre enn ansatte. Differansen var spesielt stor i barene vi besøkte, hvor eierne tjente omkring tre til fire ganger så mye som sine underordnede. Likeså var lønnsgapet betydelig mellom eiere og ansatte i bilvasker og “tiresjops”, hvor eierne i snitt tjente mer enn dobbelt så mye som sine ansatte.

Det var også klare lønnsforskjeller knyttet til yrke. De som tjente minst var ansatte i bilvasker, med et snitt på rundt N\$1100 i måneden, tett etterfulgt av baransatte som tjente rundt N\$1200. Deretter kom mini markets, som typisk tjente rundt N\$1200. Det fantes likevel noen unntak. Blant annet fortalte en informant som drev et lite utsalg på gaten at han på en gjennomsnittlig måned kunne tjene mellom N\$7000 og N\$8000.

Gruppen som tjente nest best var de som drev “Barber Shops”. De lå i snitt på rundt \$4000 i måneden, selv om dette varierte en god del. For eksempel oppga en å tjene N\$2500, mens en annen sa han tjente N\$9000. Samlet sett var eierne av Tiresjops, samt slakteren de best betalte, alle med en inntekt rundt N\$6000 måneden. Dette er en relativt god lønn i Namibisk sammenheng, tatt i betraktning at gjennomsnittsinntekten i formell sektor ligger på N\$6626 i måneden (NSA 2014, s.66).

Det må til slutt nevnes at ettersom dette ikke er en kvantitativ undersøkelse, så er ikke disse tallene allmenngyldige eller representative for disse disse yrkene generelt i Namibia. De sier bare noe om inntekten til våre informanter, sett i forhold til hverandre. Vi stiller oss videre kritisk til at en av våre informanter, en eier av en barbershop, faktisk tjente så mye som N\$9000 i måneden. Dette er langt høyere enn hva de øvrige barbershopene tjente. På samme måte er vi tvilende til hvorvidt en annen informant, eieren av et “minimarket”, i virkeligheten hadde den høye inntekten han oppga. Men ettersom vi ikke har noen måte å etterprøve denne informasjonen på, kan vi ikke annet enn å gå utifra det de oppga.

5.6.3. Arbeidslokaler

I løpet av feltarbeidet gjorde vi oss en del observasjoner om arbeidslokalene til de forskjellige uformelle arbeidsplassene vi besøkte. Noen ganger var det ikke det ikke snakk om arbeidslokaler overhodet, men heller små, mobile salgsboder. Selv om det varierte med produktene som var til salgs, bestod typisk disse foretakene av et par bord med varer på, et enkelt forheng som ly for regn, og til slutt et skilt som reklamerte for hva de solgte. De fleste arbeidsplassene hadde til gjengjeld faste bygg som sine arbeidslokaler. Disse byggverkene var som regel enkle strukturer av bølgeblikk, ofte oppført av eierne selv. Under et intervju på en barbershop fikk vi selv oppleve at disse bygningene kunne være svært skjøre. I begynnelsen av intervjuet satt vi utenfor inngangen, men midt i intervjuet begynte det å regne. Vi beveget oss derfor inn i selve barbersalongen. På denne måten unngikk vi å bli våte, men vi bet oss merke i at det flere steder lakk fra taket og veggene. Samtidig ristet bygget kraftig da det begynte å blåste.

Noen av arbeidslokalene var ordentlige murhus. Dette var mer vanlig blant de formelle bedriftene vi besøkte, men vi var også innom et par uformelle barer som holdt til i slike bygg.

5.6.4. Helse

Et av spørsmålene vi stilte våre informanter var hva de gjorde om de skulle bli syke. En informant fortalte oss at han kunne dra til sykehuset i nødstilfeller. Etter nærmere utspørring kom det frem at han ikke hadde penger til å betale for privat lege. Ettersom de på sykehuset bare tok imot de mest kritiske tilfellene, hadde han ikke annet valg enn å vente til han var frisk igjen, med mindre det var noe svært kritisk. Vi fikk lignende svar fra andre informanter, deriblant av en kvinne som fortalte oss om en gang hun dro til sykehuset med magesmerter. Når hun kom dit ble hun fortalt at de ikke kunne hjelpe henne fordi hun ikke var livstruende syk.

Namibia har riktignok et offentlig helsevesen som tilbyr grunnleggende helsetjenester til 85% av befolkningen. Men det fremgår at systemet har betydelige mangler, deriblant en kritisk mangel på helsepersonell. I 2003 var det i snitt 947 pasienter per sykepleier, samt over 7000 pasienter per lege (Brockmeyer, 2012, s. 3). Namibias egen helseminister Richard Kamwi har selv uttalt at mye er galt med landets helsevesen, og har blant annet kritisert enkelte offentlige helsestasjoner for dårlige hygieniske forhold (Brockmeyer 2012, s3).

Et viktig poeng er at det offentlige helsevesenet ikke dekker utlendinger (African Health Observatory, 2010). En av våre informanter var en flyktning fra DR Kongo, og han meddelte at han ikke engang ville få behandling på sykehuset i nødstilfeller.

Nambia har et også et nasjonalt system for trygdetjenester kjent som “Social Security Commision”(SSC) (Brockmeyer 2012, s10). Gjennom denne ordningen tilbys sosiale ytelser som sykepenges, uføretrygd, pensjon og trygd ved fødselspermisjon (Brockmeyer 2012, s11). Slik sett har systemet visse likhetstrekk med folketrygden i Norge, men en viktig forskjell er imidlertid at systemet ikke dekker alle. Systemet finansieres gjennom en trygdeavgift innbetalt av arbeidstakere og arbeidsgivere som er med i ordningen (Brockmeyer 2012, s11). Ettersom bare de som betaler denne avgiften nyter godt av SSCs trygdetjenester, er de fleste i uformell sektor ikke dekket av dette systemet (Brockmeyer 2012, s.12). Det gjelder likevel ikke alle. To av våre informanter fortalte at de hadde tilgang på sykepenges. Grunnen til dette var riktignok fordi de også hadde en jobb i formell sektor .

En mulighet er å kjøpe privat forsikring, men dette er dyrt. Den billigste forsikringen vi kunne finne var med et selskap kalt Bupa, og den koster N\$325 i måneden (Pacific Prime 2017). Bare en av våre informanter oppga å ha tegnet en slik avtale. Vedkommende tjente N\$9000 i måneden, langt mer enn de fleste av våre intervjuobjekter. Brockmeyer (2012) viser til at den viktigste årsaken til at mennesker i Namibia ikke har helseforsikring er at de ikke har råd til det (Brockmeyer 2012, s5). Dette stemmer godt overens med våre funn, da mange fortalte oss at de hadde så lav inntekt at de ikke hadde råd til en slik forsikring.

De fleste må derfor se etter andre løsninger. I den sammenheng sa flere informanter at de fikk hjelp av familie tilfelle de skulle bli syke. Andre fortalte at de kan ta opp et lån hos sjefen om de ikke er i stand til å jobbe. En dame som drev et “minimarket” fortalte at hun ikke hadde til å hjelpe seg om hun skulle bli syk fordi hun ikke lenger hadde noen familie.

5.6.5. Seksuell Trakassering

Flere av de kvinnelige bartenderne vi intervjuet meddelte at arbeidsmiljøet på arbeidsplassen var veldig dårlig. De fortalte oss at kundene kunne bli veldig fulle og at de ofte opplever seksuell trakassering. Det er derfor ikke uten grunn at i flere av barene vi var innom var både bardisken og barjentene beskyttet av et gitter. McCann (2005) argumenter for at kvinner som jobber i mannsdominerte miljøer er spesielt utsatt for denne typen overgrep. Videre pekes det på at problemet er desto verre i uformell sektor (McCann, 2005, s5). Dette stemmer godt

overens med svarene vi fikk fra våre informanter, hvor samtlige baransatte fortalte at det store flertallet av kundene er menn.

5.6.6. Fravær av regulering?

Ingen av informantene vi intervjuet betalte skatt. Dette er i tråd med Smukkestad (2013) karakteristikk om om hva som kjennetegner økonomiske aktiviteter i uformell sektor (Smukkestad 2013, s.28). Det viser seg dog at flere bedrifter i uformell sektor betaler leie til lokale myndigheter. "Otjiwarongo Municipality" meddelte i en epost til oss at de eier alt land i de uformelle bosetningene. De krever derfor leie, men at dreide seg om så lite beløp at "it's almost free" (Otjiwarongo Municipality, personlig kommunikasjon 3. Mars, 2017). Inkludert i dette beløpet er også vannavgifter. Videre krevde de også en registreringsavgift fra uformelle bedrifter på mellom N\$245 til N\$660, avhengig av hvilken type virksomhet det er snakk om. Vi fikk også bekreftet av flere av våre informanter at de faktisk betalte disse avgiftene. Dette til tross, på direkte spørsmål om de regulerer eller krever skatter av uformelle bedrifter svarte "Otjiwarongo Municipality" ganske enkelt "NO" (Otjiwarongo Municipality, personlig kommunikasjon 3. Mars, 2017). Dette kan ha sammenheng med at den uformelle sektoren på papiret ikke opererer innenfor lovens rammer. Men, som nevnt tidligere, argumenterer Fercher (2008, s.248-280) for at det er reglene som faktisk gjelder (de facto) og blir håndhevet, som burde tas i betraktning når man skal avgjøre om hvorvidt økonomiske aktiviteter er uformelle, ikke loven (de jure) som sådan. Om man følger denne fortolkningen av hva "uformell økonomi" er, så kan den "uformelle" økonomien i Otjiwarongo sies å eksistere i en semi-legal gråsoner. Således minner forholdene i Otjiwarongo om studien om uformelle gateselgere i Peru (Evans, Rosaldo & Tilly 2012, s.6), hvor myndighetene, til tross for at de ikke anerkjente det, langt på vei regulerte uformelle gateselgeres virksomhet.

5.7. Hvorfor jobber folk i den uformelle økonomien?

I dette kapitlet vil vi ta for oss ulike grunner til hvorfor arbeidere i Namibia jobber i den uformelle økonomien.

Arbeidere i den uformelle sektoren i Otjiwarongo kommer fra mange forskjellige bakgrunner. Dette kan være mennesker med yrkesfaglig kompetanse eller høyere utdanning, eller folk som ikke klarte å fullføre skolen. Det finnes ikke én årsak til at folk begynner å jobbe uformelt, men det er mange komplekse årsakssammenhenger til at de enten til en viss grad frivillig, eller på mange måter ufrivillig ender opp i denne sektoren.

5.7.1. Arbeidsledighet

Arbeidsledigheten i Namibia er på 28,1% ifølge tall fra Namibia Statistics Agency (2014, s. 68). Det er høy konkurranse om de formelle jobbene, og i mangelen på et velfungerende velferdssystem blir mange nødt til å finne alternative måter å skaffe nok penger til å dekke nødvendige utgifter til sitt livsopphold. De aller fleste av de vi snakket med i den uformelle sektoren i Otjiwarongo oppga at de jobbet her på grunn av den høye arbeidsledigheten.

5.7.2. Sparing

Den store majoriteten av våre informanter (26 av 28 totalt) sparer hver måned noe av sin inntekt. Selv folk som tjente så lite som N\$1600, litt i overkant av tusen norske kroner, sparte om lag halvparten av sin inntekt. På tidspunktet kom dette svært overraskende på oss. Til tross for det lave prisnivået i Namibia, kunne vi ikke forstå hvordan noen kunne klare seg på så lite. I ettertid gir det imidlertid mening. Som nevnt tidligere sparer selv verdens fattigste betydelige summer (De Soto 2000, s.6), og de sparer fordi de har fremtidsplaner. Så og si alle våre informanter sparte fordi de har mål de ville oppnå. For noen var det å starte sin egen bedrift eller utvide den de allerede hadde. Dette kunne være å ansette flere i en barbershop, kjøpe bedre utstyr til bilvasken eller i slakteriets tilfelle, kjøpe mer kjøtt. Andre sparte penger til å ta høyere utdanning.

5.7.3 Korrupsjon og nepotisme

Som det fremgår, så er det å tjene opp penger til sparing motivasjonen bak arbeidsinnsatsen til mange av våre informanter. Grunnen til at de ikke gjorde dette i formell sektor var som oftest fordi det var vanskeligere å få seg jobb der. I den sammenheng mente en av vår våre informanter at det i stor grad skyldes at arbeidsmarkedet i Namibia er korrupt. Han fortalte at

det i mange tilfeller er viktigere med kontakter enn kvalifikasjoner når man søker jobb. Som eksempel fortalte han at at en ufaglært søker like gjerne kan få en jobb som ingeniør, som en søker med formell ingeniørutdanning. Selv om vi ikke har noen mulighet til å etterprøve denne påstanden, så peker verdensbanken i en rapport på utbredt korrupsjon i visse sektorer, deriblant i landets gruveindustri (Geller, Hansen, Kadiri, Slot & Yikona 2011, s.66). Namibia skårer likevel relativt høyt på Transparency Internationals indeks over de minst korruperte landene i Verden. I Afrika ligger landet på en femteplass bak Botswana, Kapp Verde, Mauritius og Rwanda (Transparency International 2016).

5.7.4. Mangel på utdanning

I følge ILO er mangel på formell utdanning en viktig årsak til at folk jobber i uformell sektor (ILO, 2014, s. 71). Dette har sammenheng med at mange jobber i formell sektor er avhengig av moderne teknologisk kompetanse og dermed stilles det krav om høyere utdanning (Adams, Silva & Razmara 2013) Budlender (2011) viser til at bare 5% av folk med høyere utdanning i Namibia jobber i uformell sektor, mens tilsvarende tall for de som bare har fullført grunnskolen er hele 65% (Budlender, 2011, s.12). Dette stemmer godt overens med våre funn. Bare to av de vi snakket med hadde noen form for høyere utdanning og de fleste hadde ikke fullført videregående skole. Det er flere årsaker til dette, noe vi vil se nærmere på i drøftingskapittelet om utdanning, men som vi tidligere har vært inne på, så jobber mange i uformell sektor for å spare opp nok penger til å ta en formell utdanning.

Uformell sektor stiller generelt lave krav til formell kompetanse (ILO 2014, s3) men dette betyr ikke at menneskene i den uformelle økonomien ikke har ferdigheter. Vi var selv vitne til hvordan den uformelle slakteren fileterte kjøtt, hvordan ansatte på uformelle “tireshops” effektivt skiftet dekk, og de av oss som klipte seg på uformelle “barbershops” var meget tilfreds med resultatet.

En dame vi snakket med hadde jobbet i den formelle restaurantbransjen en årrekke, men hun hadde ikke noen formell utdanning som kokk. Selv vår egen sjåfør, Sylvester, fortalte at hadde han han hadde fått i oppdrag å lage plantegninger for en privat kontraktør selv om han ikke har noen formell utdanning som arkitekt. Til tross for dette fikk han etter eget utsagn ikke like bra betalt som en formell arkitekt. Dette viser at selv formell sektor i noen tilfeller utnytter den kompetansen uformelle arbeidere besitter, noe som er i tråd med det strukturalistiske synspunktet om at formell sektor bruker arbeidere i uformell sektor som en

kilde til billig arbeidskraft (Chen 2007, s. 7). Samtidig illustrerer det koblingene mellom uformell og formell sektor, og hvordan uformelt arbeid finner sted i begge sektorer (Chen 2007, s. 7).

5.7.5. Byråkrati og kostnader med formalisering

I et intervju med en av våre informanter kom det frem at han tidligere hadde forsøkt å starte en formell bedrift. Vedkommende var eier av en "tireshop" og han fortalte at det å starte en formell bedrift i Namibia både er dyrt og svært tidkrevende. Dette måtte han etter en tid gi opp grunnet omfattende byråkrati og krav til dokumentasjon og kapital. Ingen av disse kravene stilles i den uformelle sektoren, og derfor valgte han å starte opp en uformell tireshop i stedet.

Et annet intervjuobjekt drev et uformelt mini-marked hvor hun solgte mat. Hun ønsket å utvide virksomheten og gjøre den formell, slik at hun i tillegg kunne drive med catering. Dette var vanskelig av den grunn at hun trenger en lisens som stiller strenge krav til blant annet lokalene bedriften opererer ut fra.

En annen informant meddelte at hun ønsket å begynne med salg av fisk. På direkte spørsmål om hvorvidt hun ønsket å gjøre dette i formell eller uformell sektor, svarte hun at hun planla å begynne i uformell sektor siden det var enklere og mindre komplisert.

En av våre informanter var en kongolesisk flyktning. Han bodde sammen med sin mor i de uformelle bosettingene, og hjalp sin mor i en uformell salgsbod. Til tross for at han hadde fullført grunnskolen i henholdsvis DR Kongo og Tanzania, får han ikke arbeidstillatelse og kunne derfor ikke motta lønn. Han fortalte om en treg, byråkratisk prosess, og at han ikke så for seg å få dette i nærmeste fremtid.

5.7.6. Frivillige deltakere i den uoffisielle økonomien

Vi vil i dette delkapitlet presentere en annen gruppe arbeidere i den uoffisielle økonomien - de som jobber der av eget valg.

Blant disse finner man også de som har en formell jobb på siden. Vi intervjuet tre gruvearbeidere som eide og jobbet i uformelle bedrifter på deltid. De eide respektivt en barbershop, en tireshop og en bar, og fortalte at de tjente mellom N\$1000-6000 ekstra i måneden på disse bedriftene. Denne empirien underbygger strukturalistiske poeng om at mange formelle arbeidere har uformelle jobber på siden (Chen 2007, s8).

Informanten som drev bar fortalte at han gradvis hadde bygget opp virksomheten fra å selge alkohol stykkvis fra en kasse, helt til han hadde råd til å bygge bar i et hus han arvet. I tillegg til å eie denne uformelle bedriften, jobbet han for et teleselskap, MTC, i deres filial i sentrum. Han tjente godt i denne jobben, og fortalte at han drev baren som en ekstrainntekt.

Vi møtte også en informant som sa rett ut at han foretrakk å jobbe uformelt. Han hadde tidligere jobbet på den lokale matbutikken Spar, men etter at butikken fikk ny eier ble lønnen hans vesentlig lavere. Han valgte derfor å forlate denne jobben, og heller åpne en uformell barbershop. Han trives mye bedre i barbershopen, fordi han foretrekker å være sin egen sjef, i tillegg til at han tjener betraktelig mer enn han gjorde på Spar.

Vi intervjuet også en tredje informant som selv hadde valgt å jobbe i den uoffisielle økonomien. Han drev en barbershop. Denne informanten oppga klart høyest inntekt av alle vi snakket med, Den månedlig inntekten han oppga var på N\$9000. Dette kan vise at selv om man jobber i uformell sektor, er det fortsatt muligheter for en god inntekt, samtidig som det går an å sette spørsmål ved om han egentlig tjente så mye, da dette var svært mye høyere enn andre informanter som eide sammenlignbare barber shops.

I avsnittene ovenfor nevnes utvalget informanter som jobbet i den uformelle sektoren frivillig. Dette stemmer overens med voluntarismens grunntanke om at mange jobber i uformell sektor fordi de foretrekker det, ikke fordi de er tvunget til det (ILO, 2013, s.2).

I dette kapitlet har vi analysert og diskutert den empiriske dataen vi har samlet inn under vårt feltarbeid, og knyttet dette opp mot sekundærlitteratur på temaet. Vi skal nå drøfte de viktigste temaene vi fant, på et dypere nivå enn tidligere.

6. Videre drøfting av funn

Før ankomst til Otjiwarongo hadde vi gjort oss noen tanker om hva som kom til å møte oss i Otjiwarongo. Disse inkluderte teorier om at det var en sammenheng mellom manglende utdanning og arbeidsledigheten, og at mange formelle arbeidsplasser har for høye krav til nettopp utdanning, i tillegg til kompetanse og tidligere erfaring i arbeidslivet. Hypotesen inkluderte mistanker om at utdanning er for dyrt for vanskeligstilte deler av befolkningen og at det er mangler i skolen som gjør at et ekstremt høyt antall elever dropper ut av skolen.

Som vi vil komme tilbake til senere i dette kapitlet, hadde en stor andel av våre informanter ikke fullført grunnskolen. Noen av de hadde ikke deltatt i det hele tatt og noen fullførte, men med utilstrekkelige karakterer til å fortsette på høyere utdanning. Dette er en av de mest gjentakende tendensene i våre intervjuer med informanter i den uformelle sektoren, og er derfor et av våre viktigste og mest sentrale funn.

6.1 Utdanning

Over 100.000 barn i skolealder deltok ikke i den Namibiske skolen i 2011 (Ministry of Education, UNESCO & UNICEF, 2011, s. 6.) I denne rapporten ser de på avstand til skolen, tradisjoner innen folkegrupper, graviditet, mangel på faglig og økonomisk støtte fra hjemmet og funksjonshemming som noen av årsakene til at en stor del av barn i skolealder aldri begynner, eller dropper ut av skolen. Gjennom våre intervjuer med informanter i den uformelle sektoren, samt gjennom et lengre intervju med Senior Education Officer i Ministry of Education, Otjozondjupa, Mr. Petrus N. Fotolela, var det stort samsvar med nevnt litteratur. De mente at årsakene til at så mange ikke fullfører skolen er mange, men i hovedsak manglende kunnskaper som ikke møter kravene som blir stilt i 10. og 12. klasse. Dette skjer av flere årsaker, blant annet manglende faglig støtte fra hjemmet, mangel på både antall, og kvalifiserte lærere, graviditet, fattigdom og arbeidsledighet. En årsak til at mange av barna forsvinner fra skolen er også dårlige skolebygg, utilstrekkelig økonomi og derfor utdatert læringsmateriale, og at elevene tilhører nomadiske folkegrupper, mente blant annet P. Fotolela.

6.1.1 Folkegrupper

P. Fotolela ved Ministry of Education nevner i likhet med rapporten at folkegrupper er en utfordring i skolen. Han forklarer at problematikken knyttet til folkegrupper i Otjozondjupa hovedsakelig involverer San-folket øst i regionen. En stor del av folkegruppen i denne delen av regionen lever på tradisjonelt vis som nomader. På grunn av stadig forflytning er det vanskelig å holde barna i skolen, og dette resulterer ofte i at disse aldri får fullført utdanningen (P. Fotolela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017). I Namibia deltar kun 43% av sjuåringer med San som mormål i skolen (Ministry of Education, Arts and Culture m.fl., 2015, s. 4).

I mellominntektsland ligger andelen av BNP per capita brukt på primary og secondary education på henholdsvis 16 og 17%. I Namibia er dette på 18 og 16%, og samsvarer derfor relativt godt med andre mellominntektsland (FHI360, 2014, s. 3). Likevel er det store mangler i mange skoler rundt om i landet, mener P. Fotolela.

6.1.2. Infrastruktur

Mer enn halvparten av informantene vi pratet med kunne fortelle at de ikke hadde fullført de 12 årene med skole som utgjør grunnskolen i det namibiske utdanningssystemet. En overvekt av disse var fra landlige områder nord i landet. Petrus N. Fotlela kommenterte følgende om manglende gjennomføringsevne blant elever i skolene på landsbygda: “Just in short, I think it’s because the government is neglecting the people from the poor areas, with poor economical backgrounds”. Han supplerer utsagnet med at han mener regjeringen ikke gjør nok for at barn i rurale områder skal kunne delta i skolen, og i stedet konsentrerer statlige midler til skoler i mer urbane deler av landet. Han kunne også fortelle om tilfeller der barn ble undervist “under the trees”, i mangel på tilstrekkelige skolebygg og infrastruktur. Til tross for at nevnte problemer tas tak i, vil det fortsatt ikke være nok. En omfattende mangel på kvalifiserte lærere er også en bidragsyter til manglende kvalitet og motivasjon i utdanningssystemet (P. Fotlela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017).

6.1.3. Lærere

Tall fra UNESCO institute for statistics, brukt i rapporten om nasjonal utdanning av organisasjonen FHI 360, viser at medianen for antall elever per lærer i primary education i mellominntektsland er 17. Ifølge rapporten, er det 40,7 elever per lærer i Namibia. Dette underbygger dermed P. Fotlelas utsagn nevnt ovenfor (FHI360, 2014).

Blant folk som tar høyere utdanning, er ambisjoner om å bli lærere sterkt underrepresentert (P. Fotlela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017). Studenter ved høyere utdanning vil heller blir leger og advokater. Læreryrket må få en høyere allmenn status, og dette kan gjøres ved å tilby høyere økonomiske insentiver og bedre arbeidsforhold (P. Fotlela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017).

Som nevnt tidligere er økonomi i skolen en gjennomgående årsak til at elever dropper ut. Man kan anta at dette blir en mindre problemstilling i fremtiden, da skolepenger, eller “tuition fees” for primary school i Namibia ble vedtatt fjernet i 2013. Fra skolestart 2016 ble også skolepenger for secondary school fjernet (Ministry of Education, Arts and Culture, 2016).

6.1.4 Skolepenger

Fjerningen av skolepengene er ment som et tiltak som skal føre til at langt flere familier med dårligere økonomiske forutsetninger skal få muligheten til å sende barna til skolen. Etter at

kravet om skolepenger forsvant i primary school, har antallet nye elever steget årlig fra 2013 til 2016 (Guchu, 2016). Selv om skolepengene i seg selv blir fjernet, betyr ikke dette automatisk at det å sende barna på skolen blir kostnadsfritt for foreldre. Familier som ønsker å sende barna til skolen, er selv ansvarlige for å skaffe skoleuniformer (P. Fotolela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017). Om barna blir nødt til å forlate hjemmet og flytte til nærmeste by for å gå på skolen, må foreldrene også betale for bo og levekostnader for barna. Dette kan være nok til at enkelte familier ikke har tilstrekkelig økonomisk handlingsrom til å sørge for barnas skolegang. Han hevdet også at dette problemet vil bestå, til tross for regjeringens nylige vedtak om å fjerne skolepengene (P. Fotolela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017).

Økonomiprofessor ved Namibian University of Science and Technology, Cyril Ogbokor, stiller seg også kritisk til at fjerning av skolepenger og gratis utdanning nødvendigvis er det samme, under et intervju ved nevnte universitet den 2. Mars, 2017. Han forteller at individuelle skoler har fått et kraftig kutt i budsjettene etter at vedtaket om skolepenger ble iverksatt. Vedtaket har resultert i at utgifter som vedlikehold av bygningsmassen og læringsmateriale må møtes med egne avgifter. Han forteller videre at skolene får så lite statlige midler, at skolesystemet vil kollapse uten å opprettholde en egen avgift. Han avslutter med at så lenge regjeringen ikke bevilger mer penger til den offentlige skolen, vil kravet til skolepenger bestå ved mesteparten av landets skoler. *“They (the schools) still impose some money, sometimes they call it fees, sometimes they use a polished word”* - (C. Ogbokor, personlig kommunikasjon, 02. Mars, 2017)

Manglende økonomiske forutsetninger i familien er en stor bidragsyter til at barn ikke går på skolen, men utdanningssystemet internt har også har store mangler (P. Fotolela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017). I neste delkapittel vil vi diskutere disse manglene nærmere.

6.1.5. Skolesystemet

Ved stryk på eksamen, er det ingen mulighet for å ta den opp igjen, eller å repetere skoleåret i det tradisjonelle skolesystemet. Den første store nasjonale kunnskapstesten elevene møter i skoleløpet kommer først i 10. klasse, som i seg selv er kritikkverdig mener han (P. Fotolela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017). Det var stort samsvar mellom historiene til våre informanter og uttalelsene som kom frem under intervjuet med Petrus Fotolela i Ministry

of Education. En større andel eiere elleransatte i samtlige yrkesgrupper vi intervjuet fortalte at de enten hadde strøket på eksamen, eller måtte forlate skolen grunnet familiens manglende økonomiske kapasitet til å støtte videre utdanning. De oppga at de strøk fordi de manglet motivasjon, både fra skolen og fra hjemmet. Bantu, som var utdanningssystemet for svarte under Apartheid, sørget for å begrense kunnskapsnivået, og på den måten holde de svarte i arbeiderklassen (Ocampo, 2004). De som den gang var i skolealder, er nå foreldre og besteforeldre. Det er derfor mulig å se på manglende faglig kompetanse i hjemmet i dag, som en direkte konsekvens av datidens Apartheidregime.

Som fortalt tidligere er primary og secondary education i utgangspunktet gratis i Namibia. Dette er ikke tilfellet om eleven stryker eller dropper ut. Som Petrus Fotlela forklarte tidligere, er det ingen mulighet til å ta opp igjen eksamen ved den offentlige skolen. For å fullføre skolegangen er da det eneste alternativet å benytte seg av eksterne organisasjoner. Statlig eide Namibian College of Open Learning (heretter NAMCOL) er den vanligste veien å gå, ifølge flere av våre informanter.

6.1.6 COSDEC & NAMCOL

Hos NAMCOL er det mulig å ta opp fag som eleven tidligere strøk, eller droppet ut av. De tilbyr 18 fag i 10. klasse, og 20 fag i 12. klasse, og har følgende avgifter:

- Ikke-refunderbar registreringsavgift: N\$80
- Avgift per fag i 10. klasse: N\$150.
- Avgift per fag i 12. klasse: N\$270.

Ønsker eleven å ta opp alle fagene i 10. og 12. klasse ved NAMCOL resulterer det i skolepenger på totalt N\$8.180 (NAMCOL, 2017, s. 18-21).

Dersom man ikke har penger til dette, noe veldig mange ikke har, kan man oppsøke andre alternativer. En organisasjon som tilbyr et alternativ for folk som ønsker å øke kvalifikasjonsnivået uten fullført utdanning i Namibia, er Community Skills Development Foundation. Denne stiftelsen har sentre i de fleste store byene i Namibia. Ved Community Skills Development Centre, Otjiwarongo (heretter COSDEC), kan elever, primært uten fullført utdanning ta yrkesfaglige kurs som gir kompetanse innen eksempelvis muring, frisering, rørlegging og IT. Senterets mål er å gi et tilbud til de som lever ute i slummen for å få de vekk fra fattigdom og de uformelle bosettingene, og inn i et mer etablert arbeidsliv. Vi fikk et intervju med "Centre Manager" ved COSDEC Otjiwarongo, Tusnelde Kamatui, som kunne fortelle at kursene er svært populære, og at de velger studenter etter motivasjonsbrev

og intervjuer. Hun legger vekt på at stiftelsen eksisterer for lokalsamfunnet, og ikke for profitt. Alle studentene på for eksempel frisørkurset ved COSDEC Otjiwarongo vil etter endt ti måneders kurs få en tre måneders ulønnet praksisperiode hos formelle frisørsalonger i Otjiwarongo eller andre steder i landet. Etter praksisperioden sitter de aller fleste igjen med fast jobb i en bedrift som kan svare til kvalifikasjonene og erfaringen elevene har opparbeidet seg gjennom opplæringen de har fått ved senteret. Kostnadene for et slikt kurs vil være på totalt N\$1150 (T. Kamatui, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017).

6.1.7. Høyere utdanning

Skolepengene ved universitetene i Namibia varierer etter varighet og studieretning. Universitetene i Namibia har krav til skolepenger. Ved Namibian University of Science and Technology - NUST, vil en treårig bachelorgrad koste rundt N\$60.000 (NUST, 2017, s.2-3). Ved University of Namibia - UNAM varierer skolepengene fra N\$10.000 til mer enn N\$33.000 per år (UNAM, 2016. s. 5). Det er på en annen side flere tilbydere av studielån, både fra private og statlige institusjoner, men dette går kun til de beste studentene (P. Fotolela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017). Eieren av en barbershop i Otjiwarongo fortalte at han hadde fullført 12. klasse i grunnskolen, og hadde en drøm om å bli ingeniør. Grunnet kravet til skolepenger, så han seg nødt til å starte opp en barbershop for å spare til universitetet. Han påsto at han klarte å spare N\$1000 i måneden fra denne bedriften, som er langt bedre enn medianen blant informantene vi intervjuet.

For å bli student ved høyere utdanning i Namibia, stilles det poengkrav, i likhet med Norge. Uavhengig av det totale poengkravet, har de aller fleste et minstekrav på karakter C i engelsk. Siden veldig få elever har engelsk som morsmål, er dette en stor utfordring (P. Fotolela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017). Selv om de fullfører alle 12 årene med tilfredsstillende poengsum totalt, vil en dårlig karakter i engelsk gjøre det umulig å fortsette på høyere utdanning. Hans oppfatning er at dette gjør kravene for å begynne på høyere utdanning høye, og favoriserer den engelskspråklige delen av befolkningen (P. Fotolela, personlig kommunikasjon, 20. Februar, 2017)

6.1.8. Språk

Som nevnt tidligere har Namibia engelsk som offisielt språk. I teorien skal all undervisning de første tre årene foregå på elevens morsmål, men dette er ikke i realiteten implementert over hele landet, og elever kan risikere å få undervisning på et annet språk. Fra

og med 4. klasse foregår all undervisning på engelsk. (MBESC, 2003, s.1) Dette stemmer overens med den ledende tenkemåten om at elevenes læringsutbytte blir bedre om man de første skoleårene bruker morsmålet i undervisningen. Dette vil også gi elevene bedre forutsetninger for å lære andre språk, eksempelvis engelsk (Eriksen, 2015, s.173). “Språk er også et maktinstrument som kan befeste makt i noen grupper, inkludere noen og ekskludere andre”(Eriksen, 2015, s.173). Dette sitatet viser seg å stemme til en viss grad i Namibia. Eksempelvis kan man ha toppkarakterer i alle fag, men dårligere enn karakteren C i engelsk, og dermed ikke kvalifisere for opptak til universitetet. De som har foreldre som ikke snakker engelsk, vil dermed ha større vansker med å komme inn på et universitet, enn de med foreldre med gode engelskkunnskaper. Slik er språk noe som kan befeste forskjeller i et samfunn. Språk gir makt, og hindrer de som har dårligere språkkunnskaper i å skaffe seg makt (Eriksen, 2015, s.173). Vi merket blant annet klare forskjeller på engelskferdighetene til de forskjellige informantene underveis i feltarbeidet. Noen ganger var engelskferdighetene så dårlige at vi var nødt til å bruke tolk.

Med det konkluderer vi delen om ulike årsaker til at utdanning fører folk ut i uformell sektor. Videre vil vi drøfte urbanisering som en medvirkende årsak.

6.2 Urbanisering

I våre intervjuer kom det frem at urbanisering er en påvirkende faktor for om folk havner i den uformelle sektoren og uformelt arbeid. Det viste seg at tilflytting fra de rurale strøkene i nord (Owamboland) til urbane sørlige strøk var fremtredende i majoriteten av våre intervjuer. Vi antar at dette er fordi regionene i nord, Kavango, Oshikoto, Zambezi, Kunene og Ohangwena er de 5 regionene i Namibia med høyest andel fattige. Her er over en tredjedel av befolkningen ansett som fattige (NPC, S.14). Synligheten av urbanisering la vi tidlig merke til ettersom vår første informant kom fra en landsby i Nord og flyttet til Otjiwarongo for å få jobb. Det viste seg at hele 14 av våre informanter stammer fra nord i landet. En rapport fra FN om verdens byer, viser til at urbaniseringen gjør den uformelle sektoren større (UN Habitat, S. 34). Ogbokor (2011) redegjør også for hvordan den uformelle sektoren vokser når folk flytter fra rurale strøk til urbane strøk for å bedre sine sjanser for å få seg jobb, slik våre informanter oppga (Ogbokor, 2011. S. 6 og 7).

Problematikken med urbanisering er blant annet at det fører til en økt uformell sektor. Den uformelle sektoren er ofte fattige strøk som kan defineres som slumområder, med svært dårlig

infrastruktur samt tilgang på sanitære og helsetjenester (UN habitat, S. 34). Allikevel flytter mange til byene, for å jobbe i den uformelle økonomien fordi de ofte vil få bedre lønn enn i de rurale strøkene de kommer fra (Cassim, et al, s.11-12 ; Brauw, et al, 2016, s.36).

De nordlige strøkene i Namibia, der flesteparten av informantene våre kommer fra er preget av store rurale områder som baserer seg på jordbruk. Statistikk fra Budlenders rapport viser til at uoffisielle arbeidere i rurale områder, tjener klart mindre enn de som jobber uformelt i urbane områder. (Budlender, 2008. s. 63-64). Dette peker på at det er et mer attraktivt jobbmarked i den uformelle sektoren i de urbane strøk, som Otjiwarongo, enn det er i de rurale strøkene nordover i Namibia. Dette stemmer overens med Ogbokor sine antagelser om urbaniseringen sin påvirkning på urban fattigdom, ved at folk fra jordbruksområder flytter til urbane områder ettersom det er høyere lønninger. (Ogbokor, 2011. S. 6,7). Tabellen nedenfor gir en oversikt over lønnsforskjellene mellom rurale og urbane strøk (Budlender, 2008. s 63-64).

Tabell 1.Oversikt over lønnsnivå blant uoffiselle arbeidere i Namibia, rurale kontra urbane strøk. (Budlender, 2008.S 63, 64).

Lønn	Uformelle arbeidere, ruralt.	Uformelle arbeidere, urbant.
1-599	30 147	17 932
600-1299	13 612	24 205
1300-3499	3240	15 929
3500+	1018	5700
Totalt:	48 017	63 766

Tabell laget på bakgrunn av tall hentet fra (Budlender, 2008, s.63-64).

6.3. Kostnader og byråkrati

Som vi har vært innom tidligere, fortalte flere av våre informanter om hvor komplisert det er å starte en egen formell bedrift i Namibia. En av gangene dette kom frem var i et intervju med en dame som eide et marked. Hun hadde et ønske om å starte et cateringselskap, men fortalte om at staten gjør dette vanskelig for henne med diverse krav og godkjenninger.

Det kom også frem i flere intervjuer at flere informanter hadde drømmer om å spare nok til å åpne sin egen bedrift, men heller ville begynne i den uformelle økonomien ettersom det er veldig mye enklere og raskere enn å starte en formell bedrift. Allerede i vårt aller første intervju kom dette frem, informanten hadde ønsket om å åpne en bedrift med utsalg av fisk, og vektla at hun foretrekker å begynne i den uformelle økonomien siden det er mye enklere.

Informantenes troverdighet styrkes av at Namibia er høyt oppe på skalaen når det kommer til hvor komplisert det er å starte opp et foretak, blant landene i Afrika sør for Sahara. I regionen er en rangering på 68 gjennomsnittet, noe Namibia er vesentlig dårligere enn, med en rangering på 125 av 183. I Namibia tar det 66 dager å starte et foretak, og man må gjennom 10 prosedyrer (Verdensbanken, 2012). Dette kan sees i sammenheng med legalismen, ved at det er en svært byråkratisk prosess å starte opp et offisielt foretak. Derfor kan mange velge å starte opp uformelt, og unngå disse langvarige prosessene. Dette viser at det eksisterer legale hindringer som fører til at folk starter foretakene sine i den uformelle sektoren, istedenfor i den formelle. Videre samsvarer dette med teoriene om at uformell sektor i stor grad eksisterer som en følge av myndighetenes reguleringer og kompliserte prosesser, som er selve grunntanken i legalismen (ILO, 2013, s. 2).

Dersom man vil starte et enkeltmannsforetak i Namibia, må man for det første gjennom to prosedyrer, som er bestemt fra offisielt hold. Man må først søke om å få reservere et navn på foretaket sitt ved å sende inn skjema kjent som CM5. Når dette er godkjent, må man søke om å få registrert det reserverte navnet gjennom et annet skjema, CM8. Det er også avgifter knyttet til disse søknadene. Å få disse to skjemaene registrert koster til sammen N\$ 300. I tillegg kommer registreringsavgift på N\$100. (BIPA, s.3-4)

Den andre typen foretak det kunne vært aktuelt for folk i uformell sektor å starte opp er en såkalt Close Corporation (CC). I en CC kan det være mellom én og ti eiere. For å starte opp et slikt foretak koster det N\$180 i avgifter. (BIPA, s.6) Den største kostnaden kommer allikevel i sammenheng med kravet om at en revisor må se over, og gi sin godkjenning av dette før man får starte opp. Vi sjekket hva dette ville kostet hos Namibias største revisorfirma, FCS, og det man i praksis ville betalt for å få en godkjenning fra revisor kom på N\$5620. (FCS, 2017).

Dette vil være en del av årsaken til at menneskene i den uformelle sektoren ikke velger å gå inn i den offisielle sektoren,. Denne informasjonen tok det oss lang tid å finne frem til, og med den begrensede internettilgangen de fleste av våre intervjuobjekter hadde, ville det vært enda vanskeligere. De hadde noe internett via mobil, men dette er dyrt. For eksempel koster det N\$219 for 1,5 GB med data (MTC 2017). I tillegg har de mulighet til å sette seg på en internettkafé. Selv om det er mulig for disse menneskene å få tilgang til denne informasjon, er den såpass vanskelig å få tak i at vi antar at dette stopper noen fra å bli en del av den offisielle sektoren. Når dette kommer på toppen av en 66 dagers ventetid, blir det vanskelig. Hvor skal de tjente til livsopphold i denne ventetiden? Disse byråkratiske hindringene peker igjen til at den uformelle økonomien får større fotfeste fordi det er unødvendig komplisert å starte opp i den offisielle økonomien.

I en annen tenkemåte rundt uoffisiell økonomi, strukturalismen, pekes det på at det er en tilknytning mellom den formelle og den uformelle økonomien. Vårt feltarbeid peker også i den retningen. Det var flere av våre informanter som eide en uformell bedrift ved siden av sin formelle jobb i gullgruve, i tillegg til at de fortalte at de har arbeidere som jobber uformelt hos dem. Å ha uformell arbeidskraft, gjør at de kan unngå sine forpliktelser som arbeidsgiver (Chen, 2007. S. 7) og for eksempel gi mindre lønn enn hva en formell ansatt hadde hatt krav på. Disse bedriftene samsvarer med tankene rundt strukturalisme, ved at det er mange som har en uformell jobb ved siden av sin formelle jobb. Dette peker på at disse to økonomiene skli inn i hverandre. Det var flere ting som pekte på dette, blant annet fortalte flere av barbershopene og barene at de fikk utstyret og varene sine fra formelle aktører, som apotek og grossister. Dette viser at de to økonomiene er i samhandling med hverandre, og ikke eksisterer totalt uavhengig av hverandre.

Gjennom feltarbeidet observerte vi mange folk på gaten som solgte såkalt "air time" for teleoperatøren MTC. Vi fikk forklart av vår sjåfør/tolk at selgerne kjøper opp datakort av MTC, og selger disse videre igjen på gatene. Man kunne også kjøpe dette på barer som bar preg av logoen til MTC. Dette stemmer overens med Robert Neuwirths bok som omhandler uformell økonomi. Her legger han frem fremgangsmåten til et Sør Afrikansk teleoperatørselskap for å nå kunder. De begynte med å selge dyre månedsabonnementter, men fant raskt ut at dette ikke var en god måte å selge produktet sitt på. Deretter endret de strukturen til å heller fokusere på å selge ringetid gjennom uregistrerte gateselgere (Neuwirth, 2011 S. 137). Etter våre observasjoner og sjåførens forklaring, har vi en mistanke om at MTC følger samme strategi som det Sør-Afrikanske selskapet, noe som i tilfelle ville vært en klar

overlapp mellom den uoffisielle og offisielle økonomien, i tråd med strukturalismens tankegang. Dette lot seg imidlertid ikke verifisere, da vi ikke klarte å finne noen kilde på det.

6.4. Flyktninger

I sammenheng med at det var en flyktning i vårt utvalg av informanter, og at vi møtte nevnte på en uformell arbeidsplass i Otjiwarongo, ønsker vi å legge frem Namibias politikk på dette området. Ifølge FNs høykommissær for flyktninger (heretter UNHCR) hadde Namibia 6000 flyktninger i 2007 (UNHCR, 2007, s.66). Landet signerte i 1994 UNHCRs konvensjon for flyktninger fra 1951 for å svare til sine internasjonale forpliktelser. Dette med en reservasjon mot artikkel 26 som omhandler flyktningers rettigheter (Groenewaldt, 2010. s. 3). Med dette fraskriver Namibia seg ansvaret for å opprettholde flyktningers rett til å delta i arbeidslivet og motta lønn, bevegelsesfriheten, retten til å eie land og rett på utdanning. Regjeringen begrunner reservasjonen mot artikkel 26 med at arbeidsmarkedet ikke har kapasitet til å sysselsette flyktningene, og henviser til den allerede høye arbeidsledigheten (Groenewaldt, 2010, s. 3).

7. Oppsummering og konklusjon

I denne oppgaven har vi undersøkt følgende problemstillinger:

- Hvem er menneskene som jobber i uformell sektor?
- Hvorfor jobber de der?
- Hvordan er arbeidsforholdene?

Svarene på disse spørsmålene er i stor grad nyanserte, noe som trolig har noe med å gjøre at det er vanskelig å putte alle deltakere i den uoffisielle økonomien i én boks. *“scholars should avoid making sweeping statements about the nature of informal worker movements based on a single case study of an informal motorcycle taxi driver union in Manila or a garment worker cooperative in Lagos”* (Evans, Rosaldo & Tilly 2012, s. 6). Selv blant et så lite utvalg som vi hadde, fant vi et bredt spekter av ulike årsaker til at de hadde endt i den uformelle sektoren. Mennesker fra svært ulike bakgrunner hadde arbeidsforhold som varierte fra å være forholdsvis gode, til å være svært dårlige.

Et av våre viktigste funn, var at det er en sammenheng mellom manglende eller ikke fullført utdanning, og å ende opp i den uformelle økonomien. I tillegg fantes det de som hadde fullført 12. klasse, men som ikke hadde råd til å ta høyere utdanning, eller som hadde for dårlige karakterer, og måtte spare for å kunne ta opp fag. Sparing var også en gjennomgående tendens, og på tross av svært lav lønn, sparte de aller fleste en stor prosentandel av pengene sine. Dette var det ulike motiver for, men fellesnevneren var at de fleste søkte mot noe bedre, som å få seg en utdanning, utvide bedriften sin, eller å ha mulighet til å starte sin egen bedrift. Samtidig så vi også at en del av informantene var fanget av situasjonen, i den form at de tjente veldig lite eller hadde veldig lange arbeidsdager, noen ganger også begge deler, som førte til at de hadde svært begrensede muligheter til å komme ut av fattigdommen.

Vi har kommet frem til at svarene på alle tre spørsmålene er utrolig komplekse og nyanserte, og at det er umulig å komme med ett enkelt svar.

Hvem er de som jobber i uformell sektor?

De som jobber i den uformelle sektoren i Otjiwarongo jobber der av forskjellige årsaker. Noen er der frivillig, og andre ikke. Dette er ofte knyttet til om de er ansatte, eller eiere av en uformell bedrift. Eierne av uformelle bedrifter blant våre informanter tjente gjennomgående

godt, sett i perspektiv til de ansatte i den uformelle sektoren. Eierne var stort sett fornøyde med sin arbeidshverdag, de ansatte var stort sett mindre fornøyde, og hadde et ønske om å komme ut av sin nåværende livssituasjon. Mange ville spare nok til å kunne ha råd til å begynne på skolen igjen, samtidig som det var en del som ville spare for å åpne sin egen uformelle bedrift.

Blant våre informanter er de fleste aldersgrupper representert, men blant de ansatte er det en overvekt unge. Kjønsdimensjonen var delvis yrkesbasert. Kun kvinner jobbet i barene, og kun menn eide barbershops. I de andre yrkesgruppene var det en blanding. Det er viktig å understreke at med vårt lille utvalg av informanter kan man ikke gi noen generalisert oppfatning om kjønnsroller ut fra dette.

Når det kommer til utdanning var det et stort spenn. Majoriteten av informantene i den uformelle sektoren hadde ikke fullført skolen til og med Grade 12. Dette var enten grunnet at de strøk på eksamen, at de på et tidspunkt måtte droppe ut, eller fordi de aldri gikk på skolen. Noen informanter hadde fullført grunnskolen, men hadde enten ikke karakterene, eller økonomien til å fortsette på videre utdanning.

En av våre informanter i den uformelle sektoren hadde på en annen side fullført høyere utdanning. Hans primære jobb var i en lokal gullmine, og han eide en uformell bilvask som en ekstra inntekt.

Den kongolesiske flyktningen hadde et helt annet utgangspunkt enn alle våre andre informanter. Han møtte vi i den uformelle sektoren fordi han ikke har lov til å jobbe, grunnet mangel på arbeidstillatelse. Uten hjelp av sin mor er det usikkert hvordan han skulle klart å tjene til livets opphold. Dette er med på å understreke de store individuelle forskjellene blant våre informanter.

Hvorfor jobber de der?

De aller fleste av de vi pratet med fortalte at de var jobbet i den uformelle sektoren for å spare. Noen sparte for å utvide bedriften de allerede eide, andre for å fullføre skolegang, og en siste gruppe for å kunne begynne på høyere utdanning. En informant kunne fortelle at han tidligere var formelt ansatt ved den lokale dagligvarebutikken Theo's Superspar, men at han heller ville jobbe uformelt. Han brukte det argumentene at han fikk høyere lønn og at han kunne være sin egen sjef som begrunnelse for valget.

Det var også en større gruppe som fortalte at det å jobbe uformelt er deres eneste alternativ. De hadde ingen utdanning, og fikk seg derfor ikke en formell jobb. For å kunne ha mat på bordet og tak over hodet var dette deres eneste mulighet. I denne situasjonen vil man kunne si at de har havnet i “trap of poverty” og har liten eller ingen mulighet til å komme seg ut av det (Bowles, Durlauf & Hoff, 2006, s. 2)

Flere av våre informanter nevnte at de gjerne skulle startet en formell bedrift, men at legale og kompliserte byråkratiske systemer sto i veien for de. Da det å starte en uformell bedrift krever lite eller ingen papirarbeid eller søknader foretrekkes dette. En eier av en treshop fortalte oss at han tidligere hadde forsøkt å starte en formell bedrift, men han møtte for store legale hindringer.

Av de som jobber i uformell sektor på grunn av at de ikke har fullført skolen, ligger det mange og vidt forskjellige årsaker til dette. Manglende økonomisk og faglig støtte fra hjemmet, for mange elever per lærer, mangler innen infrastruktur og høye kunnskapskrav som fører til at mange stryker til eksamen 10. eller 12. klasse. Selv om det finnes alternativer for å ta opp igjen fagene ved eksempelvis NAMCOL, er dette for dyrt for mange av våre informanter.

Hvordan er arbeidsforholdene?

Blant de ansatte i uformell sektor i Namibia er det utbredt lave lønninger. Den laveste lønnen vi fikk oppgitt var på N\$700 i måneden. Dette er under grensen for absolutt fattigdom på 1,9 amerikanske dollar per dag. Alle de ansatte vi intervjuet fortalte om lange arbeidsdager på opp til 16 timer. Eierne la derimot vekt på at dette kunne de styre selv.

Gjennom vårt feltarbeid så vi mange forskjellige typer arbeidslokaler som drev uformelle bedrifter. Alt fra svært små blikkskur og små salgsboder til mer solide murhus var alle en del av den uformelle sektoren. Det kom også frem fra kvinnelige informanter i barene at seksuell trakassering nærmest var en del av hverdagen, og at de i noen barer har montert gitter for å prøve å unngå dette.

Det kom frem at det offentlige helsetilbudet i Namibia er kritikkverdig (Brockmeyer, 2012, s. 3). Flere av våre informanter fortalte om tilfeller der kun de akutt syke får behandling, og de

med mindre alvorlige plager ikke får hjelp. Private klinikker og helseforsikring er dyrt, og ikke et alternativ for mange av våre informanter.

Arbeidsforholdene er i mange tilfeller alt annet enn enkle, og i seg selv en årsak til at mange ønsker å få seg en annen jobb.

Våre anbefalinger for veien videre

Denne oppgaven er et resultat av fem uker feltarbeid i Namibia. Vi har lært mye, men har bare skrapet overflaten.

- Informasjon om fordelene med å være med i den offentlige trygdeordningen Social Security Commission må bli mer tilgjengelig for folk flest i Namibia.
- Det burde satses mer på å forbedre det offentlige helsevesenet, da med spesiell vekt på å utdanne nye leger og sykepleiere for å få bukt med Namibias kritiske mangel på kvalifisert helsepersonell.
- Byråkratiet og kostnadene knyttet til registrering og formalisering av bedrifter må reduseres.
- Vi fant store mangler innen forskning på uformell økonomi innad i enkeltland. Det trengs mer forskning på dette feltet. Forskerne må også unngå så langt det lar seg gjøre å lage generaliserende modeller.
- Flere og mer kompetente lærere må utdannes for å styrke utdanningssystemet i Namibia.
- Mer satsning på høyere utdanning, og gjøre dette mer tilgjengelig for folk flest. Dette for å få en befolkning med høyere kompetanse i alle deler av arbeidslivet.

Referanseliste:

- Adams, A.V, Silva, S.J.D & Razmara, S. (2013). Improving Skills Development in the Informal Sector: Strategies for Sub-Saharan Africa. Washington D.C: Verdensbanken.
- Africa check. Namibia VotesLesedato: Hentet 22.04.17 fra <https://africacheck.org/factsheets/factsheet-namibia-votes/>
- African Development Bank Group (Afd). (2013). Recognizing Africa's Informal Sector. Hentet 16.04.17 fra <https://www.afdb.org/en/blogs/afdb-championing-inclusive-growth-across-africa/post/recognizing-africas-informal-sector-11645/>
- African Health Observatory.(Udatert) Analytical Summary –Univerisal Coverage. Hentet 19.04.17 fra http://www.aho.afro.who.int/profiles_information/index.php/Namibia:Analytical_summary_-_Universal_coverage.
- Altman, M. (2008). Formal-Informal Economy Linkages. Human Sciences Resource Council. Hentet 01.05.17 fra <https://www.gtac.gov.za/Research%20Repository/Formal-informal%20Economy%20Linkages.pdf>.
- Amoo, S. (2014). Property Law in Namibia. Pretoria: Pretoria University Law Press.
- Asbjørn Johannessen, P. A. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 0130 , Oslo: Abstrakt Forlag AS.
- Asian Development Bank. (2013). Policy Brief on Female Labor Force Participation in Pakistan. Hentet 28.04.17 fra

<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/209661/female-labor-force-participation-pakistan.pdf>

- Banks, A.S & Muller, T.C. (Red). (1998). Political Handbook of the World 1998. Binghamton, New York: CSA Publications.
- Barnett, S & Sparks, D. (2010). The Informal Sector In Sub-Saharan Africa: Out Of The Shadows To Foster Sustainable Employment And Equity?. *International Business & Economics Research Journal*, 9(5), 1-12.
- Bilde 1. Skjermdump fra Google Maps (2017). Hentet 30. Januar 2017 fra <https://www.google.no/maps/place/Otjondjupa,+Namibia/@-22.353496,13.5157302,5.64z/data=!4m5!3m4!1s0x1bf6bd52a5aab4ff:0xe63147fed068026!8m2!3d-20.5486916!4d17.668887?hl=no>
- BIPA. Business Registration Guide. How to register a business in Namibia. Hentet 29.04.17.
- Bowles, S. Durlauf, S. Hoff, Karla. (2006). *Poverty traps*. Princeton University Press.
- Brauw, A, Lee, H.K, Mueller. (2014). The Role of Rural–Urban Migration in the Structural Transformation of Sub-Saharan Africa. *World Development*, 63, 33-42)
- Brockmeyer, B. (2012). The Health System in Namibia – Deliberations about an affordable national health insurance for the low-income workforce in Namibia. Friedrich-Ebert-Stiftung. Hentet 04.05.17 fra <http://cms.my.na/assets/documents/p19p2lof2lsi2moqo2tsjfbp5a.pdf>.
- Budlender. (2008). Informal Employment in Namibia 2008). Hentet 23.04.17 Fra: http://natlex.ilo.ch/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_166605.pdf

- Buning, M, Legant, M, Schauwindhold, B, Süßenguth, T & Steinbrink, M. (2016). Touring Katatura!. Potsdam: Potsdamer Geographische Praxis.

- Cassim, A, Lilenstein, K, Oosthuizen, M & Steenkamp, F. (2016). Informality and Inclusive Growth in Sub-Saharan Africa. University of Cape Town. Hentet 12.04.17 fra http://www.dpru.uct.ac.za/sites/default/files/image_tool/images/36/Publications/Other/REP%20DPRU%20Informality%20and%20Inclusive%20Growth.pdf

- Charmes, J. (2016). The informal economy: Definitions, Size, Contribution, Characteristics and Trends. Research, Network and Support Facility. Hentet 08.04.17 fra <https://europa.eu/capacity4dev/file/43504/download?token=k-kX-dVJ>.

- *Chen, A. Martha. (2007). Rethinking the informal economy. Linkages With the Formal Economy and the Formal Regulatory Environment* Hentet 10.04.17 fra: http://www.un.org/esa/desa/papers/2007/wp46_2007.pdf

- CIA. 2017. The World Factbook, Namibia. Hentet 19.04.17 Fra: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/wa.html>

- [Chomba, S. \(Udatert\)](#). The universality of human rights: Challenges for Namibia. Hentet 22.04.17 Fra: <http://www.kas.de/upload/auslandshomepages/namibia/HumanRights/chomba.pdf>

- Commonwealth. (2017). Namibia. Economy. Hentet 02.05.17 Fra <http://thecommonwealth.org/our-member-countries/namibia/economy>

- DESA (2015). World Population Prospects. Key Findings and Advanced Tables. Hentet 18.04.17 fra: https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf

- Desai, V. & Potter, B. R. (2006). *Doing Development Research*. California: SAGE
- De Soto, H. (2000). *The Mystery of Capital*.(2.utg.). London: Black Swan.
- ECA (2015). United Nations Economic Commission For Africa. Hentet 05.05.17 fra: <http://www.un.org/en/ecosoc/integration/2015/pdf/eca.pdf>
- Educate (Udatert). School Fees. Hentet 03.05.17 fra: http://edugate.org.na/pages/School_Fees
- EPDC 1. (2014). Hentet 13. 03.17 Fra: <http://www.epdc.org/country/namibia>
- EPDC 2/FHI360. (2014). National Education Profile 2014 Update. Hentet 25.04.17. http://www.epdc.org/sites/default/files/documents/EPDC%20NEP_Namibia.pdf
- Eriksen, T.L. Feldberg, K,B (2013). *En innføring i utviklingsstudier*. Cappelen Damm.
- Eriksen, T.L, (1982). *Namibia, kolonialisme, apartheid og frigjøringskamp i det sørlige Afrika*- Uppsala : Nordiska Afrikainstitut ; Oslo : Universitetsforlag, 1982.
- Evans,P, Rosaldo, M & Tilly, C .(2012). *A Conceptual Framework on Informal Work and Informal Worker Organizing*. Hentet 19.04.17 fra <http://www.irle.ucla.edu/old/research/documents/EOIWConceptualFramework-Rosaldo-Evans-Tilly-03.12.pdf>.
- Falola, T & Salm, S.T. (Red.) (2005). *African Urban Spaces in Historical Perspective*. Rochester: University of Rochester Press.

- FCS (2017). Financial Consulting Services. Professional Fees. Hentet 04.05.17 Fra:
<http://fcsnam.com/wp-content/uploads/2017/02/Pricelist-2017.pdf>

- Ferchen, M.G. (2008).Regulating Market Order in China: Economic Ideas, Marginal Markets and the State (Doktorgradsavhandling, Cornell University). Hentet 07.05.17 fra
<https://ecommons.cornell.edu/bitstream/handle/1813/9418/January%203rd%20Final%20PDF%20of%20Dissertation.pdf?sequence=1>

- FN. Hva er fattigdom? /FN-sambandet. Hentet 03.05.2017 fra:
<http://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Hva-er-fattigdom>

- FN – United Nations Economic Comission: Contribution to the 2015 United Nations Economic and Social Council hentet
11.04.17 <http://www.un.org/en/ecosoc/integration/2015/pdf/eca.pdf>

- Food and Agriculture Organization of the United Nations (2017). FAO in Namibia: Namibia at a glance. Lesedato 26.04.17 fra <http://www.fao.org/namibia/fao-in-namibia/namibia-at-a-glance/en/>

- Geller, M, Hansen, B, Kadiri,F, Slot, B & Yikona, S. (2011). Ill-gotten Money and the Economy: Experiences from Malawi and Namibia. Verdensbanken. Hentet 26.04.17 fra:
http://siteresources.worldbank.org/EXTFINANCIALSECTOR/Resources/Ill_gotten_money_and_economy.pdf.

- *Google Maps, Otjozondjupa region (2017). Lesedato 2017 fra*
<https://www.google.no/maps/place/Otjozondjupa,+Namibia/@-20.5419744,16.0390251,7z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x1bf6bd52a5aab4ff:0xe63147feed068026!8m2!3d-20.5486916!4d17.668887>

- Government of Namibia (Udatert). Census Projected Population. Hentet 22.04.17
Fra: <http://www.gov.na/population>

- Government of Namibia (Udatert). Languages Spoken in Namibia. Hentet 22.04.17 Fra: <http://www.gov.na/languages-spoken>

- Guchu (2016). No more school fees in Africa. Hentet 07.05.17 Fra:
<http://www.africanindy.com/news/no-more-school-fees-in-namibia-1535107>

- [Groenewaldt, A. L. \(2010\). A Critical Assessment of Namibiabn Refugee Law in Light of Global and Regional Trends of Refugee Migration.](#) Hentet 29.04.17 Fra:
<https://repository.unam.edu.na/bitstream/handle/11070/504/groenewaldt2010.pdf?sequence=1>

- Haidula, T. (2017). Illegal car washes shut down. The Namibian. Hentet 28.04.17 fra <http://www.namibian.com.na/160554/archive-read/Illegal-car-washes-shut-down>

- Hussmanns, R. (2004). Statistical definition of informal employment: Guidelines endorsed by the Seventeenth International Conference of Labour Statisticians (2003). Hentet 18.04.17 fra
<http://ilo.org/public/english/bureau/stat/download/papers/def.pdf>.

- Jauch, H (2006) ed. Namibia's Informal Economy: Possibilities for Trade Union Intervention. Labour Resource and Research Institute (LaRRI). Hentet 13.04.17 fra:
<http://www.streetnet.org.za/docs/research/2006/en/namibiareport.pdf>

- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2011). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. (4 Utgave). Oslo: Abstrakt forlag.

- Kart over Namibia. Hentet 29.04.17 fra
http://ian.macky.net/pat/map/na/na_blu.gif

- Katjihingua. M, Sturges. P, & Mchombu. K (2005). Information in the national liberation struggle: modelling the case of Namibia (1966-1990). Hentet 17.03.17 fra: <https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/bitstream/2134/558/1/NAMIBIAN%20LIBERATION%20STRUGGLE%20rev21105.pdf>

- Kooper, L (2017, 27. Februar). *Katima Informal Settlements Flooded*. Hentet 26.04.17 fra <http://www.namibian.com.na/161793/archive-read/Katima-informal-settlements-flooded>

- International Labour Organization (ILO). (2013). *The Informal Economy and Decent Work: A Policy Resource Guide supporting transitions to formality*. Hentet 29.04.17 fra http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_policy/documents/publication/wcms_212689.pdf

- International Labour Organization (ILO). (2010). *Recognising and Supporting Home-Based Workers: South Asian Regional Consultation on National Policy for Home-Based Workers in Pakistan*. Hentet 04.04.17 fra http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@asia/@ro-bangkok/@ilo-islamabad/documents/publication/wcms_122320.pdf

- International Labour Organization (ILO). (2014). *Transitioning from the informal to the formal economy*. Hentet 14.04.17 fra http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_218128.pdf

- Lovdata.no (2017). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker*. Hentet 05.05.17 Fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10?q=forvaltningsloven>

- Maloney, W.(2004). *Informality Revisited*. *World Development*, 32(7), 1159–1178

- MBESC. (2013). The Language Policy for Schools in Namibia. Hentet 02.05.17 Fra:
http://www.moe.gov.na/files/downloads/ec9_Language_Policy%20for%20schools_discussion%20document%202003.pdf.pdf

- McCann, D. (2005). Sexual harassment at work: National and international responses. International Labour Organization. Hentet 01.05.17 fra
<http://www.navarra.es/nr/rdonlyres/d91fe499-4898-4edd-aa09-213a8af122ea/153591/sexualharassment.pdf>.

- Mchombu, K (2012). An investigation into the information needs for poverty eradication at GreenWell Matongo in Katatura, Windhoek, in the context of the Millennium Development Goals. *Journal for Studies in Humanities and Social Sciences*, 1(1), 73-92.

- McIntyre, C. (2015). Namibia: the Bradt Travel Guide. Chalfont St Peter: Bradt travel guides Ltd.

- Ministry of Education (2011). School dropout and out of school children of Namibia. A National Review 2015. Hentet 27.04.17 Fra:
[https://www.unicef.org/namibia/na.Creative_OOSR_Booklet_Final\(1\).pdf](https://www.unicef.org/namibia/na.Creative_OOSR_Booklet_Final(1).pdf)

- MTC (2017). Data Bundles with Validity. Hentet 05.07.17 fra:
<http://www.mtc.com.na/services/contract/data-bundles>

- Mumtaz & Saleem. (2010). Informal Economy Budget Analysis in Pakistan and Ravi Town, Lahore. WIEGO Working Paper, (14) Hentet 12.04.17 fra
http://www.inclusivecities.org/wpcontent/uploads/2012/07/Mumtaz_WIEGO_WP14.pdf

- Namcol (2017). Namibian College of Open Learning. 2017 Prospectus. Hentet 04.05.17 Fra:
http://www.namcol.edu.na/files/downloads/794_PROSPECTUS%202017%20.pdf

- Namibia Statistics Agency (NSA). (2014). Namibia 2011 Census Atlas. Hentet 03.04.17 fra <http://cms.my.na/assets/documents/p19dmmo1b61d7n1ke2e22dr31u0k1.pdf>
- Namibia Statistics Agency (2015). Namibia Labour Force Survey 2014 Report.
- Namibia Statistics Agency, Republic of Namibia (2011). Namibia 2011: Population and Housing Cencus Main Report
- Namibiweb.com, ukjent. History of Old Location and Katutura. Hentet 01.05.17 fra <http://www.namibweb.com/hiskat.htm>
- Namport (2011). Hentet 30. Januar 2017 fra <http://www.namport.com.na/content/show.php?m=4>
- Neuwirth, R. (2011). Stealth of Nations: The Global Rise of the Informal Economy. Knopf Doubleday Publishing Group.
- NPC (National Planning Commission). 2011. Namibia Poverty Mapping. Hentet 11.04.17 fra: http://www.npc.gov.na/?wpfb_dl=225
- NPC (National Planning Commision) 2015. Poverty and Deprivation in Namibia. 2015. Hentet 30.04.17 Fra: http://www.un.org.na/index.htm_files/NPC-Summary%20Report.pdf
- *Nicodemus, M (2011). Working Conditions in the Informal Economy: A Comparative Study of the Charcoal Industry in Otjozondjupa Region and Shebeens in Khomas Region – Namibia.*
- NUST - Namibian University of Science and Technology (2017): *Fees Booklet 2017*. Hentet 13.04. 17 fra:

<http://www.nust.na/sites/default/files/documents/FEES%20BOOKLET%20-%202017.pdf>

- Ocampo (2004). Global perspectives on Human Language: The South African Context. A Brief History of Educational Inequality from Apartheid to the Present. Hentet 19.03.17 Fra:
https://web.stanford.edu/~jbaugh/saw/Lizet_Education_Inequity.html
- Ogbokor, C. (2012). Poverty and informal settlements: Sources of poverty in Namibia investigated. LAP Lambert Academic Publishing.
- Pacific Prime. (Udatert). Namibia Medical Insurance. Hentet 11.04.17 fra
<https://www.pacificprime.com/country/africa/namibia-health-insurance/>.
- Reuter, M & Worrel, E (Red.). (2014). Handbook of Recycling: State-of-the-art for Practitioners, Analysts, and Scientists. Amsterdam: Elsevier Inc.
- SAHO (2017). The Namibian struggle for independence – 1966 – 1990 – a historical background. Hentet 11.04.17 Fra:
<http://www.sahistory.org.za/article/namibian-struggle-independence-1966-1990-historical-background>
- Smukkestad, O. (2013) Utvikling eller avvikling? En innføring i økonomisk og politisk utviklingsteori (1. utgave) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Transparency International. (2016). Corruption Perception Index 2016. Hentet 17.04.17 fra
http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016#regional.
- UNAIDS (2015). Republic of Namibia. Ministry of Health and Social Services. The Namibia Aids Response Progress Report 2015. Hentet 01.015.17 Fra:
http://www.unaids.org/sites/default/files/country/documents/NAM_narrative_report_2015.pdf

- UNAM (2016). Student Fees Prospectus 2016. Hentet 02.05.17 Fra:
<http://www.unam.edu.na/sites/default/files/newsletter/student-fees-2016.pdf>

- UNDP (2013). Human Developments Reports. Hentet 29.03.17 Fra:
<http://hdr.undp.org/en/content/income-gini-coefficient>

- UN- Habitat. (2015). Issue Paper on Informal Settlements. Hentet 03.05.17 Fra:
<https://unhabitat.org/wp-content/uploads/2015/04/Habitat-III-Issue-Paper-22-Informal-Settlements.pdf>

- *UN-Habitat. (2007). State of the world's cities 2006/7. LEGG INN LINKEN*

- *UN- Habitat. (2016). Urbanization and development: Emerging Futures. World Cities Report 2016. Hentet 12.04.17 fra:*
<https://unhabitat.org/wp-content/uploads/2014/03/WCR-%20Full-Report-2016.pdf>

- UNHCR (2007). UNHCR Statistical yearbook 2007. Hentet 21.04.17 Fra:
<http://www.unhcr.org/statistics/STATISTICS/4981b19d2.html>

- UNICEF. (2012). Statistic. Hentet 16.03.17 Fra:
https://www.unicef.org/infobycountry/namibia_statistics.html

- UniRank (Udatert). Top Universities in Namibia. Hentet 26.03.17 Fra:
<http://www.4icu.org/na/>

- Verdensbanken. (2012). Economy Profile: Namibia. Hentet 03.05.17 Fra:
<https://www.ihk-krefeld.de/de/media/pdf/international/doing-business/namibia-doing-business-in-namibia-2012.pdf>

Vedlegg:

Liste over informanter:

Occupation:	Name/gender	Date:
Bar – not the owner	Lydia – female	04.02.2017
Barber shop – owner	Josey (George) – male	04.02.2017
Bar – not owner	Maria – female	04.02.2017
Bar – not owner – just do it bar	Female -	04.02.2017
Bar – not owner – 5 dollar bar	Female -	04.02.2017
Bar – owner –	Male - chilizo	04.02.2017
Barbershop	Theodore-Male	06.02.2017
Market – owner	Pepé – male	07.02.2017
Car Wash	Stephanie-Female	06.02.2017
Barbershop/Bar	Kabol – male	06.02.2017

Carwash – not owner	Elia - Male	06.02.2017
Hairdresser/Barbershop	Katie - Female	06.02.2017
Market	Bertina – female	07.02.2017
Market	Rebecca – female	07.02.2017
Market	Anne - Female	09.02.2017
Car Wash	Brandon - Male	09.02.2017
Butcher – owner	Josef	09.02.2017
Tire Shop og Carwash - owner	Henok – male	07.02.2017
Barber – owner	Petrus - Male	09.02.2017
Car wash	Male	15.02.2017
Car wash	Male	15.02.2017
Barber shop	Male	15.02.2017
Tire shop	Filip – male	15.02.2017
Barber Shop	Male	15.02.2017
Barber shop	Male - Michael	16.02.2017
Street vendor	Congolese refugee, – male	16.02.2017

Street vendor	Female	16.02.2017
Street vendor	Female	16.02.2017
COSDEC – centre manager	Tusnelda Kamatui	20.02.2017
COSDEC – teacher hairdresser	Female	20.02.2017
COSDEC student	Marcella – female	20.02.2017
COSDEC student	Natalia – female	20.02.2017
Ministry of education – senior education officer	Petrus N. Fotlela	20.02.2017
Ministry of education – senior education officer	Rauha T. Mika	20.02.2017
Teacher Recource Centre		20.02.2017
Faculty of management sciences NUST	Dr. Cyril Ogbokor – Acting dean	02.03.2017

Interview Guide:

This is a general interview guide that we will use for our fieldwork. The questions we will ask will nevertheless depend on the who where are interviewing, but regardless of this fact we

still think it is useful to prepare a general outline for how to structure our interviews with a few questions ready. We intend to use this guide for when we are interviewing workers in the informal settlements.

Introduction:

Below is an example of how we can introduce ourselves:

Hello! We are students from the Oslo and Akershus university College of Applied Sciences in Norway. The reason why we are in Namibia and in Otjiwarango is to find out how everyday life is for you as an informal worker.

First of all we have to ask, is it okay for you if we ask you a few questions?

Is it okay with you if we record/tape the interview? (Remember to ensure the interviewee it is fully confidential)

We have to start out by making clear that we do not want you to answer questions that you don't want to, and questions that in anyway are inappropriate and makes you feel uncomfortable.

Personal Information:

Can you tell us a little about yourself?

NOTE! You can skip the all or some of the next questions if the interviewee already answers when he/she tells us about his/her-self.

Where are you from?

What is your background?

How old are you?

Do you have a family?

Whereabouts do you live?

Do you have any education?

If so, what type and for how many years?

If not, Did you drop out? in that case why?

Job-related questions:

What do you do for a living?

How long have you been working in/with this business

How did you get into this business?

(If it seems natural, you can probe about the challenges of starting up an informal business or how it was to start working for an informal business. These questions can be for example be about whether they need some sort of permit to set up their shop or car wash for example)

How do you get to work?

Are you self-employed or do you have colleagues working with you in your business

Where do you get your merchandise from?

Who are you customers?

Do business buy merchandise off you in addition to individuals?

Where did you learn the skills required of you in your job?

How many hours do you work on average per day?

How much did you earn last month? *NOTE! This may be a sensitive question for some, so make sure you ask in a subtle and polite manner*

Does your income vary much from month to month?

Are you able to save money or do you have to spend most of your income?

How much are you able to save?

How long have you had your current job?

What happens if you get sick? Do you of sick pay or other schemes to ensure an income when you are unable to work?

As an informal worker, do you have a type of collective organization like union or any other type interest group?

Do you have another job or income besides this job?

Relationship with the government

Do you pay any types taxes or fees?

If so, to who?

How much in taxes or fees do you have to pay?

Do you wish to formalize your business?

In which case, what problems do you face?

Future plans

Ideally, would you like to continue in working in your current job or do you want to do something else in the future?

If so, what would you like to do/become?

What do you need to achieve this goal/dream?

End of the formal part of the interview

Interview Guide for Interviewing an Expert

This interview guide is meant for an expert, for example a local government official or a local academic. Similar to our interview guide for street vendors and car-washers, this guide is just supposed to be a general outline and not an interview plan we have to strictly follow.

Personal information:

If it's alright with you, we would like to get to know you a little better. Can you tell us a little about yourself?

NOTE! You can skip the all or some of the next questions if the interviewee already answers when he/she tells us about his/her-self.

Where are you from?

What is your background?

NOTE! (Remember to ask about unofficial self-employment)

The situation in Otjiwarongo

What do you know about the informal economy in Otjiwarongo and in the Otjozondjupa region as a whole?

Do you know anything about the extent of the informal economy in the region/Otjiwarongo?

Do you have an estimate about how the government is missing out on taxes and fees that would have been levied on informal business if they were official?

Do you think the informal economy in Otjiwarongo/ Otjozondjupa region as a percentage of the total economy larger or smaller than the national average?

How has the informal economy been developing in recent years?

What steps are being taken by the government (both local and federal), if any, to bring unofficial workers and businesses into the formal economy?

- What obstacles are there to formalization of the informal economy?
-
- Is the informal economy an issue mainly being addressed by local government around Namibia, or is it more a matter for the federal/national government?

Do businesses in the informal economy constitute any real competition for legal businesses?

1. If yes, how?
2. If no, why not?

All things considered, do you think the existence of the informal economy as a whole is good or bad for society?

How do you think Namibia would look without it?

As we are approaching the end of this interview, we would like to ask you if there is something you would like to add?

End of the formal part of the interview

Guide to follow up questions

There are certain procedures as to how to prepare to ask follow-up questions or “probe” even before you've had an interview. This involves learning a variety of standardized questions with the aim of following up on what the interviewee has told you. This guide is divided into six categories of follow-up questions:

1. Clarify what the interviewee means

Occasionally, it is not clear what the interviewee is trying to say, often because of that he/she takes for granted that we know what he/she is talking about. For example, if we are interviewing someone who works in an informal car wash business, and he/she is talking about a local influential person, organization or authority we have not heard of, it compelles us to ask who this is. In fact, in any given interview you have to makes sure that you have not misunderstood the person you are interviewing or missed out on useful information. This can be avoided by asking questions like:

- a) Say what you mean by (statement or expression)?
- b) When you say (statement or expression), what are you actually doing?
- c) It sounds like you're saying ".....", this is a fair way to render what you're saying?

2. Get more details

As the interview goes on and the interviewweing, it may sometimes be neccessary to probe for more details. This may be done by asking questions such as

- a) Can you tell us something more about this?
- b) Can you give an example?
- c) What would it look like?
- d) How do you do it?
- e) What did other people at the time?

f) What did the others (government, colleague, family) think about it?

3. Try to understand the interviewee's logic, ways of thinking and emotions

In the social sciences, seeking to understand people's subjective experience of reality a key part of any research project. As such, it is interesting to know what people think and feel.

Sample questions may be:

- a) Where is (... ..) important to you?
- b) Why do you remember this / this event as well?
- c) Why do you think you noticed it?
- d) Why does it matter
- e) What motivates you?
- f) How did it feel?
- g) How this was important to you?

4. Try to figure out if the interviewee opinions differ with time or with changing circumstances.

In simple terms, this is about finding out the interviewee changes his/her opinion or would his/her opinion if this person was in another position or lived under different circumstances.

In addition, it is interesting find out whether his/her opinion has changed with time. Below are some examples of how to ask for this:

- a) Do you feel that it has always been this way?
- b) Have your opinions changed over time?
- c) What is the reason for this change?

5. Get the interview back on track

From time to time an interview may derail and float into conservating having little to with the original subject of the interview. In which case, it useful to have some teqniques ready to get the interview back on track in a polite manner, which may be done by asking questions such as:

1. If it's alright with you, we would like to back to what we were talking about?

2. How do you think this can be seen in the context of what we talked about?

6. When someone shows a lot of emotion in an interview context

Every now and then an interviewee becomes emotional when talking about a particular /topic/ person/event/memory. If that happens, you can sometimes in an appropriate manner ask why, as for example in the following question:

a) We can see that this means a great deal to you. Why do you think that ?

